

ΝΙΑΟΥΣΤΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΝΑΟΥΣΑΣ «ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΛΟΓΙΟΣ»
ΕΤΟΣ 39ο • ΑΡ. ΤΕΥΧΟΥΣ 155 • ΑΠΡΙΛΙΟΣ-ΙΟΥΝΙΟΣ 2016 • ISSN 1106-2118

Σύμμεικτα

Διάφορα άρθρα & μελέτες του Στέργιου Αποστόλου
για τη Νάουσα και τον λοιπό Ελλαδικό χώρο
(Β' Τόμος)

Η έκδοση περιλαμβάνει όλες τις μελέτες και τα άρθρα τα οποία ο Στέργιος Σπ. Αποστόλου έγραψε από το 1992 και εντεύθεν και αποτελεί σημαντική συμβολή στον εμπλουτισμό της βιβλιογραφίας για τη Νάουσα και το ιστορικό παρελθόν της, καθώς συνοδεύεται από πληθώρα πηγών αλλά και πλούσια βιβλιογραφία, κάτι που χαρακτηρίζει, άλλωστε, το σύνολο της προσπάθειας του Ναουσαίου συγγραφέα.

σελίδες 442, τιμή 15€

ΚΕΝΤΡΙΚΗ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΗΜΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

**ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΝΑΟΥΣΑΙΟΣ:
Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ**

**Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥΡΠΑΛΗ
Ο ΚΑΛΟΣ ΜΑΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΘΩΜΑΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ
Ο ΓΙΑΤΡΟΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ ΧΑΤΖΗΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ**

βιβλία που δεν πρέπει να λείπουν από τη βιβλιοθήκη σας...

ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΛΑΧΟΥ

Η ΑΝΑΦΟΡΑ ΜΟΥ

Μια ιδιαίτερως ενδιαφέρουσα αφήγηση του για πέντε τετραετίες Δημάρχου Νάουσας, που φωτίζει πολλές πτυχές της σύγχρονης ιστορίας της πόλης, αλλά και της Ελλάδας γενικότερα.

σελ.: 318, τιμή: 10€

ΑΡΧΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΥ ΑΓΩΝΑ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΒΕΡΜΙΟΥ

Συλλογή χειρογράφων των πρωταγωνιστών του Μακεδονικού Αγώνα στην περιοχή του Βερμίου και ειδικότερα στη Νάουσα κατά την περίοδο 1904-1908. Τα έγγραφα αφορούν γεγονότα και πρόσωπα που εμπλέκονται στη διεξαγωγή του αγώνα.

σελ.: 512, τιμή: 20€

ΕΠΙΜ. ΚΩΣΤΑ ΛΑΠΑΒΙΤΣΑ

ΙΣΧΝΟΣ ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ

Συλλογή επιστημονικών μελετών που αφορούν την ανάπτυξη του καπιταλισμού στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Επίκεντρο του ενδιαφέροντος η πόλη της Νάουσας που διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην καπιταλιστική ανάπτυξη.

σελ.: 260, τιμή: 15€

ΦΙΛΩΤΑ ΑΔΑΜΙΔΗ

ΠΟΡΕΙΑ ΑΓΩΝΩΝ

Η ζωή και η δράση του μαχητή τεσσάρων πολέμων Φιλώτα Αδαμίδη (Καπετάν Κατσώνη). Στο ερώτημα: «υπήρχε άλλη διέξοδος», ύστερα από προσωπικές εμπειρίες και ιστορικά γεγονότα, ναι υπήρχε: ειρηνική, πολιτική, δημοκρατική, κοινοβουλευτική.

σελ.: 328, τιμή: 10€

βιβλία που δεν πρέπει να λείπουν από τη βιβλιοθήκη σας...

ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΑΚΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ

ΑΠΟ ΤΗΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ ΤΗΣ ΤΟ 1822

(ΚΑΤΑ ΑΝΕΚΔΟΤΟΝ ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ Δ. ΠΛΑΤΑΡΙΔΗ)

σελ.: 270, τιμή: 10€

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΒΑΛΣΑΜΙΔΗ

ΝΑΟΥΣΑ 1906-1922 (Α' ΜΕΡΟΣ)

Ιστορικά γεγονότα και η γενική επικρατούσα κατάσταση στη Νάουσα κατά την περίοδο 1906-1922 με βάση το διασωθέν πρωτογενές υλικό από τους κώδικες της ορθόδοξου ελληνικής κοινότητας της Νάουσας.

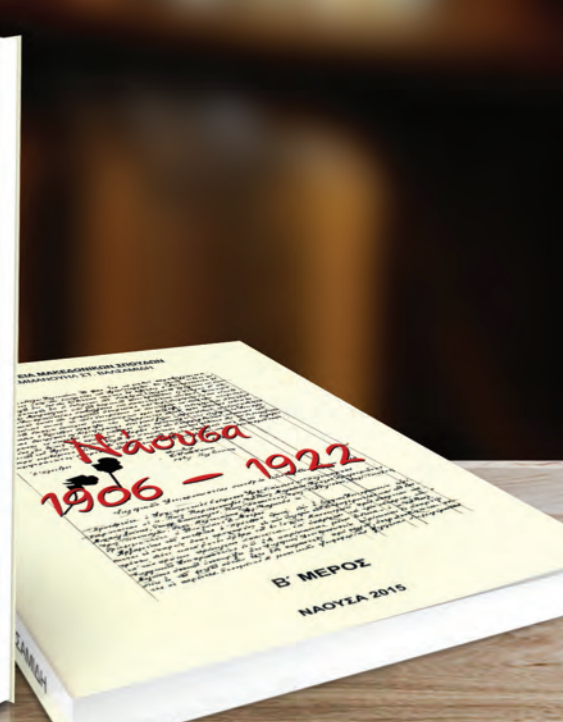
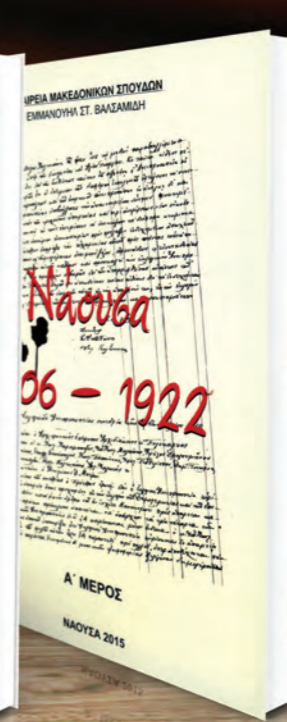
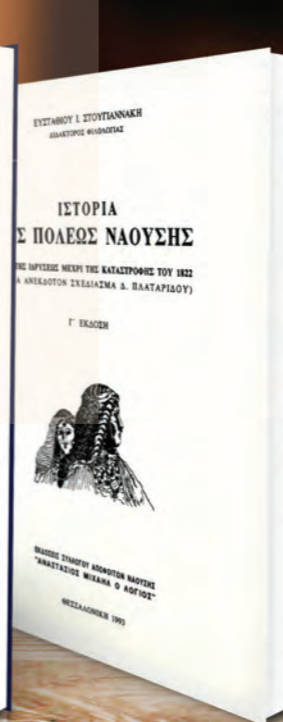
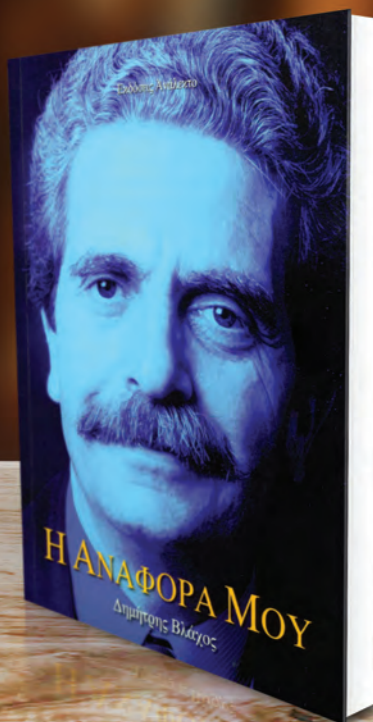
σελ.: 352, τιμή: 10€

ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ΒΑΛΣΑΜΙΔΗ

ΝΑΟΥΣΑ 1906-1922 (Β' ΜΕΡΟΣ)

Ιστορικά γεγονότα και η γενική επικρατούσα κατάσταση στη Νάουσα κατά την περίοδο 1906-1922 με βάση το διασωθέν πρωτογενές υλικό από τους κώδικες της ορθόδοξου ελληνικής κοινότητας της Νάουσας.

σελ.: 352, τιμή: 10€

ΙΔΡΥΤΕΣ

Σύλλογος Αποφοίτων Νάουσας
(†) Οδυσσεύς Ντινόπουλος

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ

Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας
«Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος»

ΕΚΔΟΤΗΣ

Αλέξανδρος Οικονόμου, Πρόεδρος Δ.Σ.

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

Αλέξανδρος Οικονόμου
Ευγενία Ζάλιου
Πέτρος Στοϊδης
Δημήτρης Πάζος
Ελισάβετ Χατζημαλούση-Ρουκάλη
Δήμητρα Τζάκη-Μπεσλικά
Θεόδωρος Ζιώτας

ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ - ART DIRECTOR

Δημήτρης Πάζος

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ-ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

• Δημοτική Βιβλιοθήκη Νάουσας
Πολυχώρος Πολιτισμού «ΒΕΤΛΑΝΣ»
Αφών Λαναρά & Φ. Πεχλιβάνου
τηλ.: 23323 50025
• Αλέξανδρος Οικονόμου, Καρανάτσιου 2
59200 Νάουσα, τηλ. 2332 400074,
6974 099140

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΣ ΒΕΡΟΙΑΣ

Γιάννης Καρατσιώλης - Γεωπόνος
τηλ.: 23310 60331

ΕΚΤΥΠΩΣΗ

ΗΛΚΟΣ Φ. - ΡΑΛΛΗΣ Κ. & ΣΙΑ Ο.Ε.
3ο χλμ. Νάουσας - Σ.Σ. Νάουσας
Τηλ. & Fax: 23320 41319

Η συντακτική επιτροπή του περιοδικού δεν φέρει καμία ευθύνη για τα ενυπόγραφα κείμενα που δημοσιεύονται. Την ευθύνη φέρει ο υπογράφων το κείμενο.

ΔΙΑΚΙΝΗΣΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΩΝ, ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ,
ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ (& ΜΕΣΩ E-BANKING)
Αλέξανδρος Οικονόμου
Καρανάτσιου 2, Νάουσα, ΤΚ 59200,
τηλ.: 2332 400074, 6974 099140
ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΡ. ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟΥ (IBAN):
GR38 0140 5160 5160 0200 2004 248
ALPHA BANK

ΚΩΔΙΚΟΣ ΕΝΤΥΠΟΥ

104360 - ISSN 1106-2118

Περιοδικά και βιβλία αποστέλλονται ταχυδρομικά με αντικαταβολή. Είναι διαθέσιμα όλα τα παλιά τεύχη του περιοδικού για να συμπληρώσετε ενδεχομένως τις ελλείψεις σας.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΟΦΥΛΛΟΥ

Το φυτό «κναυτία integrifolia» από το βιβλίο του Νίκου Μπάμπου «Αυτοφυή φυτά και βότανα του Βερμίου». Φωτό: ©Νίκος Μπάμπος.

Τεύχος Νο 155 Περιεχόμενα

ΑΠΡΙΛΙΟΣ - ΙΟΥΝΙΟΣ 2016

σελίδα

34*

04 Editorial

05 Εν συντομία-Πολιτιστικά και άλλα...

12 Λάζαρου Τέμμα

Η ιστορία επανέκδοσης της «Ιστορίας της πόλεως Ναούσης» το 1976

14 Χαράλαμπος Μηνάογλου

Αναστάσιος Μιχαήλ ο Ναουσαίος: ο πρώτος Έλληνας ακαδημαϊκός

22 Δημήτρης Τζάκη

Ο καλός μας δάσκαλος Θωμάς Γαβριηλίδης

28 Ευάγγελου Χεκίμογλου, Ευφροσύνης Ρούπα

Επιχειρηματικές οικογένειες Ναουσαίων στη Θεσσαλονίκη: Οικογένεια Τουρπάλη

34* Τάκη Μπάιτση

Ο γιατρός Κωνσταντίνος Χατζηγηγοριάδης

38 Θεόδωρου Ζιώτα

Η πρώτη εργατική απεργία στη Νάουσα του 1914

45 Α. Πετρίδη, Μ. Κουκουρίκου-Πετρίδου, Δ. Στυλιανίδη, Θ. Σωτηρόπουλου

Προσδιορισμός της αντιοξειδωτικής ικανότητας των καρπών διαφόρων ειδών

Το 1976 τρεις φίλοι ο Οδυσσέας Ντινόπουλος, ο Λάζαρος Τέμας και ο Γιώργος Σακελαρίου αποφασίζουν να επανεκδώσουν την Ιστορία της πόλεως Ναούσης του Στουγιαννάκη. Και αποφασίζουν να το κάνουν σωστά, έτσι ώστε, όχι μόνον το βιβλίο να μην πάει άπατο όπως έγινε με την πρώτη έκδοση, αλλά να τιμηθεί δεόντως και να γίνει ευρύτερα γνωστή η σπουδαία παρακαταθήκη του.

- Την ιστορία αυτής της δεύτερης έκδοσης, την οποία αναλαμβάνει εντέλει ο Σύλλογος αποφοίτων του Λαππείου, αφηγείται για τους αναγνώστες της Νιάουστας ο Λάζαρος Τέμας. Ποιος και πως εμπλούτισε το κείμενο με φωτογραφικό υλικό, πως συνέπραξε η οικογένεια του συγγραφέα, ποιος έκανε την επιμέλεια, σε ποιο αρχικό αντίτυπο στηρίχθηκε αυτή η δεύτερη έκδοση. Πως, δηλαδή, το ενδιαφέρον και το πάθος τριών νέων έγινε αφορμή να υπάρχει σήμερα σχεδόν σε κάθε σπίτι Ναουσαίου η ιστορία της πόλης μας, έτσι όπως την έγραψε ο

Στουγιαννάκης στις αρχές του περασμένου αιώνα.

- Για πρώτη φορά στις σελίδες της «Νιάουστας» έχουμε μια εμπειριστωμένη και περιεκτική διήγηση της ζωής του Αναστάσιου Μιχαήλ του Λόγιου και του αγώνα του υπέρ του ελληνισμού, από τον διδάκτορα της νεότερης ιστορίας στο τμήμα Ιστορίας Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής του Πανεπιστημίου Αθηνών Χαράλαμφο Μηνάογλου.

- Για πρώτη φορά επίσης στο παρόν τεύχος έχουμε μια καθαρή εικόνα της βιομηχανικής ανάπτυξης της πόλης στις αρχές του περασμένου αιώνα από την πλευρά όχι των βιομηχάνων πια, αλλά των εργαζομένων στην κλωστοϋφαντουργία. Αυτών, δηλαδή, των ανώνυμων του μόχθου, που γυάλισαν και ανάδειξαν τις ζωές και την ιστορία πέντε-δέκα επιφανών επιχειρηματικών οικογενειών της περιοχής μας. Ο Θεόδωρος Ζιώτας λοιπόν, με βάση την ενδελεχή έρευνά του στις εφημερίδες της εποχής, ξεδιπλώνει τη

ζωή των εργατών της Νάουσας που η ανέχεια και η εργασιακή εξαθλίωση τους οδήγησε στην πρώτη απεργία το 1914.

- Η τιμητική αναδρομή στο έργο του ιστορικού και λαογράφου, αλλά και συνεργάτη του περιοδικού μας Θωμά Γαβριηλίδη από τη Δήμητρα Τζάκη, η ζωή του γιατρού Κωνσταντίνου Χατζηγρηγοριάδη από τον Τάκη Μπαίτση, η επιχειρηματική δυναστεία της οικογένειας Τουρπάλη από τους Ευφροσύνη Ρούπα και Ευάγγελο Χεκίμογλου συμπληρώνουν την ύλη διατρέχοντας κατά κάποιο τρόπο την ιστορία της πόλης μας από τις αρχές της ίδρυσής της μέχρι τα τέλη του 20ου αιώνα.

- Και επειδή σ' αυτόν τον καταπονημένο τόπο μας και συνάμα ευλογημένο, φυτρώνουν όλα τα ελέη του θεού, οι γεωπόνοι μας θυμίζουν πως τα φρούτα μας, ροδάκινα, μήλα, κεράσια, σταφύλια, ακτινίδια, λωτοί και δαμάσκηνα είναι για το τραπέζι μας ένα δώρο ζωής από μόνα τους.

Συμφωνική Ορχήστρα του Δήμου Θεσσαλονίκης σε μία μοναδική επετειακή συναυλία στο πλαίσιο του εορτασμού του Ολοκαυτώματος.

.....

“Γύρω από την jazz”

“Γύρω από την jazz” ήταν το θέμα της φετινής συναυλίας του Δημοτικού Ωδείου. Στο πρώτο μέρος εμφανίστηκε η παιδική χορωδία Canto A Tempo, υπό τη διεύθυνση της Δήμητρας Μητρέντση και στη συνέχεια μεγαλύτεροι μαθητές και δάσκαλοι, μεμονωμένα ή μαζί με τη χορωδία και ορχήστρα νέων ταξίδεψαν το κοινό σε μαγικές συνθέσεις των Harold Arlen, Andrew York, Richard Rodgers, George Gershwin, Kurt Weill, David Weiss, Calvin Carter, Grant Green, Herbie Hancock, Sonny Rollins. Την οργάνωση παραγωγής είχαν οι Δημήτρης Παρόλας, Λάζαρος Μπίντσης, Ορέστης Τάνης και Θάνος Μήτσαλας, ενώ την επιμέλεια του υλικού προβολής είχε ο Ορέστης Τάνης.

.....

Μουσική πανδαισία στη συνάντηση Παιδικών και Νεανικών Χορωδιών

Μουσική πανδαισία γεμάτη νιάτα και μελωδία στην 1η Συνάντηση Παιδικών και Νεανικών Χορωδιών του En Canto στη Νάουσα. Δεκατέσσερις χορωδίες από διάφορα μέρη της Ελλάδας (Νάουσα, Βέροια, Μεθώνη, Ελασσόνα, Γιαννιτσά, Θεσσαλονίκη, Ν. Μάδυτος, Κοζάνη) και περισσότερα από 530 παιδιά-χορωδοί πλημμύρισαν την πόλη μας με μουσικές και τραγούδια και καταχειροκροτήθηκαν από το πολυπληθές κοινό που “πλημμύρισε” το δημοτικό θέατρο. Από τη Νάουσα συμμετείχαν: η παιδική χορωδία Canto a

Tempo υπό τη διεύθυνση της Δήμητρας Μητρέντση, η χορωδία του 9ου Δημ. Σχολείου υπό τη διεύθυνση της Κατερίνας Μπαμίχα και η χορωδία του Ωδείου της Ιεράς Μητρόπολης υπό τη διεύθυνση της Μαρίας Πέτκου. Η πρωτοβουλία ανήκε στον νεοσύστατο Σύλλογο Πολιτισμού ενCANTO και στη μουσικοπαιδαγωγό Δ. Μητρέντση. Εκτός από τις δυο συναυλίες, η διοργάνωση περιλάμβανε παράλληλες δράσεις, όπως “πάρτι” χορωδιών και περιπατητική διαδρομή πολιτιστικού ενδιαφέροντος.

Η διοργάνωση ευελπιστεί να δημιουργήσει ένα νέο θεσμό στην πόλη μας όπου η μουσική και οι παιδικές φωνές θα έχουν τον πρώτο λόγο, συμβάλλοντας με το δικό της τρόπο στην εξωστρέφεια της πόλης, στην τόνωση της πολιτιστικής δραστηριότητας, καθώς και στην πολύπλευρη επικοινωνία των πόλεων μεταξύ τους.

.....

Υπέροχο ταξίδι σε “Θάλασσα πλατιά” από το 1ο Δημ. Σχολείο και το Ωδείο

Μια πολύ όμορφη συνύπαρξη του 1ου δημοτικού σχολείου και της παιδικής χορωδίας του Ωδείου μας είχαν την ευκαιρία να απολαύσουν όσοι βρέθηκαν στο δημοτικό θέατρο για την μουσικοχορευτική παράσταση “ΘΑΛΑΣΣΑ ΠΛΑΤΙΑ”, που περιλάμβανε τραγούδια, χορό, ποίηση και θεατρικά αποσπάσματα που υμνούν τη θάλασσα. Τη διδασκαλία των τραγουδιών, την ενορχήστρωση και τη διεύθυνση της χορωδίας είχε ο Δημήτρης Παρόλας.

Τον μάεστρο συνόδευσαν οι μουσικοί: Δημήτρης Μπιλιούρης (μπουζούκι), Μάκης Σιταρίδης και Ζαφείρης Μπέρσος (κιθάρα). Τα σκηνικά επιμελήθηκε ο Σάκης Ράντζιος. Βοήθησαν στη σκηνοθεσία- σκηνογραφία ο Ιωσήφ Χατζηγιάννου, στην κατασκευή των σκηνικών η Δώρα Πουγαρίδου και στην επιλογή των τραγουδιών και κειμένων ο Χρήστος Τσίτσης. Κατασκευή κουστουμίων: Ουρανία Καραϊσκού - Ελένη Κολτσάκη- Γλυκερία Φραγκουλίδου. Διδασκαλία χορών- χορογραφία: Εύη Μπιτέρνα- Νίκος Αναστασιάδης - Κατερίνα Τόμτση. Επιμέλεια- σκηνοθεσία- διδασκαλία θεατρικών σκετς: Κατερίνα Τόμτση. Κατασκευή αφίσας: Αφροδίτη Γιοβανοπούλου. Δημιουργία powerpoint - προβολές: Βαγγελίτσα Κιρμινιώτη.

Μουσικές εκδηλώσεις στο πλαίσιο των ΚΒ' Παυλείων

Στο πλαίσιο των φετινών ΚΒ' Παυλείων πραγματοποιήθηκαν στη Νάουσα τρεις μουσικές εκδηλώσεις. Η εναρκτήρια εκδήλωση είχε τίτλο «Στη Μακεδονία του παλιού καιρού» και στο πρώτο μέρος της εμφανίστηκαν η παιδική - νεανική χορωδία του Ωδείου της Ιεράς Μητροπόλεως υπό τη διεύθυνση της Μαρίας Πέτκου και η Σχολική Χορωδία του 9ου Δημοτικού Σχολείου Νάουσας υπό την διεύθυνση της κ. Αικατερίνης Μπαμίχα, ενώ στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν βραβεύσεις από πλευράς της Μητρόπολης.

Στο δημοτικό θέατρο επίσης παρουσιάστηκε η μουσική εκδήλωση - ορατόριο με τίτλο: «ΑΓΑΠΗΣΑ ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ - ΑΓΙΟΣ ΛΟΥΚΑΣ: ΤΩΝ ΠΑΣΧΟΝΤΩΝ ΙΑΤΡΟΣ ΚΑΙ ΛΙΜΑΝΙ» σε κείμενα Δημήτρη Μπρούχου και τη συμμετοχή της Νεανικής Χορωδίας του Ωδείου της Ιεράς Μητροπόλεως υπό τη διεύθυνση της Μαρίας Πέτκου. Μονωδίες ερμήνευσαν οι Μαίρη Δούτση και ο Φωκίων Μπαρμπόκας. Πιάνο: Ελένη Αναγνώστου. Εναρμονίσεις: Γιώργος Ξανθόπουλος. Αφήγηση: Μιχάλης Λιάγγος και Δημήτρης Μπρούχος. Καλλιτεχνική διεύθυνση: Γιώργος Ορδουλίδης.

Τέλος, η εκδήλωση με τίτλο «Με τα φτερά της Ελληνικής Μουσικής» περιελάμβανε την παρουσίαση του έργου των τμημάτων του Ωδείου της Ιεράς Μητρόπολης υπό

τη γενική διεύθυνση του κ. Γεωργίου Ορδουλίδη. Έλαβαν μέρος τα χορευτικά τμήματα ενηλίκων και νέων καθώς και οι τρεις χορωδίες (παιδική, νεανική και ενηλίκων) του Ωδείου, ενώ στο φουαγιέ λειτούργησε η έκθεση του τμήματος Ζωγραφικής με υπεύθυνη καθηγήτρια την κα Μάριον Μπαχάνου. Την παρουσίαση του προγράμματος έκανε η Ευαγγελία Τσαρνούχα. Έπαιξαν οι μουσικοί: Δημήτρης Δούτσης (μπουζούκι - ούτι), Σωτήρης Ζερδαλής (ούτι), Χρήστος Μάκης (βιολί), Βασίλης Γουδώνης (κανονάκι), Σταύρος Παζαρέντζης (κλαρίνο), Αντώνης Καραφούσιος (κλαρίνο), Ιορδάνης Ζερδαλής (κρουστά).

ΘΕΑΤΡΟ

«Μαθήματα Νεοελληνικής Ιστορίας» από τη «Θεατρική Πινελιά»

Τι θα μπορούσε άραγε να συμβεί την ημέρα του γάμου ενός ζευγαριού; Ποιος ο ρόλος της πεθεράς και του συμπεθέρου; Θα υπάρξει κουμπάρος; Θα καταφέρει ο πάτερ να τελέσει το μυστήριο; Αποτελεί ο γάμος τους θέμα για απευθείας μετάδοση στην τηλεόραση; Ερωτήματα που βρίσκουν την απάντησή τους στο θεατρικό έργο της Πένυς Φυλακτάκη «Μαθήματα Νεοελληνικής Ιστορίας». Πρόκειται για μια μαύρη κωμωδία καταστάσεων που θίγει τα κακώς κείμενα της σημερινής κοινωνίας και παρουσιάστηκε από τη «Θεατρική Πινελιά» στο κοινό της πόλης μας. Τους ρόλους ερμήνευσαν οι Παύλος Τσιλιγκερίδης, Σταύρος Εξηντάρας, Ελισάβετ Στόιου, Νικολέτα Τσέλιου, Γιάννης Κουκούλος, Γιάννης Ράπτης και Αγγελική Αντιφάκου, Ελένη Χατζηκώστα. Σκηνοθεσία Σταύρος Εξηντάρας.

«Ο Δράκος» από το 1ο Γυμνάσιο

Το 1ο Γυμνάσιο, στο πλαίσιο του πολιτιστικού προγράμματος της θεατρικής παιδείας που υλοποιεί κατά την φετινή σχολική χρονιά, παρουσίασε το έργο «Ο ΔΡΑΚΟΣ» του Ευγένιου Σβάρτς, σε σκηνοθεσία της Κατερίνας Μπόσκου. Το έργο του Ρώσου δημιουργού είναι ένα αλληγορικό παραμύθι που γράφτηκε στα 1943 λίγο πριν οι ναζιστικές στρατιές του Χίτλερ εισβάλουν στη Ρωσία.

Ποιοι είναι οι «δράκοι» που τρώνε ότι παράγουμε από το βίός μας; Πώς έφτασαν να έχουν την εξουσία και γιατί τους συνηθίσαμε τόσο ώστε να μην αντιδρούμε; Γιατί βολευτήκαμε «στα ζεστά μας» περιμένοντας έναν ιππότη να μας γλιτώσει; Και είναι αυτός η λύση τελικά; Γιατί ο Ευγένιος Σβάρτς είναι τόσο επίκαιρος;

Συμμετείχαν οι μαθητές: Βασιλική Αποστολίδου - Κιούτη, Ελένη Βοδενλή, Αντωνία Γιανκάκη, Νίκη Καραγιαννοπούλου, Μέγκι Λέσι, Ασπασία Μπάπκα, Έσα Σινάνι, Εύα Συμεωνίδου, Άννα Τζιουραλή, Δήμητρα Τριανταφύλλου, Ναταλία Χατζηγιάννου, Βασίλης Κτώνας, Ελευθερία Ζέφυρου, Δέσποινα Μηλιώνη, Γιάννης Κουρτόπουλος, Σταυρούλα Ζάλιου, Κώστας Λίτσης, Χρήστος Γκουλαμέτη, Μάγδα Πείου, Νίκος Ταμπακιάρης, Θεοχάρης Τσιοχάρης, Αγγελική Ζαφειρίου, Νίκος Χαβιαρλής.

.....

«Περπατώ εις το δάσος» από το 3ο Γυμνάσιο

Το 3ο Γυμνάσιο ανέβασε φέτος το παιδικό έργο της Στέλλας Μιχαηλίδη «Περπατώ εις το δάσος» σε σκηνοθεσία Ολυμπίας Τσίτση και Σαλώμης Μπουινόβα και σκηνογρα-

φία Νίκου Κύρου, με τη βοήθεια των Θωμά Νόλκα, Μαρίας Γεωργιάδου, Δήμητρας Τσαρτσάνη, Έλενας Φιλιππίδου, Χριστίνας Φιλιππίδου. Τους ρόλους ερμήνευσαν οι μαθητές Σταύρος Νάτσιος, Στεφάνια Χατζηστυλλή, Φανή Κοτζιάμπαση, Ήρα Καλτσουκαλά, Έλενα Παπαδοπούλου, Θεοδώρα Τσιταγιάννη, Εύη Τρούπικου, Ελένη Πολύζη, Ελένη Πελέκη, Ραφαηλία Παπαθεοδώρου, Αίγλη Γκιούρκα, Στέργιος Εξηντάρας, Γιώργος Πελέκης, Νίκος Κικολαΐδης, Παναγιώτης Θεοδωρόπουλος, Νίκος Μπαλτατζίδης, Κώστας Βασιλειάδης, Βασίλης-Τζούλιαν Ντουράκου.

.....

“Φωνάζει ο κλέφτης” από 2ο Γυμνάσιο

Το 2ο Γυμνάσιο παρουσίασε στο κοινό της πόλης μας θεατρική παράσταση με το έργο του Δημήτρη Ψαθά “ΦΩΝΑΖΕΙ Ο ΚΛΕΦΤΗΣ”, σε σκηνοθεσία Απόστολου Μπέκα, μουσική επιμέλεια Γιώργου Κονταξάκη και επιμέλεια σκηνικών Φιλώτα Καμτσικά και Στέργιου Γιτόπουλου. Έπαιξαν οι μαθητές Γιώργος Βάγκας, Γιώργος Βάντσιας, Αλεξάνδρα Μήτρου, Αίας Αστέρης, Ελπίδα Λίγγου, Ευδοξία Λίγγου, Κατερίνα Γιαμαλίδου, Αντώνης Λαφάρας.

.....

“Φον Δημητράκης” από το 2ο Λύκειο

Η θεατρική ομάδα του 2ου Λυκείου συμμετείχε στην 4η Θεατρική Άνοιξη Γυμνασίων και Λυκείων Ημαθίας, Πέλλας και Πιερίας με τη θεατρική παράσταση “Φον Δημητράκης”. Μάλιστα ο μαθητής Τσίλκος Ιωάννης, παίζοντας τον Φον Δημητράκη, απέσπασε έπαινο άρθρωσης λόγου και θεα-

τρικής κίνησης. Συμμετείχαν επίσης οι μαθητές: Καραγιάννης Φίλ., Τσιακίρης Χρήστος, Καρανάσιου Φανή, Λαζάρου Βασιλική, Κεραμίδου Νίκη, Χατζηπαράσχη Ελένη, Παπά Ελισάβετ, Μπιλιούρη Αικ., Γαλίτης Ιωάννης, Τσέλιος Εμμ., Θανασούλης Γιώργος, Νικολαΐδου Χρ. ΣΚΗΝΙΚΑ: Σερραΐου Ελένη, Μπάμπου Ελένη, Λογδανίδου Ίλζε, Νικολαΐδου Χριστίνα, Φετολλάρι Χρ., Ράνου Ελένη ΑΦΙΣΑ: Σιούλη Χριστίνα. ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: Παπαθανασίου Αθηνά. Στο πιάνο ήταν ο Διαμάντης Παναγιώτης και τη μουσική του τελευταίου συνόλου συνέθεσε ο μαθητής Γ' Λυκείου Κεραμίδης Παναγιώτης.

.....
ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

Λ.Ε.Ν.: 2ο Φεστιβάλ Λαογραφίας και Παραδοσιακών Χορών

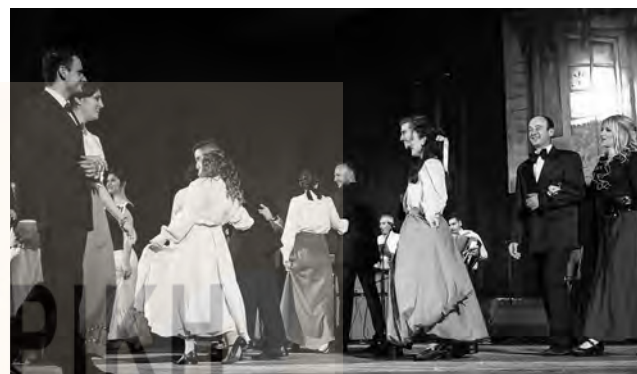
Τριήμερο εκδηλώσεων, με τίτλο 2ο Φεστιβάλ Λαογραφίας και Παράδοσης, στο πλαίσιο της επετειακής χρονιάς για τη συμπλήρωση πενήντα χρόνων από την ίδρυσή του, οργάνωσε το Λύκειο Ελληνίδων Νάουσας το Μάιο. Καλεσμένα οκτώ άλλα Λύκεια Ελληνίδων από όλη την Ελλάδα, Άργους, Θήβας, Δράμας, Λαμίας, Μεγάρων, Βέροιας, Κερατέας και Σαλαμίνας που μαζί με το Λύκειο της Νάουσας έδωσαν μια εντυπωσιακή κοινή χορευτική παράσταση στο Δημοτικό Θέατρο.

Στην αρχή της εκδήλωσης, η πρόεδρος του Λ.Ε.Ν. κα Βάσω Μπάιτση αναφέρθηκε στην αξιολογη ιστορία του Λυκείου μας, της αδιάκοπης παρουσίας του στον κοινωνικό και πολιτιστικό ορίζοντα του τόπου και στα ιδρυτικά του μέλη, τονίζοντας ότι τα διοικητικά συμβούλια του Λυκείου Ελληνίδων της Νάουσας με την καθοδήγηση αξιολογών προέδρων που ήταν στο τιμόνι του δούλεψαν με αγάπη για την παράδοση, με σεβασμό στην πολιτιστική κληρονομιά μας. Ο εθελοντισμός και η ανιδιοτέλεια στο Λύκειο ήταν, είναι και θα είναι για πολλά ακόμη χρόνια η δύναμή του.

Στο πλαίσιο των εκδηλώσεων πραγματοποιήθηκε σεμι-

νάριο με θέμα «εναλλακτικές προσεγγίσεις της λαϊκής παράδοσης, η δημιουργική διαδικασία της προετοιμασίας μιας παράστασης». Αξιόλογοι εισηγητές, ο σκηνοθέτης κ. Σωτήρης Χατζάκης, ο ηθοποιός κ. Ταξιάρχης Χάνος, οι δάσκαλοι χορού κ. Νάνσυ Χαρμαντά και κ. Γιώργος Κώτσος, έδωσαν με τις ομιλίες και τα εργαστήρια τους σε όλους τους χορευτές και δασκάλους των Λυκείων των Ελληνίδων προτάσεις και κατευθύνσεις, ο καθένας από τον τομέα του, τέτοιες ώστε να ανοιχθούν καινούργιοι και πιο δημιουργικοί δρόμοι στην παραπέρα πορεία τους στο χώρο.

.....
“Γη μου... χορών πατρίδα” από τον “ΠΥΡΣΟ”

Μια πανδαισία παραδοσιακών χορών από όλη την Ελλάδα, με τίτλο “Γη μου...χορών πατρίδα”, πρόσφεραν τα χορευτικά τμήματα του “ΠΥΡΣΟΥ” στην κατάμεστη από κόσμο αίθουσα του δημοτικού θεάτρου. Οι χορευτικές ενότητες του προγράμματος καλούσαν τους θεατές σε ένα ταξίδι σε διάφορες περιοχές της Ελλάδας, από τη Μακεδονία μέχρι την Κρήτη. Αφού ολοκληρώθηκαν οι παραδοσιακοί χοροί, η βραδιά έκλεισε με μια έκπληξη: την εμφάνιση των μεγάλων χορευτών σε ένα σεργιάνι σε μια άλλη εποχή της Ελλάδας. “ΤΟΝ ΠΑΛΙΟ ΕΚΕΙΝΟ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ”... Μέσα από νοσταλγικές μελωδίες περασμένων δεκαετιών οι χορευτές του “Πυρσού” παρουσίασαν ένα υπέροχο χορευτικό θέαμα που κέρδισε και αυτό το θερμό χειροκρότημα του κοινού.

Την επιμέλεια της παράστασης είχε η Λένα Γιαννούλη. Τη διδασκαλία των χορών οι Λένα Γιαννούλη, Γιάννης Τσιρογιάννης, Νίκος Τόσιος, Κατερίνα Αντιφάκου.

.....
ΔΙΑΦΟΡΑ

«Εξιστορώ» τον Πόντο από τη «ΜΙΕΖΑ»

Στην αίθουσα του Κέντρου Τεκμηρίωσης Βιομηχανικής Κληρονομιάς «ΕΡΙΑ» ολοκληρώθηκε με επιτυχία ο κύκλος των πολιτιστικών διαλέξεων με τον γενικό τίτλο «Εξιστορώ» που διοργάνωσε «Η ΜΙΕΖΑ» Κοπανού. Ο πρόεδρος

του συλλόγου κ. Βασίλης Δημητριάδης αναφέρθηκε στην καταγωγή των ποντίων του Κοπανού, ενώ ο κύριος ομιλητής, ο ομότιμος καθηγητής Πανεπιστημίου κ. Κων/νος Φωτιάδης καθήλωσε τους παρευρισκομένους με την ομιλία του, αναφερόμενος στον τρόπο που προσεγγίζεται η γενοκτονία των ποντίων στις δυο πλευρές του Αιγαίου. Η εκδήλωση ομόρφαινε με την συμμετοχή της χορωδίας του πολιτιστικού συλλόγου Λευκαδίων «ΤΑ ΑΝΘΕΜΙΑ» και το ανδρικό χορευτικό τμήμα της Ευξείνου Λέσχης Βέροιας, που ενθουσίασε το κοινό χορεύοντας Σέρα. Το δεύτερο μέρος της εκδήλωσης περιλάμβανε πλούσιο μπουφέ με παραδοσιακά ποντιακά εδέσματα και προϊόντα, αποτέλεσμα των προσπαθειών μελών και φίλων του συλλόγου.

BIBLIA

“Η Πορεία της δοκιμασίας” του Γ. Στανίση

Γεώργιος Στανίσης

Η πορεία
της δοκιμασίας

Ένα προσωπικό αφήγημα με τίτλο “Η πορεία της δοκιμασίας” κυκλοφόρησε πρόσφατα ο συμπολίτης μας Γιώργος Στανίσης. Σε μια έκδοση τριακοσίων σελίδων, περιγράφει την δική του Οδύσσεια, της επίσης απαχθείσης αδελφής του Καίτης, καθώς και των στρατολογημένων από τους αντάρτες ναουσαίων την 13η Ιανουαρίου του 1949. Από τις σελίδες του περνάνε τύποι και γεγονότα της εποχής και η ζωή στην πόλη μέσα στη δίνη του εμφυλίου σπαραγμού. Εξαιρετικό ενδιαφέρον παρουσιάζει

η παράθεση ονομάτων απαχθέντων μαζί του εκείνη την περίοδο, οι ιστορίες τους, η καταγωγή τους. Εκτός από τον ίδιο το Γιώργο Στανίση και την αδελφή του Καίτη αναφέρονται ο Γιάννης Σιμομώκιος, ο Δημητρός Μπιλιούρης, ο Δίδος, ο Μάνος που δούλευε στο εστιατόριο των Αφών Παπαφιλίππου, ο Γιώργος Αχλιώπας καθώς και η Πιπίνα του Κατραντζή απ’ τον συνοικισμό, ο Γιάννης και ο Νίκος Χατζάρας, ο Τάκης Φειδαρης, ο Αντώνης Μόρας, ο Μίμης Σιμομώκιος, ο Χριστόφορος Δημούλας, ο Γιώργος Καστανιώτης και ο ανεψιός του Τάκος, ο Βασίλης Μπέρσος και η αδελφή του Φρόσω, οι Νίκος και Κώστας Μακρής, ο Χρήστος Παπαφίλιπας, ο Κώστος Χ’ Παράσχης, ο Αντώνης Μωυσιάδης από το Γιαννακοχώρι, ο Χρήστος Μπλιάτσας, η Δημητρούλα Βαρβέρη, ο Γιάννης Μπούσιας, ο Γούλας που είχε σαμαράδικο στα Μπατάνια, Στέργιος Γαλανός, ο Νίκος Μπαμίχας, ο Γιώργος και ο Βασίλης Ναουμίδης, ο Βασίλης Τασιούκας, ο Κώστας Μήττας, κάποιος Οικονόμου από την Αθήνα, ο Αντώνης Τσιοχάρης, ο Μιχάλης Μπέρσος, ο Τάσος Τασούλας, ο Γιώργος Αναστασιάδης, ο Φώκας Μάκας, ο Προκόπης Μπίλης, ο Παναγιώτης Δοξόπουλος, η Κατίνα Τορορή, ο Θωμάς Τσέλιος, ο Σταύρος Γουδίνος, ο Στέργιος Σαράφης, η Τούλα Δημοιροπούλου, ο Κώστας Πετρίδης απ’ τον συνοικισμό, ο Μιχάλης Μπομπότσης, ο Κώστας Ιγνατιάδης, ο Ζαφείρης Αθανασούλης, η Σοφία Αναστασιάδου, ο Γιώργος Σακαλής, ο Γιώργος Δρεσυλιάρης, ο Μανώλης και ο Κωτσαρής Χωροπανίτης, οι Γιάννης και Μάχη Μελανίδη, ο Π. Μπατσογιάννης, ο Σ. Οσλιανίτης, ο Στέργιος Βαρθολομαίος, ο Γιώργος Σωτηρίου, ο Νίκος Γιάτσος, Ανθούλα Νατσιοπούλου, Ελένη Γαλανού, ο Κ. Κούλης. Ονόματα, πικρές ιστορίες, μίση, μεγάλες φιλίες και πολλές, πάρα πολλές πόνους...

«Των Ελλήνων οι Κοιότητες. Νάουσα, η Δημογεροντία». Νέο βιβλίο του Μ. Βαλσαμίδη

Το 23ο έργο του κ. Μανόλη Βαλσαμίδη με τίτλο «Των Ελλήνων οι Κοιότητες. Νάουσα, η Δημογεροντία» παρουσιάστηκε στο αμφιθέατρο «Βέτλανς» του Πολυχώρου Πολιτισμού «Χρήστος Λαναράς», στο πλαίσιο των 22ων Παυλείων.

Το βιβλίο, που αποτελεί την κατάληξη μιας πολύχρονης ερευνητικής εργασίας του συγγραφέα πάνω στα αρχεία της Ελληνικής Ορθόδοξης Κοιότητας της Νάουσας από τον 19ο ως τον 20ο αι., παρουσίασαν οι δικηγόροι κ. Ζήσης Μ. Πατσίκας και Σταύρος Βαλσαμίδης, ενώ αποσπάσματα του διάβασαν οι κυρίες Θεοδώρα Μαυρίδου και Βέρα Αβραμίδου. Τον συντονισμό της παρουσίασης είχε ο κ. Αλέξανδρος Οικονόμου, ενώ την εισαγωγική

προβολή με τα βιογραφικά στοιχεία και το συνολικό έργο του συγγραφέα επιμελήθηκε ο κ. Πέτρος Στοϊδης.

Το νέο βιβλίο του κ. Βαλσαμίδη περιλαμβάνει ως γενική εισαγωγή την μελέτη του κ. Ιντζεσίλογλου για το «Δίκαιο και Κοινότητες από το Βυζάντιο προς τον νεότερο ελληνισμό», το ιστορικό υπόβαθρο της κοινότητας στους Έλληνες, ο θεσμός της Κοινότητας στην περίοδο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας κ.α. και ακολουθεί η κυρίως εργασία του συγγραφέα πάνω στους κώδικες των πρακτικών της δημογεροντίας, οι οποίοι διασώθηκαν από την ...πυρά, λόγω ευτυχούς συγκυρίας, μετά από κάλεσμα του μακαριστού παπα-Σαράτση στον κ. Βαλσαμίδη.

Από την καταγραφή των πρακτικών των συνεδριάσεων της Δημογεροντίας των περιόδων 1893-1896 και 1911-1915ο αναγνώστης έρχεται σ' επαφή με εξαιρετικά ενδιαφέροντα στοιχεία από την καθημερινή ζωή της ορθόδοξης Κοινότητας της Νάουσας εκείνη την περίοδο, μέσα από την εκδίκαση υποθέσεων που είχαν να κάνουν με διαθήκες, οικογενειακές διαφορές, κληρονομικά, διάλυση αρραβώνων κ.α. Με βάση αυτό τον ιστορικό θησαυρό ο κ. Βαλσαμίδης ολοκληρώνει μια ακόμη πολύτιμη έρευνα που φωτίζει το παρελθόν του τόπου μας, συμπληρώνοντας τα παλιότερα, αλλά και τα πιο πρόσφατα έργα του «Η παιδεία στη Νάουσα 1822-1892», «Νάουσα 1892-1922». Στο επόμενο τεύχος του περιοδικού μας θα έχουμε μια πληρέστερη παρουσίαση του όλου έργου.

Στέργιου Σπ. Αποστόλου: ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ Τόμος Β΄

Η Πολιτιστική Εταιρεία Νάουσας «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος» τιμώντας το έργο του ανθρώπου που με την πένα του διέσωσε τη «μνήμη της ναουσαϊκής γλώσσας», το χαμένο πλέον από τη μιλιά των ανθρώπων γλωσσικό μας ιδίωμα, ανέλαβε το βάρος της έκδοσης του τελευταίου έργου του ΣΥΜΜΕΙΚΤΑ (Διάφορα άρθρα και μελέτες για τη Νάουσα και τον λοιπό Ελλαδικό χώρο), Τόμος Β΄, ελάχιστο αντίδωρο στην προσφορά ζωής προς την πόλη του και τους ανθρώπους της.

Η έκδοση αυτή περιλαμβάνει όλες τις μελέτες και τα άρθρα τα οποία ο Στέργιος Σπ. Αποστόλου έγραψε από το 1992 και εντεύθεν και τα περισσότερα από τα οποία είδαν το φως της δημοσιότητας από τις στήλες των τοπικών εφημερίδων και περιοδικών. Η έκδοση αποτελεί σημαντική συμβολή στον εμπλουτισμό της βιβλιογραφίας για τη Νάουσα και το ιστορικό παρελθόν της, καθώς συνοδεύεται από πληθώρα πηγών αλλά και πλούσια βιβλιογραφία. Τα κείμενα κατατάσσονται από τον συγγραφέα σε εννέα ενότητες (Α' - Θ'): (Α') ΙΣΤΟΡΙΚΑ, (Β') ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ, (Γ') ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ, (Δ') ΝΟΜΙΚΑ, (Ε') ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ, (ΣΤ') ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟΠΟΛΙΤΙΚΑ, (Ζ') ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ - ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ, (Η') ΑΘΛΗΤΙΚΑ, (Θ') ΕΘΝΙΚΗ ΑΝΤΙΣΤΑΣΗ Ε.Α.Μ - Ε.Λ.Α.Σ.

Όπως σημειώνει, μεταξύ των άλλων, ο συγγραφέας στον πρόλογο του βιβλίου, «για τη συγγραφή των μελετών και των άρθρων έγινε ευρεία χρήση παλαιών εγγράφων που βρίσκονταν σε χέρια ιδιωτών, βιβλιοθηκών, αρχείων Δημόσιων υπηρεσιών, αντιστασιακών οργανώσεων, προσωπικών μαρτυριών και διαφόρων άλλων πηγών... Πέραν τούτου, πολύτιμα γραπτά στοιχεία που θα φώτιζαν πολλές πτυχές της ιστορίας της πόλης μας και της ευρύτερης περιοχής της, λόγω πλήρους άγνοιας της σπουδαιότητάς τους, πετάχτηκαν από τους κατόχους τους στους κάδους των απορριμμάτων. Παρά ταύτα, η ιστορική έρευνα συνεχίζει το έργο της. Αυτό είναι το καθήκον της, γιατί, με τη διαδρομή του χρόνου, χάνονται πολύτιμες γραπτές πηγές και προσωπικές μαρτυρίες, οι οποίες καλύπτονται συνεχώς με το σκοτεινό πέπλο της λήθης».

Στο εξώφυλλο της καλαίσθητης έκδοσης αναφέρεται σχετικά: «65 χρόνια ιστορικής και γλωσσολογικής έρευνας. 27 χρόνια εκδοτικής δραστηριότητας. Η έκδοση αυτή περιλαμβάνει όλες τις μελέτες και τα άρθρα τα οποία ο Στέργιος Σπ. Αποστόλου έγραψε από το 1992 και εντεύθεν και αποτελεί σημαντική συμβολή στον εμπλουτισμό της βιβλιογραφίας για τη Νάουσα και το ιστορικό παρελθόν της, καθώς συνοδεύεται από πληθώρα πηγών αλλά και πλούσια βιβλιογραφία, κάτι που χαρακτηρίζει, άλλωστε, το σύνολο της προσπάθειας του Ναουσαίου συγγραφέα».

Η ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ «ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΝΑΟΥΣΗΣ» ΤΟ 1976

Ήταν χειμώνας του 1974, θυμάμαι. Τα βραδάκια κάναμε βόλτα με τον συγχωρεμένο συνάδελφο και Πρόεδρο τότε του Συλλόγου Αποφοίτων Λαμπείου Γυμνασίου Νάουσας «Αναστάσιος Μιχαήλ ο Λόγιος», Οδυσσέα Ντινόπουλο, τρώγοντας τα αμύγδαλα και τα φουντούκια, που πάντα είχε στις τσέπες του ο αείμνηστος Οδυσσέας. Ένας ιδιαίτερα χαρισματικός άνθρωπος και επιστήμονας, με το χαμόγελο και τα ανέκδοτα πάντα στο στόμα του και μ' έναν καλό λόγο για όλους.

γράφει ο Λάζαρος Τέμμας

Ένα τέτοιο βράδυ, γεννήθηκε η ιδέα της ιστορίας της Ναούσης. Καθόμαστε στους «Παπακωνσταντίνου». Ο Οδυσσέας, εγώ και ο Γιώργος Σακελλαρίου και συζητώντας, ο Γιώργος φέρνει το θέμα στο βιβλίο του Στου-

γιαννάκη. Κουβεντιάζοντας προκύπτει ότι είχαν μείνει μόνο μερικά βιβλία. Τα άλλα χάθηκαν... Ένα έχει ο Γιώργος (φανατικός με την τοπική ιστορία). Ένα άλλο η Ολυμπία Σιώπη. Τα άλλα δεν γνωρίζουμε.

Έτσι, λοιπόν, ξεκινάει η ιστορία της επανέκδοσης χωρίς λεφτά και ιδιαίτερες εμπειρίες. Καταλήξαμε ότι θα χρησιμοποιήσουμε το βιβλίο της κ. Ολυμπίας (μητέρας του Σώτου Σιώπη, παιδικού φίλου του Γιώργου και ιδιαίτερα αγαπητού σε μένα. Το βιβλίο της κ. Ολυμπίας, ήταν σε καλύτερη κατάσταση και μας το δάνεισε με δυσκολία (με παρέμβαση του Σώτου), φοβούμενη μήπως το χάσει, διότι το φύλαγε δίπλα στο Ευαγγέλιο.

Έπρεπε να πάρουμε την άδεια των παιδιών του συγγραφέα, Ευσταθίου Στουγιαννάκη. Του Δημήτρη, που ήταν τυπογράφος στη Θεσσαλονίκη και του Αλέξανδρου, που ήταν καθηγητής. Εκεί βρήκε άκρη ο Γιώργος Σακελλαρίου. Η αδελφή του Ε. Στουγιαννάκη, ήταν παντρεμένη με τον Δημήτριο Μήττα και είχαν τρία παιδιά: τον Κώστα, υπάλληλο στο εργοστάσιο και αργότερα στην Ηλεκτρική, τον Γιάννη, μαθηματικό, καθηγητή Πανεπιστημίου και τον Σωκράτη, δικηγόρο. Η αδελφή του Δημήτρη Μήττα ήταν μάνα του Τσάφη (Χρυσάφη) Μέσκου, ο οποίος ήταν φίλος με τον Γιώργο Σακελλαρίου και διατηρούσε στενές σχέσεις με τους αδελφούς Στουγιαννάκη.

Έτσι, λοιπόν, μετά την απόφαση για την επανέκδοση του βιβλίου του Στουγιαννάκη από το δ.σ. του Συλλόγου Αποφοίτων Λαππείου Γυμνασίου Νάουσας, κατέβηκαν στη Θεσσαλονίκη, ο Οδυσσέας με τον Γιώργο Σακελλαρίου και τον Τσάφη Μέσκο και πήγαν στον Δημήτριο Στουγιαννάκη να ζητήσουν την άδεια για την επανέκδοση. Εκεί ήρθε και ο καθηγητής και συγκινημένοι και οι δυο, όχι μόνο έδωσαν την άδεια και παραχώρησαν στον Σύλλογο τα δικαιώματα του βιβλίου, αλλά ο τυπογράφος, Δημήτρης Στουγιαννάκης, ανέλαβε την εκτύπωση δωρεάν, χρεώνοντας σε μας μόνο το κόστος του χαρτιού. Ο δε καθηγητής Αλέξανδρος Στουγιαννάκης ανέλαβε την επιμέλεια της έκδοσης.

Μας συνέστησε να ξεκινήσουμε με προπωλήσεις για να μην πάθουμε ό,τι έπαθε ο πατέρας του, όπως μας είπε «να βλέπει να χρησιμοποιούν τις σελίδες του βιβλίου να τυλίγουν ρέγγες στα μπακάλικα».

Εγώ ανέλαβα τον φωτογραφικό τομέα. Για την αντιγραφή των παλιών φωτογραφιών επελέγη η χρήση ορθοχρωματικού φύλλου για τον περιορισμό στο ελάχιστο των απωλειών από την αντιγραφή τους.

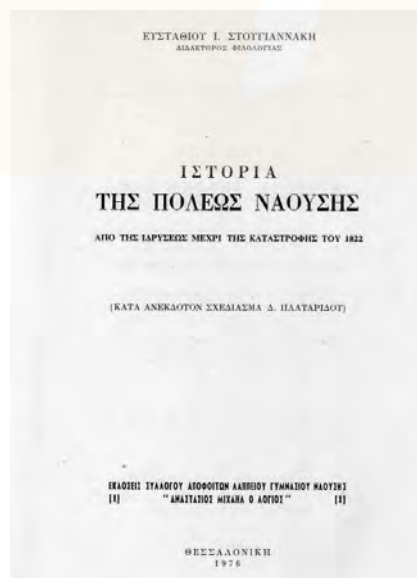
Από την ανάγνωση του βιβλίου, φάνηκε ότι σημαντικές τοποθεσί-

ες, όπου διαδραματίστηκαν σοβαρά γεγονότα, δεν ήταν απεικονισμένες, εκτός από τον δρόμο της εισόδου της πόλης στον Άι Γιώργη και το Μοναστήρι του Τιμίου Προδρόμου. Έτσι αποφασίσαμε να προσθέσουμε φωτογραφίες αυτών των θέσεων, αλλά αυτοκίνητο για να κινηθούμε, δεν είχαμε. Επιστρατεύσαμε έναν άλλο φίλο, τον Πέτρο Τσούλη και το αυτοκίνητό του και μ' αυτό γυρίσαμε όλη την περιοχή. Στα Πριόνια, όπου βρήκαμε γύρω από την εκκλησία της Παναγίας της Παλιοσελιώτισσας τρία νεκροταφεία και τα θεμέλια τριών εκκλησιών. Στο ένα μάλιστα βρήκαμε χωμένο μέσα στα κέδρα και ένα μνήμα με πέτρινο σταυρό (από πωρόλιθο), τον οποίο έχω ακόμη. Στο Διχαλεύρι, το Κουκούλι, την Πλακένια Δραγασιά, κλπ. Έτσι προστέθηκαν άλλες είκοσι δύο φωτογραφίες. Τυπώσαμε και δυο χάρτες. Ένα της περιοχής, για να μπορεί ο αναγνώστης να προσδιορίζει τις θέσεις και ένα της πόλης, όπως είναι σήμερα, με προσθήκη κάποιων θέσεων, που αναφέρονται στο βιβλίο και γνωρίζαμε πού περίπου βρίσκονται.

Τα υπόλοιπα ανέλαβε η συγχωρεμένη Ευδοξία σύζυγος του Γιώργου Σακελλαρίου για τις διορθώσεις των δοκιμών με τη βοήθεια του Δημήτρου Στουγιαννάκη και του Οδυσσέα. Την όλη επιμέλεια της έκδοσης, όπως προανέφερα, είχε ο καθηγητής Αλέξανδρος Στουγιαννάκης.

Με τις προεγγραφές και την ακούραστη προσπάθεια του Οδυσσέα και άλλων μελών του Συλλόγου πουλήσαμε αρκετά βιβλία, ώστε να καλυφθεί το κόστος του χαρτιού για την έκδοση του βιβλίου.

Έτσι έχει η ιστορία της δεύτερης έκδοσης του βιβλίου «Ιστορία της πόλεως Ναούσης» του Ε. Στουγιαννάκη. Μετά την εξάντληση της δεύτερης έκδοσης, η πολιτιστική εταιρία «Μιχαήλ ο Λόγιος», προχώρησε στην τρίτη έκδοση. ■

Το εξώφυλλο του αρχικού βιβλίου (επάνω) και αυτού που επανεκδόθηκε το έτος 1976 (κάτω)

Η Χάλλη της Πρωσίας (σημ. Halle) όπου ο Αναστάσιος Μιχαήλ σπούδασε θεολογία

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ ΜΙΧΑΗΛ Ο ΝΑΟΥΣΑΙΟΣ: Ο ΠΡΩΤΟΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΣ

Σε εκδήλωση που διοργανώθηκε από το 3ο Γυμνάσιο Νάουσας, με συντονιστή τον κ. ΧΡΗΣΤΟ ΖΑΛΙΟ, (εκπαιδευτικό-συγγραφέα), στο πλαίσιο του εορτασμού του Ολοκαυτώματος, ο κ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΑΘ. ΜΗΝΑΟΓΛΟΥ, Διδάκτωρ νεώτερης ιστορίας, του τμήματος Ιστορίας-Αρχαιολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, αναφέρθηκε στην προσωπικότητα και το σημαντικό έργο του εν πολλοίς «άγνωστου» αυτού συμπατριώτη μας, του οποίου το όνομα φέρει η Πολιτιστική μας Εταιρεία. Ευχαριστούμε τον κ. Μηνάογλου για την καλοσύνη του να μας παραχωρήσει το κείμενο της παρουσίασής του προς δημοσίευση στο περιοδικό μας.

γράφει ο Χαράλαμπος Αθ. Μηνάογλου

Ο Αναστάσιος Μιχαήλ είναι λόγιος πού δέν έχει ακόμη βρεϊ τήν θέση πού τού άξιζει στα γράμματά και τήν

ίστορία μας. Για τά πρώτα χρόνια τής ζωής του δέν διαθέτουμε πληροφορίες. Γνωρίζουμε βεβαίως πώς καταγό-

ταν από την Νάουσα. Από τον Λόγο περί Ἑλληνισμοῦ, τὸ γνωστὸ μέχρι σήμερα στὴν βιβλιογραφία ἔργο του με τὸν τίτλο Περιηγηματικὸν Πυκτάτιον¹, προκύπτει πὼς σπούδασε στὰ Γιάννενα, στὴν σχολὴ Γκιούμα, με δάσκαλο τὸν Γεώργιο Σουγδουρῆ (c. 1645-1725)², τὸν ὁποῖο βοήθησε καὶ ὡς ἀντιγραφεὺς. Εἶχε συμμαθητὲς τὸν Ἀλέξιο Σπανό³ καὶ τὸν γνωστὸ μόνο ἀπὸ τὴν ἐγγραφή του στὴν Πάδοβα, Μαργαρίτη Μάνθου⁴.

Φαίνεται ὅμως πὼς παράλληλα παρακολουθοῦσε μαθήματα καὶ στὴν σχολὴ τοῦ Ἐπιφανίου, τὴν λεγομένη Μικρὴ Σχολὴ τῶν Ἰωαννίνων, καθὼς δηλώνει πὼς παρακολουθοῦσε μαθήματα τοῦ Παρθένιου Κατσούλη, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε σχολάρχης τῆς ἐν λόγω Σχολῆς⁵. Ἐκεῖ μάλιστα ὁ Μιχαὴλ ἀναφέρει πὼς εἶχε καὶ τὴν πρώτη ἐπαφὴ με Εὐρωπαίους, καθὼς πέρασαν ἀπὸ τὴν Σχολὴ κάποιοι Ἄγγλοι ἀκόλουθοι τῆς βρετανικῆς πρεσβείας στὴν Κωνσταντινούπολη.

Πολλοὶ Ἕλληνες ἱεράρχες τὸν ἐνίσχυσαν πνευματικὰ καὶ οικονομικὰ.

Περισσότερα ὅμως ὀφείλει στὸν οἰκουμενικὸ πατριάρχη Γαβριὴλ Γ', τὸν πατριάρχη Ἀλεξανδρείας ἅγιο Γεράσιμο τὸν Παλλαδᾶ, τὸν ἀρχιεπίσκοπο Ἀχρίδας Ζωσιμᾶ, ἐνῶ ἀπὸ τὰ γραφόμενά του φαίνεται ιδιαίτερα πιθανὸ νὰ γνωρίζοταν καὶ με τὸν πατριάρχη Ἱεροσολύμων Χρῦσανθο. Ἀπὸ τὶς ἀρχοντικὲς οἰκογένειες τῆς Πόλης καὶ τῶν Ἡγεμονιῶν γνώριζε τοὺς Καντακουζηνούς, τοὺς Μαυροκορδάτους καὶ τοὺς Καντεμίρ.

Μετὰ τὰ Γιάννενα, ὁ ἴδιος μᾶς πληροφορεῖ πὼς μετέβη στὰ 1702 στὴν Κέρκυρα καί, ἐνῶ ἐτοιμαζόταν νὰ ταξιδέψει γιὰ τὴν Βενετία, μεταπίστηκε νὰ ἀναβάλει τὸ ταξίδι του στὴν Εὐρώπη. Ὁδηγήθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη, τὴν πρωτεύουσα τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων. Ἀπὸ ἐκεῖ τὸν ὀδήγησε στὴν Χάλλη ὁ Adhard Adelung⁶, παρότι σύμφωνα με τὰ γραφόμενα τοῦ φίλου του Ἀλεξάνδρου Ἑλλάδιου, ὁ Αναστάσιος ἐπιθυμοῦσε πρωτίστως νὰ ταξιδέψει στὴν Βενετία⁷. Ὅπως δὴποτε τὸν Αὐγούστο τοῦ 1703 βρισκόταν στὴν Γερμανία,

καθὼς τὸν βρίσκουμε γραμμένο στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Χάλλης γιὰ θεολογικὲς σπουδές⁸, ἐνῶ μέχρι τουλάχιστον τὰ 1710 διέμενε ἄλλοτε στὴν Γερμανία καὶ ἄλλοτε στὴν Ὁλλανδία. Αὐτὴν τὴν περίοδο ταξίδεψε γιὰ πρώτη φορὰ καὶ στὴν Ρωσία. Σὲ αὐτὰ τὰ χρόνια συνδέθηκε με φιλία με τοὺς τρεῖς προαναφερθέντες Γερμανοὺς λογίους καὶ ἐπίσης τὸν ἑλληνοστὴ Johann Michael Langius⁹ (1664-1731), ὁ ὁποῖος σημειώνει ὅτι ὁ Αναστάσιος Μιχαὴλ τοῦ ἔκανε διορθώσεις στὰ ἔργα του¹⁰. Ὁ κύκλος του ἐκτάθηκε καὶ πέρα ἀπὸ τοὺς ἑλληνοστὲς, καθὼς ὑπῆρξε φίλος καὶ τοῦ ἀρμενολόγου Johann Joachim Schröder (1680-1756)¹¹. Στὴν Χάλλη βρήκε τὴν εὐκαιρία νὰ σπουδάσει καὶ τὴν ἑβραϊκὴ φιλολογία κοντὰ στὸν J. H. Michaelis¹². Πέρα ὅμως ἀπὸ τὴν φιλικὴ του σχέση με τοὺς Γερμανοὺς συνεργάστηκε καὶ με τὸν Ἀλέξανδρο Ἑλλάδιο, στὸν ὁποῖο ἀφιέρωσε καὶ τὸ ἐξῆς ἐπίγραμμα:

«Οὐλε τ' Ἀλέξανδρος,
καὶ χείροις αἶεν ἄμεινον,

1. Γιὰ τὸν Ἀναστάσιο Μιχαὴλ καὶ τὸ συγκεκριμένο ἔργο του βλ. Χ. Μηνάογλου, Ὁ Ἀναστάσιος Μιχαὴλ ὁ Μακεδὼν καὶ ὁ Λόγος περὶ Ἑλληνισμοῦ, Ἀθήνα 2014.

2. Βλ. Μηνάογλου, Ὁ Ἀναστάσιος Μιχαὴλ, 13.

3. Ὑπῆρξε δάσκαλος καὶ συγγραφεὺς ἀνέκδοτης ἀκόμη γραμματικῆς, ποῦ σώζεται σὲ πολλὰ χειρόγραφα. Βλ. Λ. Βρανούσης, Ἐφημερίς, τ. 5, Ἀθήνα 1995, 781

4. Ὁ Μαργαρίτης Μάνθου ἐνεγράφη στὴν Πάδοβα τὸ 1703. Βλ. Γ. Πλουμίδης, «Αἱ πράξεις ἐγγραφῆς τῶν Ἑλλήνων σπουδαστῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Παδοῦης (μέρος Β'. Legisti 1591-1809)», Ἐπετηρὶς Ἐταιρείας Βυζαντινῶν Σπουδῶν, 38 (1971), 123.

5. Ὁ ἱερομόναχος Παρθένιος Κατσούλης διαδέχθηκε τὸν Μελέτιο Μήτρου στὴν διεύθυνση τῆς Μικρᾶς Σχολῆς ἢ Σχολῆς τοῦ Ἐπιφανίου στὰ Ἰωάννινα. Ὁ Κατσούλης σχολάρχησε ἀπὸ τὸ 1692 ὡς τὸ 1696 καὶ ὑπῆρξε πρωτοπόρος σὲ ἔρευνες λαογραφικοῦ περιεχομένου.

6. U. Moennig, Οἱ νεοελληνικὲς ἐκδόσεις τῆς Tyrographia Orientalis τοῦ Johann Heinrich Callenberg, Ἀθήνα 1999, 81.

7. Βλ. U. Moennig, «Τὸ Status Praesens τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἑλλάδιου. Ἐνας λίβελος κατὰ τῶν εὐσεβιστῶν τῆς Χάλλης», στί: Β. Μακρίδης (ἐπιμ.): Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος ὁ Λαρισαῖος, Πρακτικὰ Διεθνούς Διημερίδας (Λάρισα 4-5 Σεπτεμβρίου 1999), Λάρισα 2003, 115.

8. Βλ. U. Moennig, «Die griechischen Studenten am Hallenser Collegium orientale theologicum», στί: J. Wallmann - U. Sträter (ἐπιμ.), Halle und

Osteuropa. Zur europäischen Ausstrahlung des hallischen Pietismus, Tübingen 1998, 314-316. Β. Μακρίδης, «Ἀνέκδοτη ἐπιστολὴ Ματθαίου Λέφα τοῦ Παρίου πρὸς Ἀλέξανδρον Ἑλλάδιον», στί: Β. Μακρίδης (ἐπιμ.): Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος ὁ Λαρισαῖος, Πρακτικὰ Διεθνούς Διημερίδας (Λάρισα 4-5 Σεπτεμβρίου 1999), Λάρισα 2003, 160.

9. Πρόκειται γιὰ τὸν κύκλο τῶν Πιετιστῶν τῆς Χάλλης, με τὸν ὁποῖο συνεργάστηκε ὁ Μιχαὴλ, ἀλλὰ δὲν φαίνεται νὰ ἐπιπρεάστηκε στὰ ζητήματα τῆς πίστewς. Γιὰ τοὺς πιετιστὲς τῆς Χάλλης βλ. H. Eideneier, «Martinus Crusius und die Folgen», στί: H. Eideneier (ἐπιμ.), Graeca recentiora in Germania. Deutsch-griechische Kulturbeziehungen vom 15. bis 19. Jahrhundert, Wiesbaden 1994, 123-136. Moennig, Οἱ νεοελληνικὲς ἐκδόσεις τῆς Tyrographia Orientalis.

10. Βλ. J. Langius, Philologiae Barbaro-Graecae, τ. 1, Noribegae et Altdorfi 1708, πρῶτο μέρος με τὸν τίτλο Meletema, παράγραφος XVI. Τὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου τοῦ Langii, τὸ Meletema, περιέχει ἀποσπάσματα ἀπὸ τὸν Λόγο περὶ Ἑλληνισμοῦ τοῦ Μιχαὴλ, σὲ λατινικὴ μετάφραση. Ἡ μετάφραση, ἀσχετῶς ἀπὸ τὸ ποῖο ἀπὸ τὰ δύο κείμενα εἶναι τὸ πρωτότυπο, δὲν εἶναι ἀκριβὴς, ἀλλὰ μάλλον μοιάζει με ἐλεύθερη ἀπόδοση. Σὰν νὰ τὰ ἔχει γράψει τὸ ἴδιο πρόσωπο, προφανῶς ὁ Μιχαὴλ, θέλοντας νὰ διαφοροποιήσει τὸ κείμενό του.

11. Βλ. Μηνάογλου, Ὁ Ἀναστάσιος Μιχαὴλ, 15.

12. Βλ. Β. Μακρίδης: «Στοιχεῖα γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἑλλάδιου με τὴν Ρωσία», Μνήμων 19 (1997), 18.

Ἑλλάδος ἔσοι κλέος χ' ἄδε Θεσσαλίας.
 Καί σε φέρον γέ Μοῦσ'
 ἐπ' ἀπείρονα γαίαν ὀραῖσθαι,
 Κάλλος Ὀλυμπιάδων, ἰζόμενον σοφίῃ.
 Γερμανίης ὀμφήν σῆς
 ἄφθονον Ἑλλάδος ἦγες,
 Καὶ φίλαν Ἑλλαδίους πάτραν ἔων τελέεις.
 Εὐγχαίρω τοι,
 καὶ πάλιν αὐτ' ἔρέω τεῦ χაίρειν
 Πάτρη καλλίστη, τέμπε', ὡ δῖα φέρει.
 Θρέψε πάλαι πηλείδην,
 καὶ θάψ' Ἴπποκράτην,
 Τῷ διόδεν γεγάατ' Ἄλκιμοι Ἰατέρων.
 Τοὶ τὲ καὶ αὐτέω ἰατρὴς
 ὄχα φρεσσι μέμηλε;
 Καὶ γνῶσιν βοτανῶν
 ἔξοχα φρεσσι φέρεις.
 Ἴπποκράτης ἄρ' ἔοις,
 καὶ Ἀλέξανδρος θεοειδής.
 Τοῦ δ' ἐπειή τε δέμας τιτθὸς ἔων φερέεις.
 Ὅς γ' ἔλλην τὲ σοφὸς
 πολλῶν ῥ' ἀντάξιος ἄλλων,
 Ὅ καὶ Ἀλεξάνδρου, κᾶξιε Θεσσαλίης»¹³.

Ἀνταποδίδοντας» ὁ Ἑλλάδιος τὸν ἀναφέρει ἀρκετὲς φορές στὸ ἔργο του¹⁴. Ἐπίσης, γνωρίζουμε πὼς εἶχε ἐπαφὲς καὶ μὲ τὸν Σεραφεῖμ τὸν Μυτιληναῖο, ἄλλον Ἑλληνα λόγιο μὲ τὸν ὁποῖο ἡ δράση τοῦ Μιχαήλ διασταυρώθηκε τόσο στὴν Γερμανία, ὅσο καὶ στὴν Ρωσία¹⁵.

Στὴν Ρωσία πρέπει νὰ βρέθηκε γιὰ σύντομο διάστημα τὸ 1709, ἐνῶ ἐμφανίζεται ἐγκατεστημένος ἐκεῖ ἀπὸ τὸ 1715, ὅταν καὶ ἀνέπτυξε σπουδαία

Ὁ τσάρος Μέγας Πέτρος διόρισε τὸν Ἀναστάσιο Μιχαήλ πᾶρεδρο τῆς Συνόδου τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας

δράση κυρίως στὰ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. Ὑπῆρξε ἓνας ἀπὸ τοὺς Ἑλληνες ποὺ ὑπηρέτησαν τὸν Μεγάλο Πέτρο (1672-1725), στὸν ὁποῖο ἀφιέρωσε καὶ ἓνα ἔργο του¹⁶. Διετέλεσε μέλος τῆς εἰδικῆς ἐπιτροπῆς, τὴν ὁποία εἶχε συγκροτήσει ὁ Πέτρος γιὰ τὴν νέα σλαβονικὴ μετάφραση τῆς Βίβλου¹⁷.

Τὸ 1722 ὁ τσάρος τὸν διόρισε πᾶρεδρο τῆς Συνόδου τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας¹⁸. Στὴν καριέρα του στὴν Ρωσία θὰ πρέπει νὰ θεωρήσουμε πὼς διαδραμάτισε ρόλο καὶ ἡ γνωριμία του μὲ τὸν Andrey Artamonovich Matveev (1666-1728), γιὸ τοῦ σπουδαίου Ρώ-

σου λογίου Artamon Sergeevich Matveev (1625-1682), ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε εὐνοούμενος τοῦ τσάρου καὶ πρεσβευτῆς του στὸ Λονδίνο, τὴν Βιέννη καὶ τὴν Χάγη, ὅπου γνωρίστηκε καὶ μὲ τὸν Μιχαήλ¹⁹. Στὴν Ρωσία τοῦ Πέτρου ἔμελλε νὰ ἀφήσει τὴν τελευταία του πνοὴ τὸ 1725.

Ὁ Ἀναστάσιος Μιχαήλ ὑπῆρξε σπουδαῖος φιλόλογος καὶ ὁ πρῶτος Ἑλληνας Ἀκαδημαϊκός, καθὼς κατέστη μέλος μίας ἀπὸ τὶς τρεῖς ἀρχαιότερες ἀκαδημίες παγκοσμίως, αὐτῆς τοῦ Βραδεμβούργου (Βερολίνου) στὰ 1707. Ἡ Ἀκαδημία εἶχε ἰδρυθεῖ τὸ 1700 μὲ πρῶτο

13. Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος, Status praesens Ecclesiae graecae, Altdorf 1714, μετὰ τὸν Πρόλογο, χωρὶς σελιδαρίθμηση. Ἐκεῖ ὁ Μιχαήλ ἀναφέρεται ὡς «Anastasius Macedo, Nausensis, inclytae Regiae Societatis Borussiae Membrum» (=Ἀναστάσιος ὁ Μακεδὼν ἀπὸ τὴν Νάουσα, μέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βραδεμβούργου).

14. Βλ. Ἑλλάδιος, Status praesens, 62-63, 321, 328, 342-343.

15. Βλ. Μακρίδης, «Ἀνέκδοτη ἐπιστολὴ Ματθαίου Λέφα τοῦ Παρίου πρὸς Ἀλέξανδρον Ἑλλάδιον», 162. Μακρίδης: «Στοιχεῖα γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἑλλαδίου μὲ τὴν Ρωσία», 32-33.

16. Ἀναστάσιος Μιχαήλ, Βασιλικὸν Θέατρον, Ἄμστερνταμ 1710. Βλ. καὶ Μηνάογλου, Ὁ Ἀναστάσιος Μιχαήλ, 195-207.

17. Βλ. Μακρίδης, «Στοιχεῖα γιὰ τὶς σχέσεις τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἑλλαδίου

μὲ τὴν Ρωσία», 18.

18. Βλ. V. Benesevic, «Anastasius Nausios», Byzantinisch Neugriechische Jahrbücher 10 (1933), 354.

19. Βλ. Μηνάογλου, Ὁ Ἀναστάσιος Μιχαήλ, 16.

20. Ἡ Ἀκαδημία τοῦ Βραδεμβούργου (Βερολίνου) εἶναι μία ἀπὸ τὶς παλαιότερες ἐπιστημονικὲς Ἀκαδημίες στὸν κόσμο. Μαζὶ μὲ τὴν Παρισινὴ καὶ τὴν Λονδρέζικη Ἀκαδημία ἀποτελοῦσαν τὴν κορωνίδα τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐπιστημοσύνης στὶς ἀρχὲς τοῦ 18ου αἰῶνα. Γιὰ τὴν ἱστορία της κατὰ τὸν 18ο αἰῶνα βλ. A. Harnack, Geschichte der Königlich Preussischen Akademie der Wissenschaften zu Berlin, τ. 1, Berlin 1900.

21. Βλ. Ἄλ. Ἀγγέλου, «Δοκιμὲς γιὰ ἀπογραφὴ καὶ ἀποτίμηση τῆς νεοελληνικῆς γραμματείας στὴν εὐρυχωρία τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ»,

Ο Γερμανός μαθηματικός και φιλόσοφος G.W. Leibniz, πρόεδρος της Ακαδημίας του Βραδεμβούργου

πρόεδρο τὸν Gottfried Wilhelm Leibniz (1646-1716)²⁰. Στὴν Πρωσικὴ Ἀκαδημία ἀφιέρωσε καὶ τὸ ἔργο του μὲ τὸ ὄποιο θὰ ἀσχοληθοῦμε στὴν συνέχεια. Πρόκειται γιὰ τὸ γνωστὸ στὴν βιβλιογραφία ὡς Περιηγηματικὸν Πυκτάτιον, τὸ ὄποιο ἔχει σωθεῖ σὲ ἓνα μόνο ἀντίτυπο καὶ αὐτὸ χωρὶς σελίδα τίτλου καὶ κολοβό, καθὼς λείπουν οἱ σελίδες μετὰ τὴν 216. Τὸ κείμενο αὐτὸ εἶναι πιθανὸν νὰ ἀπετέλεσε καὶ ὁμιλία του στὴν Ἀκαδημία.

Τὸ τμῆμα τοῦ ἔργου πού εἶναι γνωστὸ δὲν ἀποτελεῖ περιηγητικὸ κείμενο, ὅπως ὑπαινίσσεται ὁ μέχρι σήμερα

τίτλος πού ἀκολουθεῖ τὸ ἔργο, ἀλλὰ μία πραγματεία, ἕναν Λόγο περὶ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἔχει ὡς περιεχόμενο τὴν παρουσίαση τῆς ἑλληνικῆς λογιισύνης²¹, παιδείας καὶ γλώσσας μετὰ τὴν Ἄλωση, ὥστε νὰ ἀποδειχθεῖ ἀβάσιμη ἡ ἀνθελληνικὴ θέση διαφόρων Εὐρωπαίων ἑλληνιστῶν τῆς ἐποχῆς, ὅτι οἱ Ἕλληνες πλέον εἶχαν πάψει νὰ ὑπάρχουν.

Ὁ Ἀναστάσιος Μιχαὴλ διέπρεψε ὡς ἑλληνιστῆς²², ἂν καὶ δὲν εἶναι γνωστὸ νὰ δημοσίευσε αὐτούσια σχετικὰ ἔργα, καθὼς καὶ αὐτός, ὅπως οἱ περισσότεροι Ἕλληνες δάσκαλοι στὴν

Εὐρώπη κατὰ τὴν πρώιμη νεότερη ἐποχῆ²³, ἀναγκάστηκε νὰ ἐργασεῖ γιὰ λογαριασμό Εὐρωπαίων ἑλληνιστῶν, ὥστε νὰ ἐξοικονομήσει τὰ πρὸς τὸ ζῆν²⁴. Οἱ τρεῖς τουλάχιστον γνωστὲς συμβολές του σὲ σπουδαῖα ἔργα Εὐρωπαίων ἑλληνιστῶν, μαρτυροῦν τὴν ἐπιστημοσύνη του. Ὁ Ἀναστάσιος δὲν ὑπῆρξε ἀπὸ αὐτοὺς πού μετέβη στὴν Εὐρώπη, γιὰ νὰ μάθει, ἀλλὰ γιὰ νὰ διδάξει ἑλληνικά. Αὐτὸ φαίνεται τόσο ἀπὸ τὴν ἐκλογή του ὡς ἐξωτερικοῦ μέλους στὴν Ἀκαδημία τοῦ Βραδεμβούργου (Βερολίνου), ὅσο καὶ ἀπὸ τὴν ἐκτίμηση πού ἔτρεφαν γιὰ τὸ πρόσωπό του καταξιωμένοι Γερμανοὶ ἑλληνιστές, ὅπως ὁ ἀκαδημαϊκὸς August Hermann Francke (1663-1727), ἀνατολιστῆς καὶ ἑλληνιστῆς, ὁ ἀκαδημαϊκὸς Friedrich Hoffmann (1660-1742) καὶ ὁ ἑλληνιστῆς Johann Triibechonius (1677-1712)²⁵.

Ὁ στόχος πού θέλησε νὰ ἐπιτύχει ὁ Ἀναστάσιος μὲ τὴν προσφώνησή του πρὸς τὴν ἀκαδημία τοῦ Βραδεμβούργου ἦταν ἀναμφισβήτητα ἡ προβολὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἡ ἀποκατάσταση τῆς ἀλήθειας σχετικὰ μὲ αὐτὸν στὴν Εὐρώπη. Ταυτόχρονα, ὅμως, τὸ ἔργο λειτούργησε καὶ ὡς ἓνα σημαντικό ἐπιστημονικὸ πόνημα ἀνάμεσα στοὺς Εὐρωπαίους Ἑλληνιστές, οἱ ὅποιοι πλέον εἶχαν καὶ μία αὐθεντικὴ μαρτυρία περὶ ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ

²⁰ Ἐρανιστῆς 11 (1974), 4.

²² Ἀπὸ τὰ κείμενά του προκύπτει ὅτι γνῶριζε ἐπίσης λατινικά, ἑβραϊκά, ρωσικά, ἄρβανίτικα, βλάχικα καὶ στοιχεῖα τουλάχιστον τῆς ἀρμενικῆς.

²³ Βλ. γιὰ παράδειγμα τὴν περίπτωση τοῦ Μητροφάνη Κριτόπουλου (1589-1639), πού παρουσιάζει κάποιες ὁμοιότητες μὲ τὸν Ἀναστάσιο Μιχαὴλ. U. Moennig, «Matthias Bernegggers Handexemplar des Glossarium graecobarbarum des Ioannes Meursius mit Korrekturen des Metrophanes Kriropoulos», στό: H. Eideneier (ἐπιμ.), Graeca recentiora in Germania. Deutsch-griechische Kulturbeziehungen vom 15. bis 19. Jahrhundert, Wiesbaden 1994, 161-198.

²⁴ Εἶναι χαρακτηριστικὲς οἱ πολλὲς συμβολές του στὰ θεολογικὰ ἔργα τῶν πιετιστῶν τῆς Χάλλης, οἱ ὅποιοι ὅμως ἔγιναν χωρὶς τὴν θέλησή

του. Χρησιμοποιήθηκαν κυρίως ἀποσπάσματα ἀπὸ τὴν μετάφρασή του τῆς Καινῆς Διαθήκης σὲ ἐκδόσεις πού εἶχαν στόχο τὸν προσηλυτισμὸ ὀρθοδόξων Ἑλλήνων μετὰ ὅμως ἀπὸ τὸν θάνατό του. Βλ. Moennig, Οἱ νεοελληνικὲς ἐκδόσεις τῆς Typographia Orientalis, 71, 76-78, 81 καὶ 103.

²⁵ Γιὰ τὶς ἀπόψεις τῶν δύο πρώτων βλ. X. Μηνάογλου, «Ἀπὸ τὸν Ἀναστάσιο Μιχαὴλ στὸν Γεώργιο Ζαβίρα», στό: Ἰω. Κολιόπουλος-Ἰ. Μιχαηλίδης (ἐπιμ.), Οἱ Μακεδόνες στὴ Διασπορά (17ος, 18ος καὶ 19ος αἰῶνας), Θεσσαλονίκη 2011, 422-424. Γιὰ τὸν τρίτο βλ. τὴν ἐπιστολὴ-βιβλιοκρισίαν τοῦ Ἀναστασίου Μιχαὴλ, τὴν ὁποία δημοσιεύει στό ἔργο τοῦ J. Triibechonii, Brevia Linguae Ρωμαϊκῆς sive Graecae Vulgaris Elementa, Jena 1705, χωρὶς σελιδαρίθμηση (ἡ ἐπιστολὴ ἐκδίδεται σὲ ἀντικρουστὲς σελίδες λατινικά-ἑλληνικά).

περί του Έλληνισμού της εποχής τους, έφ'όσον αυτή κατατέθηκε από κάποιον που ήταν τὸ γένος Ἕλλην και εἶχε τὴν ἑλληνική ὡς μητρική του γλῶσσα.

Ὁ κεντρικὸς σκοπός, ἡ προβολὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τόσο πρὸς τὰ μέσα, τὴν ἑλληνική κοινωνία, ὅσο και πρὸς τὰ ἔξω, τὴν Εὐρώπη, ὑπηρετεῖται κατάλληλα, ἀπὸ τὴν ἐπίτευξη τριῶν ἐπιμέρους στόχων πού ἔχει θέσει ὁ Αναστάσιος: τὴν καταπολέμηση τῆς ἀνθελληνικῆς ἀποψῆς πού ἐκφραζόταν τότε ἀπὸ μερίδα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Ἑλληνιστῶν πὼς τὰ μετακλασικὰ ἑλληνικά, δὲν ἦταν ἑλληνικά και κατὰ συνέπεια και οἱ Ἕλληνες τῶν ἀρχῶν τοῦ 18ου αἰῶνα δὲν ἦταν Ἕλληνες, τὴν παρουσίαση τῆς ἑλληνικῆς λογοσύνης και τῆς παιδευτικῆς δραστηριότητος κατὰ τὴν Τουρκοκρατία και τὴν προβολὴ τῆς ἐπίδρασης τοῦ Ἑλληνισμοῦ τόσο στοὺς Ὀρθοδόξους λαοὺς, ὅσο και στοὺς Δυτικούς.

Γιὰ αὐτὸ και κατατροπώνει μὲ ἀναντίρρητα ἐπιχειρήματα τίς γλωσσολογικὲς παραναγνώσεις τῶν ἀνθελλήνων Ἑλληνιστῶν, μὲ χωρία ἀπὸ ὀλόκληρη τὴν ἑλληνική γραμματεία. Καὶ ὄχι μόνο, καθὼς συμπληρώνει παραπομπές και μὲ χωρία λατινικά ἀλλὰ και ἑβραϊκά, δείχνοντας πὼς ἀλλαγές στο φωνολογικὸ, τονικὸ, λεξιλογικὸ και συντακτικὸ μέρος τους ἔχουν ὑποστῆ και ἄλλες γλῶσσες χωρὶς νὰ ἀμφισβητεῖται ἡ συνέχειά τους. Τονίζει ἔτσι ὅτι τὰ ἑλληνικά τοῦ καιροῦ του, εἶναι ἑλληνικά ἀκριβῶς ὅσο ἦταν και τὰ κλασικὰ ἑλληνικά τοῦ ἀθηναϊκοῦ 5ου αἰῶνα.

Ἐπισημαίνει ἐπίσης πὼς οἱ ἀνθελήνες «σοφοί» δὲν γράφουν ὅσα

Ὁ ομιλητής, οἱ κ.κ. Χρήστος Ζάλιος και Νίκος Κύρου κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἐκδήλωσης

γράφουν ἀπὸ ἀφέλεια, ἀλλὰ ἔχουν προκατάληψη κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ και πλημμελῆ γνώση τῆς ἑλληνικῆς. Αὐτὴ ἡ ἀναίρεση συμπλέκεται μὲ τὴν παρουσίαση τῆς ἑλληνικῆς λογοσύνης τῆς Τουρκοκρατίας, ἡ ὁποία ἀποδεικνύει και ἱστορικὰ τὴν συνέχεια τοῦ Ἑλληνισμοῦ, καθὼς οἱ Ἕλληνες δάσκαλοι τῆς Τουρκοκρατίας μεταβαίνουν στὴν Δύση τουλάχιστον μέχρι τὴν ἐποχὴ τοῦ Αναστασίου κυρίως ὡς δάσκαλοι τῶν Ἑλληνικῶν. Πὼς γίνεται λοιπὸν ἡ Εὐρώπη νὰ δέχεται ὡς δασκάλους τῆς στὰ ἑλληνικά, αὐτοὺς πού δὲν τὰ γνωρίζουν; Ἡ ἑλληνική παιδεία συνεχίζει νὰ καλλιεργεῖται. Ἄρα οἱ Ἕλληνες ὑπάρχουν μέχρι τουλάχιστον τὰ χρόνια του.

Ὁ τρίτος ἐπιμέρους στόχος, συμπλέκεται και αὐτὸς μέσα στὸν Λόγο μὲ τοὺς δύο προηγούμενους και ἡ ἐπίτευξή του συνίσταται στὴν ὀριοθέ-

τηση τῆς ἐπίδρασης τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, ὅπου στοὺς μὲν ὀρθοδόξους λαοὺς παρουσιάζεται ὡς ἀπόλυτα κυρίαρχη και ἀνώτατη μορφή παιδείας μὲ αὐτὴν τὴν συνείδηση νὰ εἶναι κοινὴ σὲ ὅλους τοὺς Βλάχους, Βούλγαρους, Ἀρβανίτες και Σλάβους λογίους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν γίνει Ἕλληνες και θέλουν νὰ παρουσιάζονται ὡς Ἕλληνες, ἐνῶ στοὺς δυτικούς προβάλλεται ὡς τὸ κυρίαρχο ὑπόστρωμα τῆς δικῆς τους παιδείας και ἀπαραίτητο προσὸν λογοσύνης.

Ἄρα, τὸ συμπέρασμα πού προκαλεῖται, και ἄς μὴν τὸ διατυπώνει ρητὰ ὁ Αναστάσιος, εἶναι ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ ἀναγνωρίζονται οἱ Ἕλληνες ὡς Ἕλληνες σὲ Ἀνατολὴ και Δύση και νὰ μὴν εἶναι τέτοιοι. Πὼς ὅλοι τοὺς δέχονται ὡς δασκάλους τους, ἂν αὐτοὶ δὲν εἶναι πράγματι Ἕλληνες; Ἔτσι, στὸν Λόγο αὐτὸν τοῦ Αναστα-

26. Ἐδῶ τὰ λόγια τοῦ Ἀναστασίου Μιχαήλ διατυπωμένα πρὶν ἀπὸ τρεῖς αἰῶνες μοιάζουν προφητικά.

27. Βλ. Χ. Μηνάογλου, Ὁ Μεγαλέξανδρος στὴν Τουρκοκρατία, Θεσσαλονίκη 2012, 142-143.

Στιγμιότυπο από την ομιλία του κ. Μηνιάουλου στις εκδηλώσεις Ολοκαύτωματος της Νάουσας

οίου Μιχαήλ θα πρέπει να δοῦμε τὴν πρώτη ὀργανωμένη προσπάθεια ἀπὸ ἑλληνικῆς πλευρᾶς νὰ δοθεῖ μία -ἀποστομωτικὴ εἶναι ἀλήθεια- ἀπάντηση στὸν νεώτερο ἀνθελληνισμό. Μὲ τὸν ὄρο θέλουμε νὰ δηλώσουμε τὸ σύνολο τῶν κειμένων, τῶν ὀμιλιῶν καὶ τῶν ἐνεργειῶν, τὰ ὁποῖα κατὰ τὴν πρώιμη νεότερη ἐποχὴ καταφέρονταν κατὰ τοῦ ὑπόδουλου Ἑλληνισμοῦ.

Πρόκειται πραγματικὰ γιὰ ἓνα φαινόμενο νέο, σίγουρα νεωτερικότερο, ἀπὸ τὸν Νέο Ἑλληνισμό, καθὼς ἔπρεπε νὰ προηγηθεῖ ἡ ἔννοια τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, ὥστε νὰ ἀναπτυχθεῖ ὁ κατ' αὐτοῦ νεώτερος ἀνθελληνισμός. Καὶ δὲν παραδοξολογοῦμε ἐπόμενοι τὸν Αναστάσιο Μιχαήλ καὶ τὸ ὕφος του. Εἶναι μία πρωτοφανὴς προσπάθεια νὰ προπαγανδιστεῖ, ὄχι πὼς ὁ Ἑλληνισμός εἶναι κάτι τὸ κακό, πὼς σφάλλει, πὼς βλάπτει, ἀλλὰ πὼς ἀπλῶς δὲν ὑπάρ-

χει. Εἶναι οὐσιαστικὰ ἡ ἀπαρχὴ τῆς σημερινῆς θεώρησης ὀρισμένων περὶ κατασκευῆς τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους ἀπὸ τὸν Παπαρηγόπουλο.

Μετὰ ἀπὸ τὴν Ἄλωση, ὅταν ἔχει ἐξαλειφθεῖ πλέον ἡ ὄντως Ρωμαϊκὴ Αὐτοκρατορία καὶ μαζί της καὶ ἡ πολιτικὴ ἰσχὺς τῶν Ἑλλήνων, ἀρχίζει αὐτὴ ἡ νεώτερη ἀνθελληνικὴ προσπάθεια, τὴν ὁποία καταπολεμᾷ πρῶτος σὲ τέτοια ἔκταση ὁ Αναστάσιος Μιχαήλ. Σὲ αὐτὴν τὴν νέα ἀνθελληνικὴ φιλολογία, οἱ Ἑλληνες δὲν χαρακτηρίζονται αἰρετικοί, τουλάχιστον κατὰ κύριο λόγο, ὅπως συνέβαινε στὰ Contra Graecos μεσαιωνικά κείμενα, ἀλλὰ χαρακτηρίζονται ὡς μὴ Ἑλληνες. Ἐφόσον δηλαδὴ ὁ δυτικὸς ἀνθελληνισμὸς ἐπέτυχε μὲ τὴν μεσαιωνικὴ φάση του νὰ στερήσει τοὺς Ἑλληνες ἀπὸ τὴν κρατικὴ τους ὑπαρξη, ἔρχεται τώρα νὰ τοὺς

στερήσει καὶ τὴν πνευματικὴ. Κάτι τέτοιο ὅμως, ὅπως ἐπισημαίνει καὶ ὁ Αναστάσιος, ἀπλῶς εἶναι ἀνέφικτο. Μόνο μία συνθήκη ὑπάρχει πὺ μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθεῖ: νὰ θελήσουν οἱ ἴδιοι οἱ Ἑλληνες νὰ ἀποδεχθοῦν πὼς δὲν εἶναι Ἑλληνες, νὰ ἀρνηθοῦν δηλαδὴ τὸν Ἑλληνισμό²⁶!

Τὰ ἐπιχειρήματα τοῦ νέου ἀνθελληνισμοῦ εἶναι πρωτίστως γλωσσικά καὶ στηρίζονται σὲ λανθασμένες σύμφωνα μὲ τὴν σύγχρονη γλωσσολογία παραδοχές, ἀλλὰ καὶ σὲ πλημμελῆ γνώση τῆς ἑλληνικῆς. Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Αναστασίου Μιχαήλ καὶ μετὰ θὰ ἀρχίσουν νὰ γίνονται καὶ «ἱστορικά», καθὼς οἱ ἴδιοι κύκλοι λογίων, πὺ μέχρι τότε διέδιδαν ὅτι οἱ Ἑλληνες δὲν μιλοῦσαν ἑλληνικά, τότε ἄρχισαν νὰ ὑποστηρίζουν, κυρίως μέσα ἀπὸ περιηγητικὰ καὶ πρώιμα ὀριενταλιστικὰ κείμενα ὅτι οἱ Ἑλληνες τῆς ἐποχῆς τοὺς ἦταν ἓνας βάρβαρος λαός, ὁ ὁποῖος καμία σχέση δὲν εἶχε μὲ τὸν πολιτισμὸ καὶ σὲ καμία περίπτωση λοιπὸν δὲν μπορούσαν νὰ εἶναι ἀπόγονοι τῶν Ἑλλήνων.

Ἡ παραπάνω κεντρικὴ θέση τοῦ νεωτέρου ἀνθελληνισμοῦ ἔλαβε συχνὰ καὶ δύο ἐπιμέρους ἐκδοχές, σαφῶς ἡπιότερες, ἀλλὰ μὲ αἰσθητὴ διάκριση ὡς πρὸς τὸν βαθμὸ ἀνθελληνικότητας μεταξύ τους. Πρόκειται γιὰ τὴν ἄποψη πὼς οἱ Μακεδόνες δὲν εἶναι Ἑλληνες καὶ τὴν ἄποψη πὼς οἱ Ἀρβανίτες, οἱ Βλάχοι καὶ οἱ Βούλγαροι δὲν εἶναι Ἑλληνες. Στὴν πρώτη, πὺ ἔλαβε μεγάλη αὐξηση, ὅταν τὴν υἰοθέτησε, ἓναν αἰῶνα ἀργότερα, ὁ Ἀδαμάντιος Κοραῆς, γιὰ τοὺς δικούς του πολιτικούς καὶ τελείως ἐξω-ἱστορικούς λόγους²⁷, δίνει μία ἱκανοποιητικὴ

28. «Ἡ γὰρ Μακεδονία, ἢ μὴ μόνον μετὰ τὸ τῆς Ἑλλάδος αὐτῆς, καὶ πάσης, μικροῦ δεῖν, τῆς τῆνικαῦτα φερωνυμουμένης οἰκουμένης κρατῆσαι,

τὸν Ἑλληνισμόν, κατὰ τὸν ἐν ἱεροφαντικοῖς τοῖς περὶ ταύτης τῷ Δανιὴλ προαναπεφωνημένοις χρησημηγορήμασι πολυηχῆ χαλκόν, πανταχοῦ τῆς

ἀπάντηση ὁ Αναστάσιος Μιχαήλ. Ἡ Μακεδονία εἶναι περισσότερο Ἑλλάδα ἀπὸ ὅ,τι εἶναι ἡ Ἄττικὴ, ἐπεὶδὴ οἱ Ἕλληνες πρωτοεμφανίστηκαν στὴν Θεσσαλία, πού γειτνιάζει μὲ τὴν Μακεδονία. Οἱ Μακεδόνες μαζί μὲ τὸν ὑπόλοιπο Ἑλληνισμό κυριεύσαν ὁλόκληρὴ τὴν οἰκουμένη καὶ διέδωσαν στὰ πέρατα τοῦ κόσμου τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ. Ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸ ἡ δική τους διάλεκτος ἦταν στὴν οὐσία ἡ πρώτη ἑλληνικὴ κοινὴ, ἀπὸ τὴν ὁποία ξεπήδησαν ὅλες οἱ ὑπόλοιπες ἑλληνικὲς διαλέκτοι²⁸. Μὲ τὸν ἴδιο σαφὴ καὶ μὴ ἀποδεχόμενο ἄλλες ἐρμηνεῖες τρόπο ἀποδεικνύει τὴν δολιότητα τῶν ἰσχυρισμῶν τῶν ἀνθελλήνων ὡς πρὸς τοὺς Ἄρβανίτες, τοὺς Βλάχους καὶ τοὺς Βούλγαρους. Ἐξηγεῖ πραγματικὰ μὲ τρόπο μοναδικό, ἀπὸ ὅσο γνωρίζω, σὲ κείμενο τῆς Τουρκοκρατίας, τὴν σχέση τῶν ὑπολοίπων ὀρθοδόξων γλωσσικῶν κοινοτήτων μὲ τοὺς Ἕλληνες. Τὴν στιγμὴ πού οἱ ἀνθέλληνες ἰσχυρίζονται πὼς οἱ Βούλγαροι, οἱ Βλάχοι καὶ οἱ Ἄρβανίτες παρότι εἶναι ὀρθόδοξοι

δὲν εἶναι Ἕλληνες καὶ προσπαθοῦν μὲ κάθε τρόπο νὰ τοὺς ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμό²⁹, ὁ Αναστάσιος Μιχαήλ ἔρχεται νὰ ἐξηγήσει τὴν πραγματικότητα. Καὶ τὴν ἐξηγεῖ μὲ τόση ἐνάργεια, λόγω τῆς φύσεως τοῦ κειμένου του, λόγω δηλαδὴ τοῦ γεγονότος πὼς πρόκειται γιὰ ἕναν Λόγο περὶ Ἑλληνισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἀπευθύνεται πρωτίστως στοὺς Εὐρωπαίους. Ἔτσι, αἰσθάνεται πὼς πρέπει νὰ τὰ ἐξηγήσει ὅλα ἀπὸ τὴν ἀρχή, σὲ ἀντίθεση μὲ τὰ περισσότερα κείμενα τῆς Τουρκοκρατίας, στὰ ὁποῖα δὲν ἐπισημαίνουν οἱ συγγραφεῖς τοὺς τὴν ἐθνικὴ τους καταγωγὴ, καθὼς ἀπευθυνόμενοι σὲ συνέλληνες δὲν χρειάζεται νὰ τοὺς ποῦν αὐτὰ πού καὶ οἱ ἄλλοι θεωροῦν δεδομένα. Προχωρεῖ λοιπὸν ὁ Αναστάσιος καὶ ἐξηγεῖ πὼς

...ἀποδεικνύει τὴν δολιότητα τῶν ἰσχυρισμῶν τῶν ἀνθελλήνων ὡς πρὸς τοὺς Ἄρβανίτες, τοὺς Βλάχους καὶ τοὺς Βούλγαρους...

αὐτὲς οἱ τρεῖς διαφορετικὲς γλωσσικὲς κοινότητες ἔχουν ἐξελληνιστεῖ σὲ μεγάλο βαθμὸ. Δὲν εἶναι μόνο ἡ κοινὴ πίστη, ἡ ὁποία προσφέρει τὴν πρώτη ἀρχὴ τῆς συστράτευσης μὲ τοὺς Ἕλληνες, καθὼς πολλὲς ἀπὸ τίς ἀκολουθίες τους τελοῦνται στὰ ἑλληνικά, ἀλλὰ εἶναι καὶ ἡ ἴδια ἡ γλῶσσα καὶ ὁ τρόπος τῶν Ἑλλήνων, ὁ πολιτισμὸς τους δηλαδὴ, πού κάνει τοὺς ὑπόλοιπους ὀρθοδόξους νὰ θέλουν νὰ γίνουν Ἕλληνες.

Ὅπως χαρακτηριστικὰ σημειώνει, οἱ μὴ Ἕλληνες «τῆ φύσει» ὀρθόδοξοι τῶν Βαλκανίων, δὲν ἐπιθυμοῦν νὰ χαρακτηρίζονται μὲ τὸ δικό τους ἐθνικὸ ὄνομα, ἀλλὰ προτιμοῦν τὸ ὄνομα τῶν Ἑλλήνων. Αἰσθάνονται Ἕλληνες καὶ δηλώνουν Ἕλληνες³⁰.

Ὁ Αναστάσιος Μιχαήλ φαίνεται πὼς τὰ χρόνια γύρω ἀπὸ τὴν ἀναγόρευση του σὲ ἐξωτερικὸ μέλος τῆς Ἀκαδημίας τοῦ Βερολίνου ἀσχολήθηκε ἐπισταμένως μὲ τὸ ζήτημα τοῦ ἀνθελληνισμοῦ. Ἀπὸ τὴν περίπτωση τοῦ Αναστασίου καθίσταται σαφὲς ὅτι οἱ Ἕλληνες σπουδαστὲς

γῆς ἀκουστὸν ποιήσασα, λαοὺς τε, φυλάς, καὶ γλώσσας, καὶ σχεδὸν ἅπαν γένος ἀνθρώπων εἰς ὑποδοχὴν τοῦ ὅσον οὕτω τῆνικαῦτα μέλλοντος εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἐξελεθὲν φθόγγου παρασκευάσασα (ὡς ἐξ ἐκείνου μάλιστα, τοῦθ' ὅπερ καλῶς παρατηρεῖ, μᾶλλον δὲ βλέπει, ὁ μόνος τοῦς Ἕλληνας τῶν Ἑλληνικῶν ἀπάντων κατὰ τὸ δοκοῦν ἀποκηρύττων, μηδὲν εἶναι κλίμα, οὐ ἠρησκείαν, οὐκ ἔθνος Ἄσιος καὶ Εὐρώπης, ὅπερ μὴ καὶ τὶ Ἑλληνικὸν ἐν φωνῇ, ἐν ἡθεσιν, ἐν πολιτικαῖς διοικήσεσιν, ἐν τελεταῖς καὶ πᾶσι, ξυλλήβδην φάναι, τοῖς δι' ὧν ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος κοσμεῖται, διοικεῖται καὶ διεξάγεται μέχρι καὶ τῆς ἐνεστώσης, ἀποσῶζον ζώπυρον) ἀλλ' ἔτι καὶ πολλῶ πρό τούτου κοινὴ καὶ πρωτίστη μήτηρ Ἑλληνισμοῦ παντὸς χρηματίσασα, καὶ τὰς τῶν ἑκασταχοῦ τῆς Ἑλλάδος διαλέκτων παραφυσάσασα, ἐκ μιᾶς, τῆς πᾶσι τὸ πρῶτον τοῖς Ἕλλησι κοινῆς, (ὡς Κόρινθος ἐν τῷ περὶ διαλέκτων διευκρινεῖ) γλώσσης πηγάσασα, αὐτῆ, φημί, μετὰ ταῦτα καὶ αὐτῆς τῆς Ἑλληνικῆς προσωνυμίας ἀπηλωτρίωτο». Μηνάογλου, Ὁ Ἀναστάσιος Μιχαήλ, 187.

²⁹. Δὲν εἶναι τυχαῖο, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν ἔρευνα πού διεξάγουμε γιὰ τὴν σύνταξη μελέτης γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ ἀνθελληνισμοῦ, πὼς οἱ συντάκτες τῶν πρώτων ἐθνικῶν γραμματικῶν καὶ ἱστοριῶν τῶν βαλκανικῶν λαῶν ὑπῆρξαν καθολικοὶ, προτεστάντες καὶ ἑβραῖοι ἀνθέλληνες.

³⁰. «Εἰ δὲ τινες τὴν τοῦ ἔθνους τούτου πλησιεστέραν τῆ Ἑλλάδι τὴν οἰκῆσιν ἔλαχον, ἀλλὰ καὶ οἱ φιλόκαλοι οὗτοι, πλὴν τῶν σφῶν ἐθνικῆς (ἦν οὐδὲ πᾶν τι νῦν ἡδέως ἀκούουσι) προσηγορίας, τ' ἄλλα παρὰ μικρὸν εἰς τῶν

Ἑλλήνων μεταβέβληνται τρόπον. Οἷς καὶ ὑπὸ τοῦ Χριστοῦ συστρατεύονται σημειῶ. Ὡσαύτως καὶ τῶν περιοίκων Ἀλβανῶν ὅσοι εὐσεβέσφορονες, καὶ Βουλγάρων τὸ εὐσεβὲς καὶ στερόροπιστον ἔθνος. Δι' Ἑλληνικῆς γὰρ καὶ τούτοις γλώσσης τὰ πλεῖστα τῶν ἱερῶν ὑπανοίγεται τεμένη. Διὰ ταύτης τὰς ἀπύρους καὶ ἀκάπνους θυσίας τῷ θεῷ ἀναπέμπουσιν. Ὑφ' Ἑλλήνων, ἡ γοῦν ὀπωσοῦν Ἑλληνίζειν εἰδόντων τὰ κατ' αὐτοὺς ἱερά διευθετεῖται. Ὑπὸ τοιούτων ἢ τούτων νεολαία παιδεύεται. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τούτων τῶν ἔθνων, τὰ γε Χριστιανίζοντα, οἰητέον ἀκμὴν ἀφύσικα πρὸς παιδείαν ὑπάρχειν. Ὡς οὐδ' ὅσ' ἄλλα ἢ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγέννησέ τε καὶ ὕψωσε, κἄν βορειότερα ὦσι, κἄν ὑπερβόρεια». Μηνάογλου, Ὁ Ἀναστάσιος Μιχαήλ, 133.

³¹. Σὲ παρόμοια συμπεράσματα καταλήγει καὶ ὁ Μακρίδης, «Ἀνέκδοτη ἐπιστολὴ Ματθαίου Λέφα τοῦ Παρίου πρὸς Ἀλέξανδρον Ἑλλάδιον», 168.

³². Πρόκειται γιὰ τὸ ἔργο S. Portius, Γραμματικὴ τῆς Ρωμαϊκῆς γλώσσας. Grammatica Linguae Graecae Vulgaris, Paris 1638.

³³. Βλ. J. Trübner, Brevia Linguae Pwmaicis sive Graecae Vulgaris Elementa, Jena 1705, χωρὶς σελιδαρίθμηση (ἡ ἐπιστολὴ ἐκδίδεται σὲ ἀντικρουστὲς σελίδες λατινικά-ἑλληνικά).

³⁴. Βλ. Henricus Christianus Henninius, ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΟΡΘΟΔΟΣ, seu Graecam Linguam non esse pronunciantam secundum accentus; Dissertatio Paradoxa qua legitima et antiqua Linguae Graecae pronuntiatio et modulatio demonstrator: atque obiter de

στην Χάλλη κατανοούσαν πλήρως τὰ σχέδια τῶν εὐσεβιστῶν νὰ τοὺς χρησιμοποιήσουν ποικιλοτρόπως στὸ προσηλυτιστικὸ ἔργο τους στὴν Ἀνατολή, ἀλλὰ μὴ ἔχοντας ἄλλη ἐπιλογή παρέμεναν καὶ προσπαθοῦσαν νὰ χρησιμοποιήσουν τίς δυνατότητες πού τοὺς παρεῖχε ἡ Χάλλη γιὰ τοὺς δικούς τους σκοπούς, τὴν προβολὴ δηλαδή τοῦ Ἑλληνισμοῦ³¹.

Ἦδη ἀπὸ τὸ 1705 ὁ Αναστάσιος εἶχε δημοσιεύσει μία ἐπιστολὴ-βιβλιοκρισία γιὰ τὸ ἔργο τοῦ φίλου του J. Tribbechovii, *Brevia Linguae Ῥωμαϊκῆς sive Graecae Vulgaris Elementa*, μαζί με τὸ ἴδιο τὸ ἔργο, στὴν ὁποία ἀναφερόταν σὲ μία παλαιότερη γραμματικὴ τῶν ἑλληνικῶν³² καὶ τὴν ὁποία θεωροῦσε –μὲ ἡπιότερους βέβαια χαρακτηρισμούς– πὼς δὲν ἀπέδιδε ὀρθὰ τὰ ἑλληνικά, ὅπως αὐτὴ τοῦ φίλου του³³. Μετὰ τὴν ἀναγόρευσὴ του ἐξέδωσε τὸν Λόγο περὶ Ἑλληνισμοῦ, ὅπου διαλαμβάνει τὰ σχετικὰ μετὰ τὸν ΕΛΛΗΝΙΣΜΟ ΟΡΘΩΔΙΟ³⁴. Μαζί του, ἄξιος συμπαραστάτης ἐκεῖνα τὰ χρόνια στὸν ἀγῶνα γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ στάθηκε ὁ

Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος³⁵, ὁ ὁποῖος εἶχε καὶ ἐκεῖνος γνωριμία μετὰ τὸν κύκλο τῶν ἑλληνιστῶν καὶ ταυτόχρονα εὐσεβιστῶν τῆς Χάλλης, ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ ἔργα του καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν ἀλληλογραφία του μετὰ τὸν Francke³⁶.

Ὁ Θεσσαλὸς λόγιος ἀνέλαβε νὰ ἀπαντήσει στοὺς ἀνθέλληνες, ὄχι θεωρητικὰ ὅπως ὁ Μιχαήλ, ἀλλὰ πρακτικὰ. Στὰ 1712 ἐξέδωσε μία γραμματικὴ τῆς σύγχρονῆς τοῦ ἑλληνικῆς, ὅπου ἐφαρμόζονταν ὅλα τὰ ἀξιώματα πού διατύπωσε ὁ Αναστάσιος Μιχαήλ στὸν Λόγο περὶ Ἑλληνισμοῦ. Τῆς Γραμματικῆς προτάσσεται φανταστικὸς διάλογος σχετικὰ μετὰ τὴν προφορὰ τῆς νέας ἑλληνικῆς, στὸν ὁποῖο διακωμωδοῦνται οἱ ἀπόψεις τῶν Henninii καὶ Vossii³⁷. Στὸ ἴδιο μῆκος κύματος κυμάνθησαν οἱ σχε-

...ὁ Θεσσαλὸς λόγιος Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος ἀνέλαβε νὰ ἀπαντήσει στοὺς ἀνθέλληνες, ὄχι θεωρητικὰ ὅπως ὁ Μιχαήλ, ἀλλὰ πρακτικὰ...

τικὲς ἀναφορὲς του καὶ στὸ ἐπόμενο ἔργο του, τὸ *Status Praesens* (1714)³⁸, ἀπὸ τὸ ὁποῖο παραθέτουμε ἓνα ἀπόσπασμα μεταφρασμένο στὰ ἑλληνικά, τὸ ὁποῖο καταδεικνύει μετὰ τὸν πλέον ἐναργῆ τρόπο τὴν συνείδηση τῆς ἑλληνικότητος τῶν Ἑλλήνων λογίων τῆς Τουρκοκρατίας:

Γράφει συγκεκριμένα ὁ Ἑλλάδιος³⁹: «Γνωρίζω, ἐπίσης, μετὰ ποιὲς κούφους ὑποσχέσεις ἔφραξε ὁ *Adelung* τὸν δρόμο τοῦ *Αναστασίου Μιχαήλ* [...] *Ξέρω ἐπίσης καὶ τὰ πιὸ ἀπόρρητα σχέδια μερικῶν, ἀπαίσιες ἀπάτες, καὶ αἰσχυρὲς προσπάθειες νὰ χρησιμοποιηθοῦν οἱ Ἕλληνες ὥστε νὰ ἐξυπηρετηθοῦν ἄλλα συμφέροντα. Γνωρίζω [...] ἐπίσης καὶ τι ἔπαθε ὁ *Αναστάσιος Μιχαήλ* στὸ *Ἄμστερνταμ*. [...] Ὅπως καὶ νὰ ἔχουν τὰ πράγματα, ἂς ξέρουν οἱ πάντες: ἐγὼ γεννήθηκα καὶ εἶμαι Ἕλληνας, καὶ δὲν διστάζω νὰ ἐπιτεθῶ σὲ κανέναν, [...] προκειμένου νὰ ὑποστηρίξω τὴν πατρίδα μου καὶ τοὺς συμπατριῶτες μου, καὶ μάλιστα ἐφόσον τοὺς βλέπω νὰ παθαίνουν ἀπὸ ἀδικία τέτοιες συμφορὲς. Ὁ χρόνος ἄλλαξε πολλὰ, ἀλλὰ οἱ Ἕλληνες δὲν ἔπαψαν νὰ εἶναι Ἕλληνες»⁴⁰. ▀*

Linguis carumque fatis disputatur. Ad virum amplissimum Salomonem Dierquens, addita est Isaaci Vossii, De accentibus Graecanicis sententia, Trajecti ad Rhenum 1684.

35. Βλ. Ν. Φημμένος, «Ἡ μαρτυρία τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἑλλαδίου γιὰ τὴν παιδεία τοῦ Γένους στὴν αὐγὴ τοῦ Νεοελληνικοῦ Διαφωτισμοῦ», στί: Ν. Φημμένος, *Μελετήματα Νεοελληνικῆς Φιλοσοφίας*, τ. Α', Ἰωάννινα 2004, 23-52.

36. Βλ. U. Moennig, «Τρεῖς αὐτόγραφες ἐπιστολὲς τοῦ Ἑλλαδίου πρὸς τὸν August Hermann Francke», στί: Β. Μακρίδης (ἐπιμ.): Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος ὁ Λαρισαῖος, *Πρακτικὰ Διεθνoῦς Διημερίδας* (Λάρισα 4-5 Σεπτεμβρίου 1999), Λάρισα 2003, 125-149.

37. Ὁ διάλογος τιτλοφορεῖται *Διάλογος περὶ τῆς ἐν Εὐρώπῃ ἑλληνικῆς προφορᾶς* καὶ τὰ πρόσωπα πού διαλέγονται εἶναι ὁ Μέλισσος καὶ ὁ Ἀγάπιος. Προτάσσεται στίς 58 πρῶτες σελίδες τοῦ τόμου χωρὶς σελιδαρίθμηση (29 σελίδες ἑλληνικὸ κείμενο καὶ ἀντικρουστὰ ἄλλες τόσες λατινικὴ μετάφραση). Πρὶν ἀπὸ τὴν σελίδα τίτλου στὸ πρῶτο κενὸ φύλλο γράφονται τὰ ἑξῆς: «Conf. Io. Albertus Fabricius in Bibl. Graec. Lib. V, cap. 7. p. 41. Vol. VII». Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος, *Σταχυολογία τεχνολογικῆ τῆς ἑλλάδος φωνῆς ἥτοι Γραμματικὴ ἑλληνικὴ κατ' ἐρωταπόκρισιν, hoc est Spicilegium Technologicum Graecismi, sive Grammatica Graeca, per quaestiones et responsiones, Noribergae 1712.*

38. Οἱ σχετικὲς ἀπόψεις του παρουσιάζουν πολλὲς ὁμοιότητες μετὰ ὅσα γράφει ὁ Μιχαήλ στὸν Λόγο περὶ Ἑλληνισμοῦ, γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα

καὶ τὴν ὀρθὴ προφορὰ τῆς. Γιὰ τίς ἀπόψεις τοῦ Ἑλλάδιου περὶ γλῶσσας καὶ προφορᾶς βλ. Γ. Καραμανώλης, «Οἱ ἀπόψεις τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἑλλαδίου γιὰ τὴν προφορὰ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς καὶ οἱ θεωρίες τῶν συγχρόνων του γιὰ τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα», στί: Β. Μακρίδης (ἐπιμ.), Ἀλέξανδρος Ἑλλάδιος ὁ Λαρισαῖος, *Πρακτικὰ Διεθνoῦς Διημερίδας* (Λάρισα 4-5 Σεπτεμβρίου 1999), Λάρισα 2003, 333-413.

39. «Neque ignoro, quibus promissionibus D. Adelungius Anastasii Macedonis et Nicolai Sacerdotis iter, quod versus Venetias susceperant, impediverit, eosque alio deduxerit. [...] Non ignoro nonnullorum arcaniora de Graecis consilia, fraudes detestandas, ac turpissima eorum nomine conata lucra. Non sum praeterea nescius, quid Anastasio, dum versus Berolinum iter suum dirigebat, accidit, ac quibus precibus victus suppressit librum, de statu Juvenum Graecorum, qui in hisce Europae regionibus studiis operam dederunt. Minime denique ignoro, [...] quid Anastasio Amstelodami contigit. [...] Illud omnibus, et singulis notum facio: me Graecum esse natum de parentibus non multum gloriabor est pro Patria genteque mea praesentim vero, cum injusta ratione tantas injurias illam pati videam, neque propriis Parentibus quidem, nedum illis, quibus calumniae in Graeciam et Graecorum diffamatio maxime conducit, ad propriumque interesse vergit, ullo modo parcam; ita tempora non ingenia Graecorum mutata sunt». Ἑλλάδιος, *Status praesens*, 327-329.

40. Moennig, «Τὸ *Status Praesens* τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἑλλαδίου», 115-116.

Ο Θωμάς Γαβριηλίδης εκπαιδευτικός
στο Λάμπειο Γυμνάσιο Νάουσας

Ο ΚΑΛΟΣ ΜΑΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΘΩΜΑΣ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΗΣ

Αν είχαμε τη δυνατότητα να περικλείσουμε την προσωπικότητα του Θωμά Γαβριηλίδη, το πλούσιο και πολύπλευρο συγγραφικό του έργο, την προσφορά του στον πολιτισμό της περιοχής μας, στα γράμματα, στην εκπαίδευση, δε θα μπορούσαμε παρά να πούμε μια απλή όσο και περιεκτική φράση: Ο καλός μας δάσκαλος. Διότι σε όλες της εκφάνσεις της προσφοράς του η ιδιότητα του δασκάλου έχει περίοπτη θέση. Μια ιδιότητα που του επέτρεψε από νωρίς να επικεντρωθεί στην ελληνικότητα, στη γνώση και τη βίωση του ελληνικού πολιτισμού, στα οράματά του διαχρονικά.

γράφει η Δήμητρα Τζάκη

Ποιητής, συγγραφέας, ιστορικός, λαογράφος και δάσκαλος, ο Θωμάς Γαβριηλίδης ευτύχησε να τιμηθεί δεόντως από πολλούς δημόσιους φορείς, από τους συναδέλφους του, τους μαθητές

του. Για το συγγραφικό του έργο και την προσφορά του στα πολιτιστικά δρώμενα της ευρύτερης περιοχής τιμήθηκε από τη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Ημαθίας, το Δήμο Βέροιας, το

Σύνδεσμο φιλολόγων Ν. Ημαθίας, τη Θρακική Εστία Βέροιας της οποίας είναι μέλος, τη Δ/νση Β' βαθμιας Εκπ/σης Ν. Ημαθίας. Ήταν για αρκετά χρόνια Πρόεδρος της ΕΛΜΕ Ημαθίας και του Συνδέσμου Φιλολόγων Ημαθίας, Αντιπρόεδρος της Πολιτιστικής Εταιρείας Νάουσας, της Εφορείας της Δημόσιας Κεντρικής Βιβλιοθήκης Βέροιας και του Ιστορικού - Λαογραφικού Μουσείου Νάουσας. Το Δημοτικό Συμβούλιο της Βέροιας με ομόφωνη απόφαση του απένειμε το 2003 το μετάλλιο της πόλης των Βεροιαίων και η Ι. Μητρόπολη Βεροίας και Ναούσης το 2004 το χρυσό σταυρό Α' τάξεως του Αποστόλου Παύλου.

Εμείς, η Πολιτιστική Εταιρεία «Αναστάσιος Μιχαήλ ο λόγιος» έχουμε μια πρόσθετη υποχρέωση απέναντί του, επειδή επί σειρά ετών στάθηκε πολύτιμος συνεργάτης της «Νιάουστας» και επειδή η Νάουσα, η πόλη μας, καλύπτει ένα πολύ μεγάλο μέρος της συγγραφικής του δουλειάς.

Ο Θωμάς Γαβριηλίδης γεννήθηκε το 1938 στη Μεθώνη Πιερίας. Την ίδια χρονιά η οικογένειά του μετοίκησε και εγκαταστάθηκε στη Νάουσα όπου και τελείωσε το Λάμπειο Γυμνάσιο. Στη συνέχεια φοίτησε στη Φιλοσοφική Σχολή του Α.Π.Θ. απ' όπου αποφοίτησε το 1961. Υπηρέτησε ως καθηγητής σε Γυμνάσια και Λύκεια της Ηπείρου και της Μακεδονίας. Στον πρόλογο της ποιητικής του συλλογής «Πατρίδες της καρδιάς» ο Θ.Γ. δίνει από νωρίς το στίγμα του.

Οι γονείς του ήταν Μικρασιάτες. Τον μεγάλωσε η γιαγιά του η Ανατολή και του έμαθε τα πολυτιμότερα: τη σημασία της ελληνικής λεβεντιάς, τη άδολη πίστη και φιλοξενία, την αγάπη και τον αγώνα για την τίμια ζωή, το πάθος για τη μάθηση. Σπαργανωμένος ακόμα, μετοίκησε στη Νάουσα στην αγκαλιά του Βερμίου

και της Αράπιτσας. Ο ξεριζωμός ή σε κάνει άπατρη ή σου δίνει τη δυνατότητα να διαλέξεις πατρίδα. Και στην καρδιά του ο Θωμάς Γαβριηλίδης έχει κλείσει πολλές πατρίδες, όπως λέει ο ίδιος: Τη Νάουσα, τη Βέροια, την Ανατολή, την Πόλη, την Κύπρο, την Πέλλα, τη Φιλία, τη Θύμηση.

Το 1974 που εκδίδει τη συλλογή ποιημάτων «Πατρίδες της καρδιάς» είναι 36 ετών. Ούτε μεγάλος για απολογισμούς, ούτε πολύ μικρός για να μην έχει συναίσθηση της θέσης του στον κόσμο. Είναι ήδη καθηγητής και διδάσκει στο Λάμπειο. Αν δούμε στο σύνολο το έργο του και τα ενδιαφέροντά του θα πούμε ότι είναι περισσότερο ανατολικός παρά δυτικός. Παρόλο που μετέφρασε Οράτιο από τα λυρικά, το βλέμμα του είναι στραμμένο στην Ανατολή.

Στις χαμένες πατρίδες και στους τόπους που τον φιλοξένησαν και που έκανε ό,τι περνούσε από το χέρι του για να τους αναδείξει και να μεταδώσει την αγάπη και το ενδιαφέρον για την ιστορία τους.

Το έργο του

Το έργο του είναι αρκετά μεγάλο και διασκορπισμένο. Αρκετά βιβλία και πολλά άρθρα σε εφημερίδες και περιοδικά. Είναι ένα έργο που ο Θ.Γ. ευτύχησε να δει από νωρίς την αναγνώριση και την προβολή του.

Μέχρι τώρα έχουν εκδοθεί τα βιβλία του: «Πατρίδες της καρδιάς», ποιήματα, Βέροια 1974. «Αρχαίοι Έλληνες Λυρικοί», λογοτεχνική μετάφραση 1975. «Δεκαπέντε Ωδές του Οράτιου», λογοτεχνική μετάφραση 1978. «Προσκύνημα στα ιερά της Θεοσώστου πόλεως Βέροιας», (Ναοί, κειμήλια, ενθυμήσεις, αναμνήσεις σχόλια.) εκδ. Θρακικής Εστίας Βέροιας, Βέροια 1996. «Βασίλισσα Βεργίνα, η θρυλική ηρώδα της Βέροιας», εκδ. εφημ.

«ΛΑΟΣ», Βέροια 1997. «Βεργιώτικα Σημειώματα», φωτοτυπική έκδοση, Βέροια 1998. Η Βέροια στους Αιώνες (Βεργιώτικα Σημειώματα) εκδ. εφημ. «ΛΑΟΣ», Βέροια 1999. «Νάουσαν Ακρότομον Πέτραν» (Ναουσαϊκά σημειώματα), Νάουσα 2001. «Τα αγάλματα της Βέροιας και της Νάουσας» εκδ. εφημ. «ΛΑΟΣ», Βέροια 2004. «Τα πάθη της Νάουσας στο δημοτικό τραγούδι και η Μακρυνίτσα», Βέροια 2004. «Ανθολογία ελληνικών δημοτικών τραγουδιών: δημοτικά τραγούδια της Βέροιας και της Νάουσας, Ημαθίας-Μακεδονίας».

Τα παρακάτω έργα του είναι προ πολλού έτοιμα για έκδοση: «Ήταν τότε;» Ποιητική Συλλογή σε ελεύθερο στίχο. «Ταξίδι στην Πόλη των Δακρύων», ταξιδιωτικό στην Κων/πόλη του 1974. «Αρχαία, βυζαντινά και μεταβυζαντινά επιγράμματα της Ημαθίας». «Επιγραφές επιτυμβίων βωμών και αναθηματικών βάθρων Α.Μ Βέροιας». «Τα επιγράμματά μου» (στον Μανόλη Ανδρόνικο, Γιάννη Αλεξιάδη κ.ά.). «Ημαθία Αγαπημένη» (σημειώματα ιστορικά, λαογραφικά κλπ.). «Ποιητές της Αρχαίας Μακεδονίας» (Σάμος Χρυσογόνου, Ποσειδίππος κ.α.). «Οι εκτός των τειχών εκκλησίες, (εξωκλήσια, παρεκκλήσια) της Βέροιας». «Τα τραγούδια της μάνας μου».

Αν θέλαμε να τα ταξινομήσουμε το σύνολο του έργου του, την πληθώρα των άρθρων και τον βιβλίων του θα λέγαμε πως ένα κεφάλαιο είναι η ποίηση, ένα η μετάφραση και το άλλο η ιστορία-λαογραφία.

Ο ποιητής

Ο Θωμάς Γαβριηλίδης είναι ποιητής. Όπως ο δάσκαλος μέσα του δεν τον εγκαταλείπει στιγμή, έτσι και ο ποιητής δίνει το παρών σε όλο του το έργο. Αρχικά δημοσίευσε τα ποιήματα του σε εφημερίδες και περιοδικά με το

ψευδώνυμο «Νοσταλγός», «Ακρίτας», «Θάμυρις». Νοσταλγός, Ακρίτας. Οι αναγωγές είναι ευδιάκριτες. Ο Θάμυρις προ-ομηρικός ποιητής της αρχαίας Ελλάδας, δίδαξε, λέει η παράδοση, τον Όμηρο μουσική.

Νέος και ρομαντικός λοιπόν κατατρέχεται από τη Νοσταλγία για τις χαμένες πατρίδες, από την ανάγκη να διαφυλαχτεί η μνήμη, από την αγάπη του για την αρχαία κληρονομιά και παράδοση, από την αγάπη του για το απολλώνιο φως.

Αξίζει να σταθεί κανείς στην πρώτη του ποιητική συλλογή «Οι πατρίδες της καρδιάς», επειδή αυτή η ποιητική συλλογή δείχνει τον άνθρωπο και τη θέση του απέναντι στα πράγματα. Οι Πατρίδες της καρδιάς είναι ένας φόρος τιμής στους τόπους που διαμόρφωσαν την υπόσταση του Θωμά Γαβριηλίδη. Στους τόπους που έζησε, αλλά και σε κείνους τους τόπους που νοστάλγησε να ζήσει την ελληνικότητά τους.

Ο μεταφραστής

Ο Θωμάς Γαβριηλίδης έχει μεταφράσει τα παρακάτω έργα: Αρχαίοι έλληνες λυρικοί, 1975. Δεκαπέντε ωδές του Οράτιου, 1978. «Επιγραφές επιτύμβιων βωμών και αναθηματικών βάθρων Α.Μ Βέροιας» “Τα επιγράμματά μου» (στον Μανόλη Ανδρόνικο, Γιάννη Αλεξιάδη κ.α). Ποιητές της αρχαίας Μακεδονίας.

Είναι συγκινητικός ο πρόλογος του Θωμά Γαβριηλίδη στη μετάφραση των αρχαίων λυρικών. Έχει στο νου του τους μαθητές του. Θεωρεί πως ακόμα κι αυτοί που δεν τέλειωσαν το Γυμνάσιο είναι καλό να γνωρίζουν τους αρχαίους έλληνες ποιητές. Πιθανόν γιατί μέσα από αυτά τα ποιήματα που διάλεξε να μεταφράσει ο Δάσκαλος Θ. Γαβριηλίδης μπορούν να αναγνωρίσουν τη διαχρονικότη-

Ο Θωμάς Γαβριηλίδης (δεξιά) σε αγιασμό νέας σχολικής χρονιάς στο Λάμπειο Γυμνάσιο

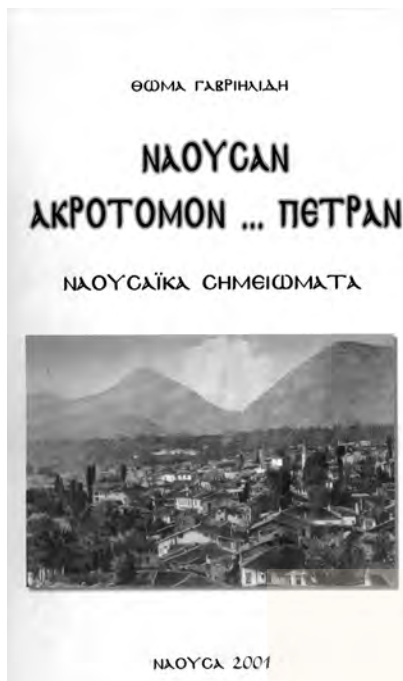
τα της ελληνικής φύσης και ψυχής στην καθημερινότητά της τουλάχιστον. Κάτι που δεν παραλείπει να τονίσει, άλλωστε και αργότερα, όταν παρουσιάζει μέσα από τις σελίδες της Νιάουστας τους ποιητές της αρχαίας Μακεδονίας, ποιητές που το έργο τους όχι μόνο αντέχει στους αιώνες, αλλά η επίδρασή του είναι εμφανής στους μεταγενέστερους ποιητές, από τον Πλαύτο ως το Μολιέρο και τον Σαίξπηρ, όπως λέει ο ίδιος.

Πολλές μεταφράσεις του επίσης είδαν το φως μέσα από τις σελίδες της Νιάουστας: Το 1991-1993 βγάζει στο φως τους αρχαίους Μακεδόνες ποιητές: Ποσειδίππος ο Κασανδρέυς, Ποσειδίππος ο Πελαίος, Αριστόμαχος ο Στριμώνιος, Αδαίος ο Μακεδών, Αντίπατρος ο Θεσσαλονικεύς, Αντιφάνης, Επίγονος, Παρμενίων, Φίλιππος και άλλοι. Το 1992 συγκεντρώνει πάλι στις σελίδες της Νιάουστας τα επιτύμβια επιγράμματα της Ημαθίας, επιγράμματα που ήταν αφιερωμένα σε γονείς και παιδιά, σε συζύγους για το σύντροφό τους και επιγράμματα πολιτών αφιερωμένα

σε διακεκριμένους συμπολίτες τους. Το 2013 επανέρχεται με τον Φίλιππο τον Θεσσαλονικέα και τον Αντίπατρο. Διαλέγει λοιπόν ποιητές και μακεδόνες επιγραμματοποιούς που το έργο τους είναι συγκεντρωμένο στην Παλατινή Ανθολογία.

Τα ποιήματα αυτά, τα επιγράμματα, εκτός από το λογοτεχνικό τους ενδιαφέρον ως μέρος ενός αυτόνομου λογοτεχνικού είδους που αναπτύχθηκε στους ελληνιστικούς χρόνους, επισημαίνουν πως τα ανθρώπινα πάθη του χτες δε διαφέρουν από το σήμερα, είτε πρόκειται για τον έρωτα, είτε για την καθημερινή ζωή και τις κοινωνικές σχέσεις, για το θάνατο και τη ζωή, για το θάνατο επιφανών ανδρών.

Ποιητής ο ίδιος δεν μπορεί παρά να μεταφράζει ανάλογα και να στέκεται στις αναλύσεις του μετά στα σημεία εκείνα που δείχνουν πως η λαϊκή σοφία των αρχαίων Μακεδόνων είναι διαχρονική και καταγραμμένη στη σκέψη, στο λογικό του σύγχρονου ανθρώπου. Και ότι ο σύγχρονος άνθρωπος που γράφει σήμερα στον τοίχο για

Εξώφυλλα βιβλίων από το συγγραφικό έργο του Θωμά Γαβριηλίδη

τον ήρωα, τον μεγάλο καλλιτέχνη, τον μεγάλο πολιτικό πως ζει ή ότι είναι αθάνατος, δε διαφέρει από τον Παρμενίωνα τον Μακεδόνα που έγραφε: **Ψεύδος ότι ο Αλέξανδρος απέθανε, αν είναι φιλαλήθης ο Φοίβος: Τους ανίκητους ουδέ ο Άδης τους αγγίζει.**

Ο ιστορικός και λαογράφος

Το ιστορικό και λαογραφικό έργο του Θωμά Γαβριηλίδη είναι τα άρθρα του κυρίως σε εφημερίδες και περιοδικά. Κάποια από αυτά τα άρθρα, ίσως τα σημαντικότερα, ευτυχώς συγκεντρώθηκαν και εκδόθηκαν με τη μορφή βιβλίου. Κάποια άλλα, επίσης πολλά, περιμένουν το χέρι που θα τα συγκεντρώσει.

Αξίζει να σταθούμε σε τέσσερα από τα βιβλία του με λαογραφικό και ιστορικό περιεχόμενο διότι και σημαντικά είναι, αλλά και δείχνουν πού και με ποιόν τρόπο εστιάζει κάθε φορά τις αναζητήσεις του.

Τα αγάλματα και οι προτομές της Βέροιας και της Νάουσας: Είναι ένα βιβλίο που εκδόθηκε το 2004. Σ'

αυτό το βιβλίο ο συγγραφέας Θ. Γαβριηλίδης καταγράφει όλα τα αγάλματα, τις προτομές και τις αναθηματικές στήλες που υπάρχουν στις δύο πόλεις. Και εκείνα τα ελάχιστα που συμπυκνώνουν την τιμή προς την αρχαία κληρονομιά, αλλά και αυτά της νεότερης ιστορίας των δύο πόλεων, έτσι όπως καταγράφεται στις προτομές των ηρώων, των ανθρώπων των γραμμάτων, των ευεργετών, και των μνημείων που στήθηκαν για να τιμήσουν την ιστορία του τόπου, να τιμούν και να παραδειγματίζουν.

Δίνει επίσης για το κάθε αφιέρωμα στοιχεία της ιστορίας και των σχετικών αποφάσεων των τοπικών αρχών και στοιχεία του γλύπτη. Και δεν παραλείπει να στηλιτεύσει την αδιαφορία των πολιτών και των αρχών εν γένει για την τύχη αυτών των μνημείων, τα κακοπαθήματά τους και την έλλειψη σεβασμού απέναντί τους, που λίγο ως πολύ είναι έλλειψη παιδείας και σεβασμού στην ιστορική κληρονομιά.

Βέροια 14ος-20ος αιώνας: (Βυζαντινές εκκλησίες που έγιναν τζαμιά-

μουσουλμανικά μνημεία-μουσουλμανικές συνοικίες-παλιές γέφυρες) Το βιβλίο αποτελείται από τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος συγκεντρώνονται τα άρθρα του Θ.Γ. για τις βυζαντινές εκκλησίες που έγιναν τζαμιά και μουσουλμανικά τεμένη. Στο δεύτερο μέρος ο Θ.Γ. καταγράφει τις μουσουλμανικές συνοικίες γύρω από τα μουσουλμανικά τεμένη που το πιο πολύ χτίστηκαν πάνω σε βυζαντινές εκκλησίες.

Καταγράφει επίσης όλες τις χριστιανικές συνοικίες της Βέροιας από τον 14ο αιώνα, οι οποίες διαμορφώθηκαν γύρω από τις βυζαντινές εκκλησίες της, για να φτάσει μέχρι τις μέρες μας και να σημειώσει πως και τότε διαμορφώθηκαν οι πέντε σημερινές συνοικίες της πόλης. Στο τρίτο μέρος αυτού του βιβλίου μας δίνει στοιχεία απ' όλα τα παλαιά γεφύρια της Βέροιας, τα οποία ένωναν τις συνοικίες της και την ίδια την πόλη με τον έξω κόσμο. Η άκρη του νήματος αυτής της καταγραφής είναι η σχεδόν ολική καταστροφή των γεφυριών που σημειώθηκε στην πλημμύρα του Τριπόταμου το 1936 και ό,τι γράφτηκε τότε στον τύπο για τη θεομηνία.

Η ιδιαιτερότητα του βιβλίου είναι ότι εδώ το πιο πολύ επικρατεί ο τόπος, η γεωγραφία του, τα έργα των ανθρώπων και όχι οι ίδιοι οι άνθρωποι. Οι άνθρωποι κυρίως εμφανίζονται μέσα από τις παραβλέψεις και παραλείψεις τους. Το συνηθίζει ο Θ.Γ. αυτό, να επισημαίνει την έλλειψη φροντίδας για την ομορφιά του τόπου και της ιστορία, την έλλειψη αισθητικής στο σύγχρονο τοπίο, την έλλειψη σύνδεσης του σύγχρονου με τα ιστορικά μνημεία. Όπως και να έχει είναι ένας εξαιρετικός οδηγός περιήγησης της πόλης της Βέροιας μέσα από τον οποίο ζωντανεύει η ιστορία 7 και πλέον αιώνων με ένα ιδιαίτερο τρόπο.

(Το βιβλίο αυτό που η έκδοσή του είναι

τελείως πρόχειρη, θεωρούμε ότι θα έπρεπε να χρηματοδοτηθεί από επίσημους φορείς της Βέροιας. Ότι θα μπορούσε να γίνει ένα υπέροχο όσο και χρήσιμο λεύκωμα με το ανάλογο φωτογραφικό υλικό.)

Τα πάθη της Νάουσας στο δημοτικό τραγούδι: Ο Θ.Γ. στα πάθη της Νάουσας στο Δημοτικό τραγούδι διέρχεται αντιμέτωπος κυρίως με το εμβληματικό τραγούδι της Νάουσας που είναι η Μακρυνίτσα. Ξεκινά με το τραγούδι έτσι όπως το κατέγραψε ο Φιλιππίδης στην Ιστορική Πραγματεία για το χαλασμό της Νάουσας. Και ακολουθεί η ανάλυσή του τραγουδιού (προοίμιο-κυρίως θέμα-επωδός) και όλες οι παραλλαγές που έχουν καταγραφεί από τον Τάκη Μπαίτση, τον Νικόλαο Μπατσάρα, τον Νίκο Σπάρτση, τη Θάλεια Σαμαρά.

Ο Θ.Γ. προσπαθεί να εξηγήσει, δίχως να την αποδέχεται ως πρόβλημα, τη σχέση του τραγουδιού με τη Μακρυνίτσα του Πηλίου, η συμμετοχή της οποίας στην επανάσταση του 1821, που πνίγηκε από το Δράμαλη, προηγήθηκε του χαλασμού της Νάουσας. Διατείνεται επίσης ότι το τραγούδι με τη σημερινή του μορφή και ως τραγούδι χορευτικό συνδέθηκε με το χαλασμό της Νάουσας μετά το 1924 και για αυτό δεν αναφέρεται στην ιστορία του Στουγιαννάκη.

Αξιοσημείωτο είναι πως θέτει την πρόταση να εξοβελιστεί η λέξη Μακρυνίτσα από το τραγούδι και να καθιερωθεί η παραλλαγή που αναφέρει ο Νικόλαος Σπάρτσης, παραλλαγή που τιμά την κόρη του Ζαφειράκη. Σ' αυτό το βιβλίο ο Θ.Γ. έχει ανοίξει με εμμονή-οι εμμονές στους συγγραφείς είναι προσόν, δίχως αυτές δεν θα υπήρχε έρευνα-ένα θέμα, που η συζήτησή του θα συνεχίζεται για καιρό. Ωστόσο μπορούμε να συμπεράνουμε για τη θέση του Θ. Γ. πως υποκινείται από τη λαχτάρα να τιμηθούν τα πρό-

Στιγμιότυπο από την τιμητική εκδήλωση της Πολιτιστικής Εταιρείας Νάουσας

σωπα αυτά καθαυτά που έδωσαν τη ζωή τους για την πόλη της Νάουσας. Ότι κατά τη γνώμη του η επίκληση της Μακρυνίτσας δεν περιποιεί τα ανάλογα στους ήρωες της πόλης μας.

Νάουσαν ακρότομον πέτρα: Κάτω από τον ποιητικό τίτλο «Νάουσαν ακρότομον πέτρα» συγκεντρώνονται όλα τα άρθρα της τελευταίας 20ετίας του Θ.Γ., τα οποία δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα «Λαός» και στο περιοδικό Νιάουστα, διορθωμένα και εμπλουτισμένα.

Στόχος του βιβλίου όπως λέει και ο ίδιος ο συγγραφέας είναι να συμβάλει στην ιστορία της αγαπημένης του ηρωικής Νάουσας και ευθύς εξαρχής για το όνομα παίρνει θέση στον πρόλογο του βιβλίου του για το προφανές: Νάουσα=ρέουσα. Ότι το όνομά της δηλαδή η πόλη το πήρε από τις πηγές.

Το βιβλίο είναι μία ακόμη συμβολή στην έρευνα γύρω από την ίδρυση της πόλης και την ιστορική της εξέλιξη από τον 15ο αιώνα και μετά και μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα. Ίδρυση της πόλης που επίμονα ο Θ.Γ.

κατονομάζει ως επανίδρυση. Διότι πιστεύει ότι εδώ υπήρχε τουλάχιστον ένας οικισμός πριν τον 15ο αιώνα.

Όπως γνωρίζουμε, βέβαια, σε ότι αφορά στο παρελθόν του μικρού αυτού οροπεδίου που πατάμε, δεν υπάρχουν γραπτές πηγές, παρά μόνο κάποια αρχαιολογικά ευρήματα που όμως, αν και τα έχουμε δει, δεν έχουν έρθει ακόμα στο φως των αναγνωρισμένων δημοσιεύσεων, δεν έχουν ακόμα ερευνηθεί, επομένως είναι σαν να μην υπάρχουν.

Το βιβλίο είναι θησαυρός με την έννοια ότι στις σελίδες του περιέχονται:

1. Όλες οι παραδόσεις οι σχετικές με την ίδρυση της πόλης τον 15ο αιώνα και όλοι οι πρωταγωνιστές της ίδρυσης, έτσι όπως καταγράφονται από τους διάφορους ερευνητές, από τις πηγές, από την προφορική παράδοση.
2. Η συμβολή της Νάουσας στην ανεξαρτησία από τον 16ο, 17ο, 18ο αιώνα και μέχρι την επανάσταση και την καταστροφή της το 1822.
3. Η Νάουσα όπως διαμορφώθηκε από την επανεποίκησή της μετά την

Ο Θωμάς Γαβριηλίδης στην προς τιμήν του εκδήλωση μιλά στο κοινό

καταστροφή του 1822, με τις μουσουλμανικές και χριστιανικές της συνοικίες και μέχρι τις αρχές του 20ου αιώνα.

4. Το όνομα της πόλης και όλα όσα έχουν γραφτεί γύρω από την προέλευση του ονόματος. (Ο κ. Γαβριηλίδης το συνηθίζει να καταθέτει την προσωπική του υπόθεση, την ποιητική του ματιά στα γραπτά του. Ο τίτλος του βιβλίου είναι «Νάουσανακρότομον πέτρα», από τον ύμνο του Τριωδίου, όπως λέει ο ίδιος και καταθέτει τον ύμνο στο βιβλίο του. Η φράση αυτή συναντιέται αρκετές φορές στις γραφές και αναφέρεται στο Χριστό. Ο Χριστός λοιπόν είναι ακρότομος πέτρα που αναβλύζει.

Ο Θ.Γ. τεντώνει ποιητικά την αναγωγή και λέει, φαντάζεται πως είναι πολύ πιθανόν, θα ήθελε έστω, το όνομα να δόθηκε από έναν καλόγερο (ίσως ο άγιος Θεοφάνης;) ο οποίος έχοντας κατά νου τη φράση με την οποία αποδίδεται η προσφορά του Χριστού στον άνθρωπο, σύνδεσε με αυτήν το θείο δώρο των πηγών και ουσιαστικοποίησε τη μετοχή ονοματίζοντας τον οικισμό

που υπήρχε τον 15ο αιώνα γύρω από τον οποίο αναπτύχθηκε η πόλη.)

5. Αξιοσημείωτο είναι το τελευταίο μέρος του βιβλίου, στο οποίο καταγράφονται όλες οι παλιές εκκλησίες της Νάουσας με την ιστορία τους, τις πρόθυρες επιγραφές, τα τέμπλα και τις εικόνες τους και μνημονεύονται όλα τα ονόματα των αγιογράφων και των δωρητών ως μέρος της ιστορίας της πόλης μας.

Ο Θ.Γ. έζησε στη γειτονιά της μικρής Υπαπαντής, «Παπαντούλα μας» τη λέει. Είναι η εκκλησίτσα που τον ενώνει πιο πολύ με την πόλη μας. Είναι συγκινητική, στο τέλος του βιβλίου, η επίκληση των αναμνήσεων της παιδικής και εφηβικής του ηλικίας που σχετίζονται και με το ποντιακό στοιχείο, αλλά και την περίοδο της κατοχής και προπαντός με την μικρή Υπαπαντή. Ένας τόπος, που μαζί με την ευλάβεια της γιαγιάς του Ανατολής για κάθε τι ελληνικό, διαμόρφωσε τη μετέπειτα πορεία του και καλλιέργησε την αγάπη του για την ιστορία μας.

Είπαμε στην αρχή όταν αναφερό-

μασταν στο ποιητικό έργο του Θ.Γ. ότι είναι μικρό σε έκταση. Η καθαρή ποίηση θα λέγαμε. Αλλά η ιδιαιτερότητα του Θωμά Γαβριηλίδη είναι πως η ποίηση διατρέχει όλα του τα γραπτά. Οι προσεγγίσεις του και στις μεταφράσεις και στις ιστορικές - λαογραφικές έρευνες έχουν τη σφραγίδα του ποιητή, του ονειροπόλου ταξιδευτή στο χρόνο και στους τόπους που τον έχουν διαμορφώσει.

Στα κείμενα του Θωμά Γαβριηλίδη η ιστορία δεν είναι μόνο οι γραπτές πηγές, οι άλλοι ερευνητές και οι αποδείξεις τους, είναι και το προσωπικό του ταξίδι κάθε φορά στον τόπο και την ανθρωπογεωγραφία του. Είναι και το θα ήθελα να ήταν έτσι, φαντάζομαι πως θα μπορούσε και έτσι να είναι...

Ακόμα ακόμα να περιηγηθείς, όπως έκανε ο Θωμάς Γαβριηλίδης π.χ. τις εκκλησίες της Νάουσας και να καταγράψεις τις εικόνες με τα ονόματα αυτών που τις φιλοτέχνησαν, άσημοι το πιο πολύ αγιογράφοι, έχει κάτι το ποιητικό. Αλλά και σχετίζεται άμεσα με αυτό που λένε πως πρέπει να είναι η τοπική ιστορία, η καταγραφή όχι μόνο των μεγάλων ημερομηνιών και γεγονότων, αλλά της λεπτομέρειας που συνθέτει, αναπαριστά και μνημονεύει τη ζωή των απλών ανθρώπων.

Ο Θωμάς Γαβριηλίδης επιπροσθέτως είναι από τους πρώτους που έγραψε ότι το έθιμό μας «οι Μπούλες» κρατάει από αρχαία γενιά. Τι σημασία έχει αν δεν το προχώρησε. Τον μίτο αυτόν τον πιάσαν άλλοι. Κι αυτή είναι και η προσφορά κάθε φορά του συγγραφέα. Να πει κάποιος αναγνώστης, «λες να είναι κι έτσι; Για να το δούμε».

Κι έτσι κάπως αρχίζει μετά και μεγαλώνει ο κύκλος των ερευνητών και μυσταγωγών τοις ένδον πράγμασι. Στην πόλη και στο περίγυρό της. ■

ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ΝΑΟΥΣΑΙΩΝ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΟΥΡΠΑΛΗ

Σημ. Σύνταξης: Συνεχίζοντας την αναφορά σε επιχειρηματικές οικογένειες Ναουσαίων στη Θεσσαλονίκη από τις αρχές του 20ου αι. παρουσιάζουμε σήμερα την οικογένεια Τουρπάλη, από το έργο των Ευφροσύνης Ρούπα και Ευάγγελου Χεκίμογλου: **Η επιχειρηματικότητα στην περίοδο 1900-1940. Μεγάλες επιχειρήσεις και επιχειρηματικές οικογένειες, том. Γ΄ στη σειρά «Η ιστορία της επιχειρηματικότητας στη Θεσσαλονίκη», Πολιτιστική Εταιρεία Επιχειρηματιών Βορείου Ελλάδος, Θεσσαλονίκη 2004.**

*Γράφουν οι
Ευφροσύνη Ρούπα και
Ευάγγελος Χεκίμογλου*

Η οικογένεια Τουρπάλη κατάγεται από το Βέρμιο. Εγκαταστάθηκε στη Νάουσα περί το 1850, όταν οι Τούρκοι, συνειδητοποιώντας ότι η Επανάσταση και η φυγή των ντόπιων επέφεραν

την αποδυνάμωση της περιοχής, προσκάλεσαν νέους και παλαιούς κατοίκους, δίνοντας αμνηστία ακόμη και στους Ναουσαίους φυγάδες. Πέρα από τους γηγενείς, στην πρόσκληση

αυτή ανταποκριθήκαν και κάτοικοι άλλων περιοχών, κυρίως από το Βέρμιο ή την Ήπειρο, εκτιμώντας τη μετοίκηση στη Νάουσα ως μία ευκαιρία να επεκτείνουν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες. Έτσι, ορισμένες εύπορες οικογένειες ήρθαν από την Όσλιανη (χωριό στο Βέρμιο, σήμερα Αγία Φωτεινή) στη Νάουσα.

Μεταξύ αυτών μετοίκησε στη Νάουσα και η οικογένεια Τουρπάλη. Η ιστορία της δυναστείας καταγράφεται με πρώτο τον Νικόλα (Χατζή Νικόλα), ο οποίος απέκτησε δύο γιους, τον Ιωάννη (Βάντσε) και τον Δημήτριο και τον Δημήτριο (Μήτση). Η δεύτερη γενιά έφερε την επωνυμία «Τουρπάλη». Ο Ιωάννης απέκτησε εννέα παιδιά και ο Δημήτριος επτά, με αποτέλεσμα η πολυμελής αυτή οικογένεια να αναπτύξει έντονη επιχειρηματική δραστηριότητα.

Κύριες επιχειρηματικές δραστηριότητες της οικογένειας Τουρπάλη στη Νάουσα

Η επιχειρηματική δραστηριότητα της οικογένειας Τουρπάλη ξεκίνησε από τη Νάουσα. Έγιναν από τις πιο πλούσιες οικογένειες της πόλης. Ίδρυσαν ή συμμετείχαν σε μία σειρά επιχειρήσεων. Το 1874 ο Ιωάννης Τουρπάλης, σε συνεργασία με τους Δημήτριο και Κωνσταντίνο Λόγγο καθώς και τον Γεώργιο Κύρτση, ίδρυσε το πρώτο νηματουργείο βάμβακος, «υδροκίνητον με 700 ατράκτους» με την επωνυμία «Λόγγο - Κύρτση - Τουρπάλη».

Το 1902 αποχώρησε ο Κύρτσης και έγινε επανασύσταση της επιχείρησης. Στη νέα επιχείρηση «Λόγγο - Τουρπάλης» μέτοχοι ήταν οι εξής: Από την πλευρά του Δημητρίου Τουρπάλη οι γιοι του, ο Γεώργιος (8,3%) και ο Εμμανουήλ (8,3%). Από την πλευρά του Ιωάννη Τουρπάλη, ο γιος του Θρασύβουλος (Ταρσοβέλης) (6,3%), η νύφη

του Ανδρομάχη (12,5%), η χήρα του προσφάτως αποθανόντος γιου του Δημήτρη και ο εγγονός του Γεώργιος (6,3%), γιος του Χριστοδούλου. Περίπου την περίοδο αυτή το παλαιό κτίριο ανακαινίσθηκε και μεταβλήθηκε σε αλευρόμυλο, ο οποίος λειτουργούσε παράλληλα με το νηματουργείο.

Το 1923 ο επόπτης της βιομηχανίας Ν. Μικελής δίνει τα εξής στοιχεία για τη μονάδα Λόγγο - Τουρπάλη: «Είναι το αρχαιότερο εργοστάσιον της περιοχής ιδρυθέν το 1872. Από 20ετίας δε ανεκαινίσθη, του παλαιού κτιρίου μεταβληθέντος εις αλευρόμυλον. Έχει και αιθούσας, αίτινες χρησιμοποιούνται παρά των εν τω εργοστασίω εργαζομένων ως εστιατόριον. Το όλον εργοστάσιον έχει έκτασιν 2.000 τετρ. μέτρων. Κινείται δι' υδροστροβίλου 350 ίππων, 400 στροφών κατά λεπτόν. Υπάρχει δε και έτερος υδροστόβιλος εν εφεδρεία 280 ίππων.

Ύψος ύδατος 48 μέτρα με δύο οχετούς 40 και 60 εκ. διαμέτρου. Έχει το εργοστάσιον 6.700 ατράκτους, εξ ων σήμερα λειτουργούσι μόνον 2.500, παράγει δε νήματα αρ. 4-24, αλλά και 30-32 λεπτότερα. Εν πλήρει λειτουργία απασχολεί 150 εργάτιδας και 70 εργάτας, σήμεραν δε 80 εργάτιδας και 25

Ο Βασίλειος Ι. Τουρπάλης (καθιστός)

εργάτας. Ημερομίσθιον δρ. 9-16 μεν των πρώτων και 20-30 των δευτέρων. Ετησίως δύναται να κατεργασθή 300-350 χιλ. οκ. Βάμβακος, εξ ων τα 10% είναι εγχώριος».

Όσον αφορά τον αλευρόμυλο, υπάρχουν δύο περιγραφές. Η πρώτη, το 1912, αναφέρει ότι ο αλευρόμυλος έπαιρνε δύναμη 100 ίππων από καταρράκτη και ήταν εξοπλισμένος με ευρωπαϊκά μηχανήματα. Απασχολούσε 15 εργάτες και κατεργαζόταν σιτάρι αξίας 10-15.000 λιρών. Η δεύτερη, του Ν. Μικελή (1923), αναφέρει τα εξής: «Με δύο κυλίνδρους κινούμενους διά πτερωτής 30 ίππων. Παράγει περί τα 2.000 χιλιογράμ. Το 24ήμερον επί παραγγελία και αμοιβή 25-35 λεπτών κατ' οκάν». Η επιχείρηση αυτή καταστράφηκε από πυρκαγιά το 1936.

Στα 1887 ο Γεώργιος Τουρπάλης, γιος του Μήτση, συμμετείχε ως μέτοχος στη δεύτερη βιομηχανική μονάδα της Νάουσας, το «Βαμβακοκλωστήριον Μπίλη - Τσίτση και Σία».

Τον Απρίλιο του 1902, ο Δημήτριος Τουρπάλης, γιος του Βάντσε, συμμετείχε στην ίδρυση του τρίτου βαμβακοκλωστηρίου της Νάουσας, που λειτουργούσε με το όνομα «Γκούτα - Τουρπάλη - Καράτζια». Ο Τουρπάλης αποχώρησε το 1909, οπότε η εταιρεία επανασυστάθηκε ως «Υιοί Α, και Κ. Γκούτα και Καράτζια». Την εποχή της ίδρυσής της είχε συνολική κινητήρια δύναμη 500 ίππων, από την οποία χρησιμοποιούσε τους 200, και 3.200 ατράκτους. Το εργοστάσιο είχε ανεγερθεί σε οικόπεδο 16 στρεμμάτων και κατελάμβανε έκταση 2.640 τ.μ.

Υπήρχε επίσης και το «Κεραμοποιείον Πετριδη, Τουρπάλη και Σία», για το οποίο ο Ν. Μικελής αναφέρει.

«Κινείται δι' υδροστροβίλου 30 ίππων δυνάμει, κινούσης αλεστικήν του χύματος μηχανήν, ζυμωτήριον και δύο πιεστήρια. Έχει επίσης μεγάλα φυσικά ξηραντήρια

και κάμινονχωρητικότητα 12 χιλ. κεράμων και 35 χιλ. πλίνθων. Διάρκεια οπτήσεως 20 ημέραι. Επειδή εργάζεται μόνον το θέρος παράγει ετησίως 120 χιλιάδες γαλλικών κεράμων και 400 χιλ. πλίνθων. Απασχολεί δε εν λειτουργία 35 εργάτας».

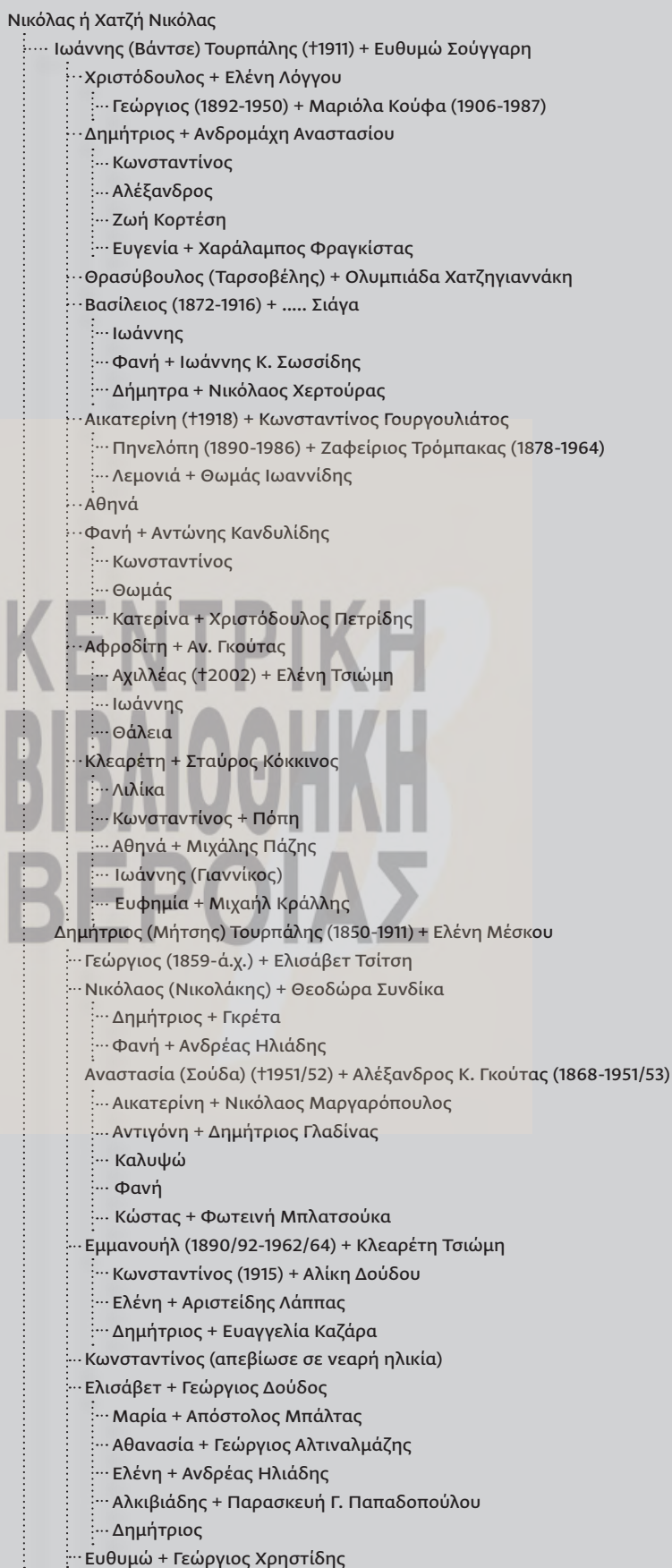
Τέλος το 1929 ο Θρασύβουλος Τουρπάλης, γιος του Βάντσε, συμμετείχε παράλληλα στο σχοινοποιείο (γνωστό και ως κανναβουργείο) «Κοκκίνου-Τουρπάλη-Πλατσούκα», με συνεταιίρους τον Επαμεινώνδα Κόκκινο και τους Αδελφούς Πλατσούκα.

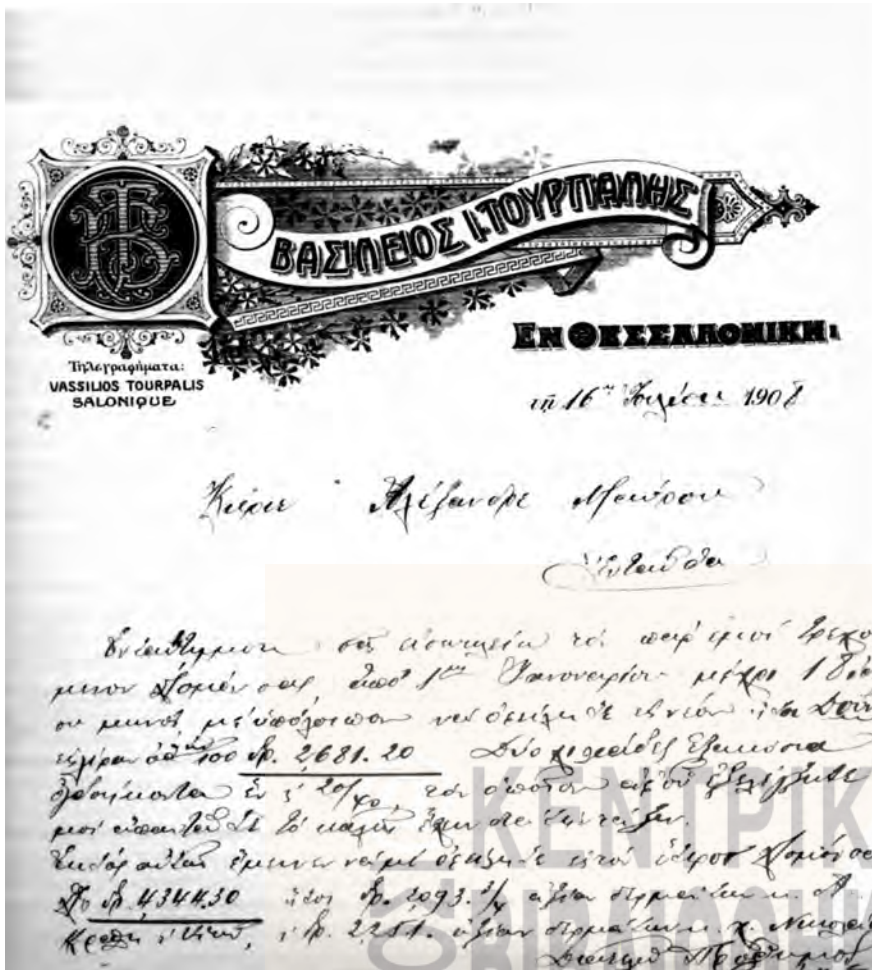
Κύριες επιχειρηματικές δραστηριότητες της οικογένειας Τουρπάλη στη Θεσσαλονίκη

Στη Θεσσαλονίκη, μέλη της οικογένειας Τουρπάλη εγκαταστάθηκαν σταδιακά από τα τέλη του 19ου αιώνα και μέχρι τις αρχές του 20ου. Καθ' όλες τις ενδείξεις, από την οικογένεια του Βάντσε Ν. Τουρπάλη ήρθαν οι γιοι του, Βασίλειος (1872-1916) και Δημήτρης. Μέσω του Βασιλείου ανέπτυξε επιχειρηματικές δραστηριότητες για σύντομη περίοδο και ο Θρασύβουλος. Από την οικογένεια του Μήτση Ν. Τουρπάλη ήλθαν στη Θεσσαλονίκη ο Γεώργιος και ο Νικόλαος. Η εγκατάστασή τους ολοκληρώθηκε τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα, όταν στο επιχειρηματικό προσκήνιο είχαν πλέον παρουσιασθεί οι απόγονοί τους, η Τρίτη γενιά Τουρπάλη. Στις αρχές του 20ου αιώνα η σημερινή οδός Διαλέττη ονομαζόταν Τουρπάλη.

Στόχος της εγκατάστασης των μελών της οικογένειας Τουρπάλη στη Θεσσαλονίκη ήταν να επεκτείνουν τις επιχειρηματικές τους δραστηριότητες, είτε επιτυγχάνοντας από το μεγαλύτερο εμπορικό κέντρο της περιοχής καλύτερη διακίνηση των προϊόντων της Νάουσας, είτε δημιουργώντας νέες παραγωγικές μονάδες.

ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΚΟ ΔΕΝΤΡΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ ΤΟΥΡΠΑΛΗ

Επιστολόχαρτο της εταιρείας «Βασιλείος Τουρπάλης» με χειρόγραφο σημείωμα

Σπαράγματα πληροφοριών παρέχουν διάφορες αρχειακές πηγές της Θεσσαλονίκης. Το 1906 τα αρχεία της Τράπεζας της Ανατολής μας πληροφορούν ότι η επιχείρηση των Αδελφών Τουρπάλη έχει περιουσιακά στοιχεία 30.000 λίρες Τουρκίας. Δυστυχώς όμως, δεν διευκρινίζουν σε ποιους αδελφούς αναφέρονται. Στα 1912-1913 ο Γ. Κοφινάς αναφέρει στη Θεσσαλονίκη εργοστάσιο εκκοκισμού βάμβακος με την επωνυμία «Λόγγου- Τουρπάλη». Δεν γνωρίζουμε όμως τη σύνθεση των ιδιοκτητών και τη σχέση τους με το εργοστάσιο της Νάουσας, που είχε την ίδια επωνυμία. Τη δύναμη της επιχείρησης την περιγράφει ως εξής: «Έχει κινητήριο δύναμη 13 ίππων, εκκοκίζει τρεις χιλιάδες χιλιόγρ. ημερησίως, χρησιμοποιεί

δε 3 υδραυλικά πιεστήρια».

Οι δραστηριότητες των μελών της δυναστείας Τουρπάλη στη Θεσσαλονίκη, στον βαθμό που μπορούσαν να μελετηθούν με βάση τα γνωστά μέχρι σήμερα στοιχεία, είναι οι εξής:

Γεώργιος Δ. Τουρπάλης (του Μήτη)

Ο Γεώργιος Δ. Τουρπάλης ήταν το πρώτο μέλος της οικογένειας που εγκαταστάθηκε στη Θεσσαλονίκη πριν από το 1880. Γεννήθηκε το 1859. Ασχολήθηκε με το εμπόριο, το οποίο του απέφερε ιδιαίτερα κέρδη. Διατηρήθηκε στη μνήμη της οικογένειάς ως ένα από τα πιο πλούσια μέλη της. Εκτός από τον προαναφερθέντα ρόλο του στη Νάουσα, συμμετείχε

και στην εξέλιξη της Θεσσαλονίκης, όπως μαρτυρά το γεγονός ότι το 1904 ήταν μέλος της αντιπροσωπείας της ελληνικής κοινότητας της πόλης. Διετέλεσε επίσης δημοτικός σύμβουλος για κάποιο χρονικό διάστημα πριν από το 1910. Παντρεύτηκε την Ελισάβετ Τσίτση, δεν απέκτησαν όμως απογόνους. Σημαντικό μέρος της μεγάλης περιουσίας την οποία δημιούργησε το επένδυσε σε οικοδομήματα στη Θεσσαλονίκη.

Η κατοικία του ήταν ένα έξοχο δείγμα αρχιτεκτονικής του αρχιτέκτονα και συγγενή του Νικόπουλου και βρισκόταν δίπλα στο παλαιό Ωδείο Θεσσαλονίκης, απέναντι από το σημείο όπου ορθώνεται το άγαλμα του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Κατεδαφίστηκε το 1950 για να γίνει το πάρκο. Επιπλέον, μαζί με τον αδελφό του Νικόλαο και κατόπιν τον ανειψίο του Δημήτριο Ν. Τουρπάλη, ήταν ιδιοκτήτης πολυκατοικίας στη γωνία των οδών Μητροπόλεως και Καρόλου Ντηλ (κάποτε υπήρχε πλάκα που έγραφε «Μέγαρο Τουρπάλη»). Στους ίδιους ανήκε και το εμπορικό κτίριο Τουρπάλη Χαν (γωνία Κατούνη και Εδέσσης). Το συγκεκριμένο κτίριο κατασχέθηκε αργότερα από τράπεζες και το αγόρασε η οικογένεια Κούφφα. Εκτός από αυτό, υπήρχε και το μικρό Τουρπάλη Χαν. Επίσης του ανήκε το οικοδόμημα στο οποίο στεγάστηκε το ξενοδοχείο «Λουξ». Στα 1937-1938 κήρυξε πτώχευση.

Νικόλαος Δ. Τουρπάλης (του Μήτη)

Ο Νικόλαος Δ. Τουρπάλης ήταν έμπορος νημάτων και σιτηρών. Ήταν ιδιοκτήτης οικοδομής επί της οδού Ρογκότη και συνιδιοκτήτης με τον Βασίλειο Τουρπάλη της οικοδομής στη γωνία των οδών Μητροπόλεως και Καρόλου Ντηλ. Παντρεύτηκε τη Θεοδώρα Συνδίκια και απέκτησαν

δύο παιδιά, τον Δημήτρη (Μίμη) και τη Φανή. Κατοικούσαν στην ενορία της Ανάληψης.

Βασίλειος Ι. Τουρπάλης (του Βάντσε)

Η παρουσία του Βασιλείου Ι. Τουρπάλη (1872-1916) στη Θεσσαλονίκη πιστοποιείται με βεβαιότητα τουλάχιστον από το 1908. Το 1908 ο Βασίλειος Τουρπάλης έχει προσωπική επιχείρηση, ασκεί εμπόριο, είναι εγγεγραμμένος στο Εμπορικό Επιμελητήριο και ανήκει στην Τρίτη κατηγορία (μικρομεσαία επιχείρηση). Το 1910 έχει κατάσταση στο Μισίρ Τσαρσί (Αιγυπτιακή αγορά) ως βαμβακέμπορος και εισαγωγέας. Το έτος 1909 ή 1910, με τον αδελφό του Θρασύβουλο ίδρυσε στην πόλη νηματουργείο.

Ο Γ. Κοφινάς, που κατέγραψε την οικονομική δραστηριότητα της πόλης κατά την παραμονή του στη Θεσσαλονίκη (Δεκέμβριος 1912-Μάιος 1913), περιέγραψε την επιχείρηση ως εξής: «... με τελείαν εγκατάστασιν, εργαζόμενο ευδοκίμως. Παράγει νήματα αριθ. Αγγλικών 12-24 περί τας 40-50 χιλ. βακέτα ετησίως. Το βακέτον ισοδυναμεί με 10 λίβρ. Ή 3,5 οκ. Η κατανάλωσις των προϊόντων γίνεται εις τας επαρχίας Μακεδονίας - Θράκης και Ηπείρου. Έχει προσωπικόν 80-100 εργάτας και εργατρίδας και κινητήριον δύναμιν 200 ίππων».

Το 1924 ο Ν. Μικελής δίνει την εξής περιγραφή: «Κινείται δι' αεριομηχανής με διπλούν έμβολον 220 ίππων λειτουργούσης δι' ανθρακίτου. Έχει 5.000 ατράκτους, εξων εν λειτουργία σήμερα 4.000 και παράγει 140-150 πάκα ημερησίως (αριθ. 4-24), ήτοι 45.000 περίπου κατ' έτος, διά τα οποία κατεργάζεται περί τας 180 χιλ. οκάδας βάμβακος, εξων περί τας 20 χιλ. εγχωρίου. Εργάτας έχει 15 και εργάτιδας 120».

Όσον αφορά την τοποθεσία του εργοστασίου, διαθέτουμε δύο μαρτυρίες,

Εργάτριες στο νηματουργείο του εργοστασίου της Θεσσαλονίκης

Ο Γ. Κοφινάς αναφέρει ως τοποθεσία την περιοχή Καραγάτσια, ενώ απόγονος του Βασιλείου Τουρπάλη αναφέρει το οικοδομικό τετράγωνο που σήμερα ορίζεται από τις οδούς Πάρνηθος- Περδίκκα- Υμηττού στην Κάτω Τούμπα. Δύο διευθύνσεις (προφανώς διαδοχικές) δηλώνονται για τα γραφεία της επιχείρησης, ή μία στην οδό Ζαφειράκη 7 (περιοχή Λαδάδικα) και η άλλη στην οδό Ρογκότη 7. Όπως προκύπτει και από άλλη πηγή, στα 1913 ο Βασίλειος Τουρπάλης κατοικούσε στην περιοχή της Αγίας Τριάδας και είχε κατάσταση στην περιοχή Λαδάδικα με τρεις υπαλλήλους. Το 1915 ήταν εγγεγραμμένος στον εκλογικό κατάλογο της Θεσσαλονίκης.

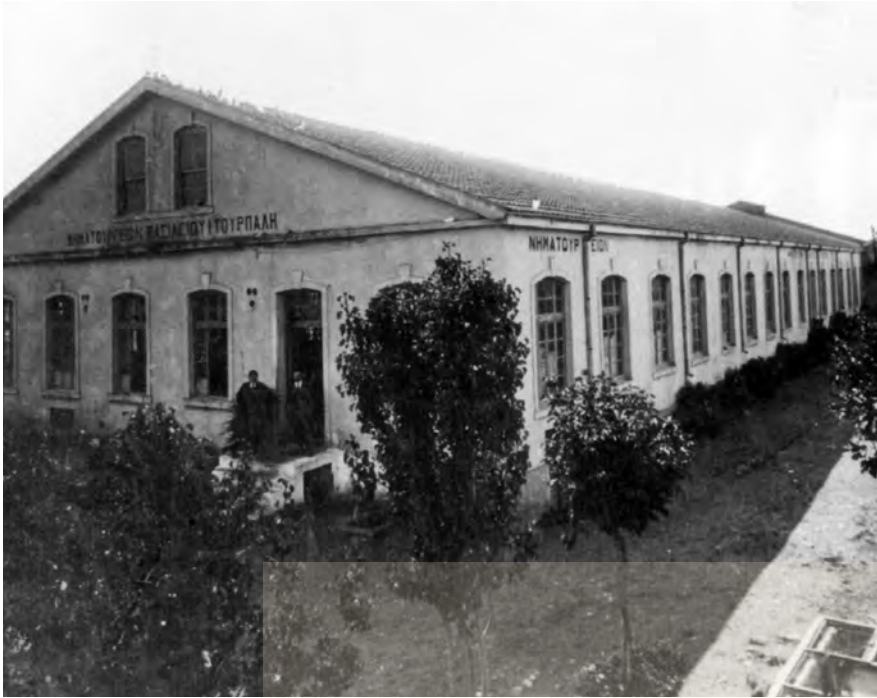
Σταδιακά, από την επιχείρηση αποχώρησε ο Θρασύβουλος και προσχώρησε ο γιος του Βασιλείου, ο Ιωάννης. Το 1916 ο Βασίλειος απεβίωσε. Τη βασική επιχείρηση του εκλιπόντος, γνωστή ως «Νηματουργείον Βασίλειος Ι. Τουρπάλης», συνέχισε ο γιος του Ιωάννης.

Άλλες πληροφορίες που εντοπίστηκαν για τον Βασίλειο Τουρπάλη είναι οι εξής: Παντρεύτηκε κόρη της οικογένειας Σιάγα και απέκτησαν τρία παιδιά: Τον Ιωάννη, τη Φανή, που παντρεύτηκε τον Ιωάννη Κ. Σωσίδη, και τη Δήμητρα, που παντρεύτηκε τον Νικόλαο Χερτούρα.

Ιωάννης Β. Τουρπάλης

Ο Ιωάννης Τουρπάλης του Βασιλείου σπούδασε κλωστούφαντουργία στην Αγγλία. Το 1912 εμφανίζεται ως μέλος της επιχείρησης «Εγχώριος Βιομηχανία Μάλλινων Υφασμάτων Τουρπάλη, Καζάση και Σία» που ιδρύθηκε σε συνεργασία με την υφαντουργική οικογένεια Καζάς(ζ)η. Το εργοστάσιο βρισκόταν στην συνοικία Καραγάτσια. Ίσως να ήταν σε εξέλιξη της προηγούμενης επιχείρησης. Το 1914 ο Ι. Τουρπάλης αποσύρθηκε και η επιχείρηση συνέχισε με την επωνυμία «Ν. και Ι. Καζάσης».

Το 1916, μετά το θάνατο το πατέρα του Βασιλείου, ο Ιωάννης ανέλαβε

Το νηματουργείο του εργοστασίου της Θεσσαλονίκης (εξωτερική όψη)

την αρχική οικογενειακή επιχείρηση «Νηματουργείον Β. Ι. Τουρπάλης». Όμως καθ' όλες τις ενδείξεις, τη δεκαετία του 1920 η επιχείρηση πέρασε σε ύφεση. Την περίοδο αυτή οι εμπορικοί οδηγοί δεν δίνουν ιδιαίτερη προσοχή στην επιχείρηση. Αναφέρεται μόνο περί το 1923 στο «Πανελλήνιον Λεύκωμα Εθνικής Εκατονταετηρίδος» με την εξής περιγραφή: «Σήμερον το Εργοστάσιον απασχολεί κατά μέσον όρον 200 εργάτας με παραγωγήν αναλόγως του αριθμού νημάτων τους οποίους κατασκευάζει, εάν μεν είναι λεπτόν το νήμα, υπ' αριθ. 12/24, τότε έχομεν παραγωγήν 150-180 πακέτα ημερησίως των 3 ½ οκάδων, εάν δε είναι 4/10 τότε έχομεν 300-350 πακέτα ημερησίως εν τη πλήρει κινήσει του Εργοστασίου».

Λίγα χρόνια αργότερα, μεταξύ των διαφόρων εμπορικών οδηγών, αυτός του Ρουτζούνη (1925-1926), που είναι ο πιο λεπτομερής, δεν αναφέρει καθόλου την επιχείρηση. Ο Οδηγός του Μπέρτσου (1927) και ο Οδηγός του Φλέμιγγερ (1929) κάνουν απλώς

μνεία του ονόματος της επιχείρησης. Το 1929 η επιχείρηση εξαγοράστηκε από ομάδα κεφαλαιούχων και έγινε ανώνυμη εταιρεία, με την επωνυμία «Νηματουργείον Β. Ι. Τουρπάλης Α.Ε.». Μέχρι το 1935, η επιχείρηση δεν παρουσίασε παρά ελάχιστα κέρδη, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν για τη μερική απόσβεση επιδιορθώσεων που έγιναν στις εγκαταστάσεις του εργοστασίου. Το 1935 διανεμήθηκε για πρώτη φορά μέρισμα, συνολικού ύψους 616.000 δραχμών. Στο διοικητικό συμβούλιο της επιχείρησης συμμετείχαν οι Αλέξανδρος Δ. Ζάννας, Χρήστος Γ. Φιλίππου, Μ.Ι. Μαυροκορδάτος και Ι. Τουρπάλης. Στην περίοδο 1930-1939, ο Ιωάννης Β. Τουρπάλης ήταν διευθύνων σύμβουλος της «Κλωστήριον και Υφαντήριον Θεσσαλονίκης Α.Ε.» των Πιερράκου. Τότε κατοικούσε στη γωνία των οδών Τσιμισκή 55 και Καρόλου Ντηλ.

Το 1936 το «Νηματουργείον Β. Ι. Τουρπάλης Α.Ε.» συμμετείχε με κεφάλαιο 344.000 στην επιχείρηση

«Κλωστήριον Χατζηνικολάκη Α.Ε.» Την ίδια χρονιά, ανακλήθηκε από τη γενική συνέλευση των μετόχων η ιδιότητα του Ιωάννη Β. Τουρπάλη ως διοικητικού μετόχου και ετέθη εκτός διοικητικού συμβουλίου. Ταυτόχρονα, η εταιρεία έλαβε την επωνυμία «Μακεδονική Βιομηχανία Βάμβακος». Τον επόμενο χρόνο πραγματοποιήθηκε αύξηση του κεφαλαίου, το οποίο ανήλθε σε 8.500.000 δραχμές. Ο Ιωάννης Β. Τουρπάλης πέθανε στην Πάτρα, όπου μετακόμισε για να εργασθεί ως στέλεχος της «Πειραιϊκής Πατραϊκής». Δεν παντρεύτηκε και δεν άφησε απογόνους.

Δημήτρης Ι. Τουρπάλης (του Βάντσε)

Το 1908 ο Δημήτρης Ι. Τουρπάλης μαζί με τους γιους του διατηρούσε επιχείρηση εμπορίου («Δημήτρης Τουρπάλης και Υιοί»). Ήταν εγγεγραμμένη στο Εμπορικό Επιμελητήριο και ανήκαν στην Τρίτη κατηγορία (μικρομεσαία επιχείρηση). Το 1910 εντοπίζονται στην Αιγυπτιακή αγορά ως βαμβακέμποροι εισαγωγείς. Συγκεκριμένα το 1910 ασχολούνταν με το εμπόριο νημάτων και σιτηρών. Το κατάστημά τους βρισκόταν στην περιοχή των βυρσοδεφείων.

Ο Δημήτρης Ι. Τουρπάλης ήταν ιδρυτικό μέλος του Συνδέσμου Βιομηχάνων Μακεδονίας (1914). Παντρεύτηκε την Ανδρομάχη Αναστασίου ή Αναστασιάδου με την οποία απέκτησε τέσσερα παιδιά, τον Κωνσταντίνο, τον Αλέξανδρο, τη Ζωή Κορτέση και την Ευγενία Φραγκίστα. Ζούσε στη Θεσσαλονίκη και το έτος 1915. Απεβίωσε νέος. Μετά τον θάνατό του η Ανδρομάχη Τουρπάλη έζησε υπό την προστασία του γιατρού και ηγέτη της ελληνικής κοινότητας Θεσσαλονίκης, Γρηγορίου Γράβαρη, συζύγου της αδελφής της. Κατοικούσαν κοντά στην Καμάρα. ■

Ο ΓΙΑΤΡΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΗΓΡΗΓΟΡΙΑΔΗΣ

Ανασκυρνώντας τα παλιά βρήκα κάτι κιτρινισμένα χαρτιά. Ανάμεσά τους ένα σημείωμα απ' τον πατέρα μου (δημοσιεύεται ξεχωριστά). Αυτό σε συνδυασμό με άλλες πηγές που αναφερόταν στον Κώστα Χατζηγρηγοριάδη, τον γιατρό Χατζηγιαννούση, στάθηκε αφορμή για το μικρό αφιέρωμα στον άνθρωπο που αγάπησε όσο λίγοι την πατρίδα μας και τους κατοίκους της.

γράφει ο Τάκης Μπάιτσις
Λαογράφος - Συγγραφέας

Ο γιατρός ανήκε σε πατριαρχική οικογένεια της Νάουσας. Ο παππούς του Γρηγόρης πήγε στα Ιεροσόλυμα (Χατζηλίκι) κι από κει πήρε τον τίτλο του προσκυνητή (Χατζή). Μαζί του είχε και τα τρία του παιδιά. Ο Γιαννούσης ήταν τότε οκτώ ετών.

Μεγαλώνοντας σπούδασε την Ιατρική στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ήταν ο πρώτος επιστήμων γιατρός μετά τον χαλασμό της Νάουσας. Μέχρι τότε οι γιατροί ήταν πρακτικοί. Στο 117ο φύλλο της ημερήσιας εφημερίδος του Δημητρίου Κορομηλά «Εφημερίς Αθηνών» της 27ης

Απριλίου 1875 αναφέρεται ότι «ο εκ Ναούσης της Μακεδονίας κύριος Ιωάννης Χατζηγηγοριάδης δους τας εξετάσεις αυτού εν τη Ιατρική σχολή ηξιώθη του διδακτορικού διπλώματος μετά πολλών επαίνων». Ελλείπει φαρμακοποιού είχε δικαίωμα να διατηρεί Φαρμακείο στη Νάουσα, πράγμα που έγινε. Σα βοηθό του είχε τον Γεώργιο Γκούγκουρα, μετέπειτα μέλος της δημογεροντίας Νάουσας.

Ο Ιωάννης Χατζηγηγοριάδης παντρεύτηκε την Ελισάβετ Γιαμαλή, με τη οποία απέκτησε πέντε κόρες. Μετά τον θάνατό της ξαναπαντρεύτηκε την Αικατερίνη Δ. Δούδου με την οποία απέκτησε δυο γιους και δυο κόρες. Τελευταίος όλων ο Κωστάκης, που γεννήθηκε το 1896. Ως γιατρός ήταν φιλόανθρωπος και αυτό είχε ως αποτέλεσμα να μην αυξήσει την πατρική του περιουσία μέχρι το 1898, χρονιά που πέθανε σε ηλικία 53 ετών.

Ο Κωστάκης, ορφανός από δυο ετών έζησε δύσκολα παιδικά χρόνια. Η μητέρα του ταλαιπωρήθηκε πάρα πολύ, γιατί εκτός των δικών της παιδιών είχε να αναθρέψει και τέσσερις κόρες του συζύγου της απ' τον πρώτο του γάμο. Ποτέ δεν ξεχώρισε τα παιδιά της. Με αγώνα, πολλή δουλειά, πουλώντας και λίγα κτήματα, κατάφερε να προικίσει τις κόρες τους.

Ο Κωστάκης τα πρώτα του γράμματα τα διδάχθηκε στη Νάουσα στο «Χατζηκουρκούτσιο» ως τη Β' Γυμνασίου που λειτουργούσε τότε. Δάσκαλοι του, τους οποίους πάντα με σεβασμό και δέος ανέφερε, ήταν οι Μιχαηλίδης, Βαϊνανίδης, Μπέρος, Δημητριάδης και Χωνός. Στο διδασκαλείο είχε τους Στουγιαννάκη, Τσακμάκη και τον Κασάπη. Στη συνέχεια, για ένα έτος, πήγε στη Βέροια και μετά στο μοναδικό γυμνάσιο της Θεσσαλονίκης, κοντά στην Καμάρα, απ' όπου και αποφοίτησε. Ήταν η περίοδος που ο νικηφόρος Ελληνικός Στρατός απελευθέρωνε την Μακεδονική πρωτεύουσα. Μετά την απο-

φοίτησή του από το γυμνάσιο τον Οκτώβριο του 1913, γράφτηκε στην Ιατρική σχολή του Εθνικού Πανεπιστημίου Αθηνών. Αποφοίτησε με βαθμό λίαν καλώς.

Στη συνέχεια το 1919 κατετάγη στο στρατό με το βαθμό του λοχία. Η Μικρασιατική Εκστρατεία τον βρίσκει υπίατρο στην πρώτη γραμμή, στον Αχμετλί δίπλα στον Κασαμπά, κοντά στις αρχαίες Σάρδεις. Προσφέρει σημαντικές ιατρικές υπηρεσίες, για τι οποίες του απονέμεται και ο πολεμικός Σταυρός Τρίτης Τάξεως. Μετά την κατάρρευση του μετώπου επιστρέφει στη Σμύρνη και από κει μέσω Χίου στη Θεσσαλονίκη.

Στη Νάουσα έρχεται το 1923 και οργανώνει το ιατρείο του στην οδό Κόκκαρη. Ήταν ο πρώτος γιατρός στην πόλη που εγκατέστησε οργανωμένο ιατρείο. Αυτό προκάλεσε αντίδραση των παλαιών γιατρών που μέχρι τότε εξέταζαν τους ασθενείς στα φαρμακεία ή στα σπίτια τους.

Τον Μάιο του 1925 αρραβωνιάζεται με τη Σουλτάνα, κόρη του βιομηχάνου Δημητρίου Πεχλιβάνου. Σε πολύ λίγο καιρό, τον Οκτώβριο του 1925 φεύγει για μεταπτυχιακό στο Στρασβούργο. Ειδικεύεται στην Γενική Παθολογία και την Μαιευτική.

Ο γιατρός και βουλευτής Κωνσταντίνος Χατζηγηγοριάδης

Τον Ιανουάριο του 1927 συνεχίζει τις σπουδές του στο Παρίσι.

Μετά την επιστροφή του από τις σπουδές, στις 11 Ιουλίου 1927 τελεί το γάμο του στην Νάουσα. Με τη σύζυγο του αποκτούν τρεις κόρες, την Ρηνούλα, την Ανθούλα, την Ιωάννα, και ένα γιο, τον Τάκη.

Εδώ, τη δύσκολη για τη χώρα εκείνη περίοδο, αναπτύσσει φιλανθρωπική δράση αναλαμβάνοντας πρόεδρος της «Φιλόπτωχου Αδελδότητος Ανδρών». Από τη θέση αυτή, που κατέχει για 25 έτη, βοηθά όλους τους οικονομικά ενδεείς και τους καλύπτει υγειονομικά. Όλα αυτά τα χρόνια, διατηρώντας το Ιατρείο του στη Νάουσα, φροντίζει, πέραν των θεραπειών, να ενημερώνει τους συμπατριώτες του με διαλέξεις σχετικά με την εξέλιξη της επιστήμης, όσον αφορά στα χρόνια νοσήματα, την ελονοσία, τον τύφο και ειδικά την φυματίωση που μάστιζε τον τόπο, λόγω του υγρού κλίματος.

Από τη νεαρή του ηλικία άρχισε να τον τρώει το σαράκι της πολιτικής, τότε που δεκαεφτάχρονος μαθητής γυμνασίου κάθισε δίπλα στον δήμαρχο της Νάουσας Κωνσταντίνο Χατζημαλούση κατά τη διάρκεια επισήμου γεύματος που παρατέθηκε στο Βενιζέλο. Στη διάρκεια του Μεσοπολέμου γίνεται πρόεδρος της «Λέσχης των Φιλελευθέρων Νάουσας» τότε που η πόλη ήταν καθαρά «βασιλική», εκτός ελαχίστων νεοφωτισθέντων κομμουνιστών. Όταν το 1935 πεθαίνει ο Βενιζέλος ο γιατρός οργανώνει μνημόσυνο στον Άγιο Μηνά. Το εκκλησίασμα ξεπερνά τα χίλια άτομα. Εκφωνεί λόγο για την προσωπικότητα του τέως πρωθυπουργού.

Γενικά η παρουσία του στον χώρο την πολιτικής είναι έντονη. Φροντίζει ώστε η Νάουσα να γίνει μικρογραφία της Ελλάδος σχετικά με την οικονομική ανάπτυξη της περιόδου αυτής. Συνεργάζεται με τον δήμαρχο Φιλώτα Κόκκινο σε πολλά θέματα που αφορούν την πόλη.

Κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής και του Εμφυλίου προσφέρει τις υπηρεσίες του. Το 1943 ο Ε.Λ.Α.Σ. ελευθερώνει τη Νάουσα από τους Γερμανούς για μια μόνο μέρα, στις 31 Μαρτίου. Το νοσοκομείο όπου φυλάσσονται προμήθειες και τρόφιμα λεηλατείται από πολίτες που πεινούν. Επιστρέφοντας οι Γερμανοί ανακαταλαμβάνουν την πόλη. Συλλαμβάνουν οχτώ Ναουσαίους και με συνοπτικές διαδικασίες του εκτελούν. Είναι παραμονή Βαΐων. Σε όλη τη διαδρομή προς την περιοχή του γηπέδου όπου έγινε η εκτέλεση υποχρέωσαν τον Παπαντώνη Σταματόπουλο να ψάλλει τη νεκρώσιμη ακολουθία καθώς και το γιατρό να παραστεί στην εκτέλεση για να επιβεβαιώσει το θάνατό τους. Το γεγονός αυτό τον συγκλόνισε κυριολεκτικά και το ανέφερε με πόνο ως το τέλος του βίου του.

Ο ίδιος προσφέρει τις υπηρεσίες του αδιακρίτως σε όλους, πληρώνοντας πολλές φορές και τα φάρμακα των φτωχών και των ανταρτών. Για μέρες φεύγει στο βουνό για να θεραπεύσει ασθενείς και τραυματίες αντάρτες. Επίσης τραυματίες χωροφύλακες και στρατιώτες τον καλούν συνέχεια για να παρέχει ιατρική βοήθεια. Η θέση του γίνεται πολύ επικίνδυνη λόγω της ανώμαλης κατάστασης που επικρατεί εκείνη την περίοδο. Ανά πάσα στιγμή μπορεί να χαθεί.

Αυτές οι καταστάσεις έχουν αντίκτυπο και στην οικογένειά του. Έτσι μετά από συκοφαντίες βρίσκεται συγκρατούμενος με το δάσκαλο Θωμά Γκιουλέκα και άλλους κομμουνιστές στην Ασφάλεια. Με παρέμβαση δικών του ελευθερώνεται και στις 25 Οκτωβρίου του 1946 φεύγει με την οικογένειά του μέσω Θεσσαλονίκης για την Αθήνα αποφεύγοντας τα περαιτέρω.

Την προσωπικότητά του εκτιμά ιδιαίτερα ο λαός της πόλης μας και το 1952 τον εκλέγει βουλευτή με το κόμμα του Παπάγου «ΣΥΝΑΓΕΡΜΟΣ». Είναι

Ο γιατρός Κων/νος Χατζηγηγοριάδης (καθήμενος, 4ος από δεξιά) στο Στραβούργο της Γαλλίας

η πρώτη φορά που εκλέγεται βουλευτής από τη Νάουσα. Την περίοδο της βουλευτικής του θητείας υπηρετεί τον τόπο με όλες του τις δυνάμεις. Με σθένος και ανθρωπιά επιτυγχάνει την υλοποίηση 72 έργων. Μεταξύ αυτών ξεχωρίζουν η ίδρυση του Ινστιτούτου Φυλλοβόλων Δέντρων Ελλάδος (Φυτώριο), η προσθήκη τεσσάρων κλινικών στο νοσοκομείο, η ίδρυση του συλλόγου Ναουσαίων Αθηνών «Ο Ζαφειράκης» του οποίου παρέμεινε πρόεδρος μέχρι που οι σωματικές του δυνάμεις το επέτρεπαν. Φροντίζει για την προβολή και ανάδειξη των θυσιών της πόλης με διαλέξεις στην Αθήνα. Σ' αυτές παρίστανται σημαντικοί ιστορικοί και πολιτικοί παράγοντες. Αναθέτει στην Κατερίνα Χαλεπά την κατασκευή των προτομών των ηρώων Ζαφειράκη και Καρατάσιου στο χώρο της σφαγής στο Κιόσκι, καθώς και της γυναίκας με τα παιδιά στο χώρο θυσίας στους Στουμπάνους.

Το ουσιαστικότερο όλων είναι η ανακήρυξη της Νάουσας σε ηρωική πόλη της Ελλάδος με βασιλικό διάταγμα. Η αλήθεια είναι ότι ο ίδιος συνέταξε το κείμενο μετά από εντολή του Πα-

πάγου ο οποίος όντας άρρωστος τον δέχτηκε στο σπίτι του. Το παρέδωσε «ιδίους χερσί» στον τότε υπουργό εσωτερικών Ιωάννη Νικολίτσα. Το διάταγμα αναφέρει:

Προτάσει των ημετέρων επί της Εθνικής Αμύνης και Εσωτερικών Υπουργών αποφασίσαμε και διατάσσωμεν.

Άρθρον μόνον

- 1) Η Νάουσα ονομάζεται «Ηρωική Πόλις της Ελλάδος»
- 2) Η Κυριακή του Θωμά εκάστου έτους ορίζεται ως ημέρα τοπικής Εθνικής εορτής εν τη Πόλει της Ναούσης.
- 3) Από της προτεραιίας της εορτής διακοσμούνται πάντα τα δημόσια καταστήματα υπό δε τον οικείων καθηγητών και διδασκάλων εκτελούνται αι αρμόζουσαι στην εορτή ομιλίας.
- 4) Την πρωίαν της εορτής τελούνται επίσημοι δοξολογία εις ανάμνησιν του γεγονότος και επιμνημόσυνοι δέησις υπέρ των πεσόντων, παρισταμένων των Υπουργών εθνικής Αμύνης και Βορείου Ελλάδος ως και άλλων μελών της Κυβερνήσεως των προϊσταμένων των Κρατικών υπηρεσιών του Νομού ως και πασών των πολιτικών και στρατιωτικών αρχών της Πόλεως.
- 5) Μετά την δοξολογίαν επακολουθεί

παρέλασις στρατιωτικών τμημάτων και Σχολών της πόλεως των οργανώσεων κλπ.
6) Αι λοιπαί λεπτομέρειαι του εορτασμού θα κανονίζονται εκάστοτε δι' αποφάσεως του Νομάρχου Ημαθίας.

7) Εις τον αυτόν επί των Εσωτερικών Υπουργόν Ι. Νικολίτσα ανατίθεμεν την δημοσίευσιν και εκτέλεσιν του παρόντος διατάγματος.-

Εν Αθήναις τη 17 Αυγούστου 1955

Παύλος Β'

Οι Υπουργοί

Επί της Εθνικής Αμύνης

Π. Κανελόπουλος

Επί των Εσωτερικών

Ι. Νικολίτσα

Κατάφερε σε συνεργασία με τον τότε δήμαρχο Αλέξανδρο Χωνό να κάνει την πόλη με το Ολοκαύτωμά της γνωστή στο πανελλήνιο. Η θυσία των ηρωικών τέκνων της, με αποκορύφωμα τη σφαγή των 1241 κατοίκων της στο Κιόσκι και την πτώση των γυναικών και των παιδιών της στο

βάραθρο των Στουμπάνων, έγιναν ο φάρος των ιδανικών και ανιδιοτελών εθνικών αγώνων.

Ο Κωνσταντίνος Χατζηγηγοριάδης συνέχισε να έρχεται στη Νάουσα μέχρι τα τελευταία του ιδιαίτερα για τις γιορτές του Ολοκαυτώματος. Το ενδιαφέρον του για τα τεκταινόμενα της πόλης ήταν συνεχές. Για την προσφορά του στην πατρίδα τιμήθηκε με το μετάλλιο Εθνικής Παλιγγενεσίας του 1821 και από το Δήμο Νάουσας το 1971, καθώς και το 2009, μετά θάνατον, παρουσία του προέδρου της Ελληνικής Δημοκρατίας Καρόλου Παπούλια και του προέδρου της Κύπρου Δημήτρη Χριστόφια. Θερμές ευχαριστίες εξέφρασε στον Δήμαρχο κύριο Καραμπατζό ο κύριος Δημήτριος (Τάκης) Χατζηγηγοριάδης εκ μέρους όλης της οικογενείας του. Ο Κωνσταντίνος Χατζηγηγοριάδης, ο γιατρός της Νάουσας ήταν πατριώτης που ενέπνεε οράματα ανθρω-

πιάς ανιδιοτέλειας και προοπτικής μιας καλύτερα ενωμένης Νάουσας. Πόνεσε τον κόσμο της, τους αγώνες της, τις πίκρες και τους καημούς της. Υπηρέτησε τον τόπο του ως τα βαθιά του γεράματα με πάθος και αγάπη. Πέθανε το 1984 στην Αθήνα. Ο Δήμος της Νάουσας, μετά από πρόταση του Δημάρχου Δημήτρη Βλάχου, ομόφωνα τιμώντας τον για τη μεγάλη του προσφορά έδωσε το όνομα του να κοσμεί έναν από τους κεντρικούς δρόμους της πόλης μας, οδός Κ. Χατζηγηγοριάδη.

Η μνήμη του θα είναι αιώνια και το όνομα του θα αναφέρεται με σεβασμό και ευγνωμοσύνη από κάθε Ναουσαίο. Είναι ο γιατρός που συνέβαλε στο να ανακηρυχθεί η Νάουσα Ηρωική, καθιερώνοντας το Ολοκαύτωμά της. Είναι ο γιατρός της φτώχειας, της καλοσύνης και της αγάπης. Είναι ο άνθρωπος, ο Κωστάκης Χατζηγιαννούσης. ■

ΚΩΣΤΑΚΗΣ Χ' ΓΙΑΝΝΟΥΣΗΣ: Ο ΓΙΑΤΡΟΣ, Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

Την περίοδο της αντίστασης η οργάνωση του Ε.Α.Μ. έφερε στο σπίτι μας, που ήταν στην άκρη της τότε Νάουσας, δύο Άγγλους πράκτορες διαδοχικά. Ο πατέρας μου που ήξερε άριστα αγγλικά έκανε τον διερμηνέα. Στη συνέχεια το σπίτι μεταβλήθηκε σιγά σιγά σε «νοσοκομείο» που νοσηλεύονταν τραυματίες και άρρωστοι αντάρτες του Ε.Λ.Α.Σ. Σε όλους αυτούς παρείχε τις ιατρικές του υπηρεσίες ο γιατρός Χατζηγιαννούσης. Όταν μετά από αρκετό καιρό το 1946 βγήκε το κόμμα στην παρανομία, έφυγαν οι καπετάνιοι κι ο αρχηγός Λασσάνης (Θανάσης Γκένιος) από το σπίτι, αφήνοντας πίσω τους τους τραυματίες και ασθενείς σε πολύ δύ-

σκολη υγειονομική και οικονομική κατάσταση (σέρνονταν το χτικιό). Την περίοδο αυτή πέθανε και ο πατέρας μου, φίλος του γιατρού, και η κατάσταση δυσκόλεψε πιο πολύ.

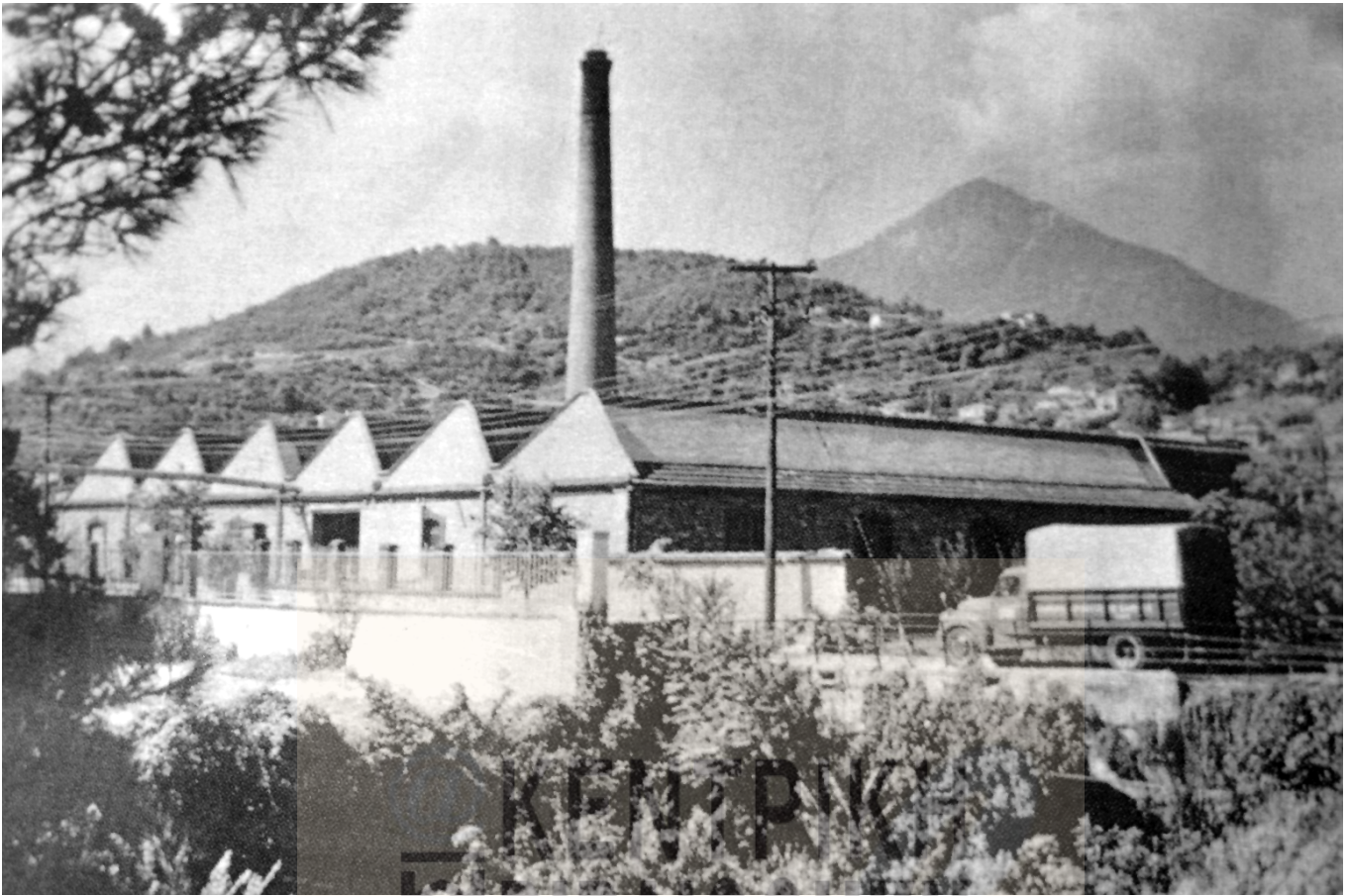
Τη στιγμή αυτή φάνηκε το μεγαλείο ψυχής του γιατρού. Ερχόταν σπίτι και τους εξέταζε παρά το ότι ήταν πολιτικά τοποθετημένος στο αντίπαλο στρατόπεδο. Τίμησε τον όρκο του Ιπποκράτη όσο λίγοι. Όχι μόνο δεν ανέφερε τίποτα σε κανένα αλλά ποτέ δε θυμήθηκα να πήρε χρήματα. Το σπουδαιότερο είναι ότι γράφοντας τα φάρμακα ρωτούσε «Έχεις παράδες;». Στη μόνιμη σχεδόν άρνησή μου τον έβλεπα να βγάζει χρήματα απ' την τσέπη του και να με δίνει το αντίτιμο

αξίας των φαρμάκων.

Αργότερα ο γιατρός πολιτεύτηκε με τον «ΣΥΝΑΓΕΡΜΟ» και η Νάουσα τον ψήφισε ανεξαρτήτως κομματικής τοποθέτησης. Βγήκε βουλευτής. Το σπίτι του στην Αθήνα γίνηκε Νιαουστιανό προξενείο και ο δίσκος της κυρα Σουλτάνας πηγαينوέρχονταν γιομάτος με καλούδια.

Έφυγε απ' τη ζωή όχι όμως κι απ' την ψυχή του Ναουσαίου. Η ζωή του ας είναι παράδειγμα μίμησης για τους νέους γιατρούς, τους νέους ανθρώπους. Αυτά τα λίγα στον τόπο ενός κεριού για το γιατρό, τον Ναουσαίο βουλευτή, τον ΑΝΘΡΩΠΟ, τον ΚΩΣΤΑΚΗ.

Τρύφων Δημ. Μπαΐτσης

Η ΠΡΩΤΗ ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΑΠΕΡΓΙΑ ΣΤΗ ΝΑΟΥΣΑ ΤΟΥ 1914

Την άνοιξη του 1914, όπως περιγράψαμε στο προηγούμενο τεύχος, επισκέφτηκε την πόλη ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Η επίσκεψη αυτή δημιούργησε μια εικόνα ευφορίας και ευημερίας για την πόλη. Δύο μήνες μετά η γενική απεργία των κλωστοϋφαντουργών, μέσα από τα αιτήματα και τη σύμπνοια όλων των εργατών γύρω από αυτά, ανάδειξε ότι μεγάλο μέρος των πολιτών ζούσε στην ανέχεια και την εξαθλίωση.

γράφει ο Θεόδωρος Ζιώτας

Η απόφαση για απεργία ήταν πρωτοφανής, πρωτόγνωρη για τα χρονικά εκείνης της εποχής γιατί για πρώτη φορά αφυπνίζεται η εργατική τάξη της πόλης και ζητάει οργανωμένα αύξηση

μισθού, μείωση του χρόνου εργασίας και καλύτερες συνθήκες. Για πρώτη φορά οι εργαζόμενοι ήρθαν αντιμέτωποι με την εργοδοσία και με την κρατική καταστολή, σε μια εποχή όπου το

κράτος αντιμετώπιζε τους απεργούς με φυλακίσεις και διωγμούς.

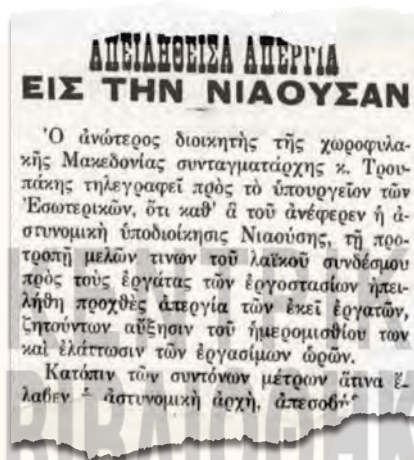
Τα αίτια αυτής της αφύπνισης θα πρέπει να τα αναζητήσουμε στις νέες συνθήκες που δημιουργήθηκαν μετά την απελευθέρωση της Μακεδονίας. Εκείνη την περίοδο παρατηρείται στη Νάουσα μεγάλη αλλαγή κυρίως στους κόλπους των βιομηχάνων, οι οποίοι βρέθηκαν μετέωροι λόγω των πολιτικών αλλαγών που επέβαλε η κυβέρνηση, καθώς έχασαν την βοήθεια που τους πρόσφεραν οι οθωμανικές αρχές. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να ατονήσει- για μια μικρή περίοδο - κάθε παρέμβαση τους στη ζωή της πόλης μέχρι να προσαρμοστούν στα νέα πολιτικά δεδομένα¹.

Επίσης στη Μακεδονία παρατηρείται άνοδος του συνδικαλιστικού κινήματος, οι εργάτες οργανώνονται και ζητούν καλύτερες συνθήκες εργασίας και κυρίως «αφομοίωση» της εργατικής νομοθεσίας που ίσχυε στην υπόλοιπη Ελλάδα και στη Μακεδονία. Οι εργοστασιάρχες έπρεπε να εφαρμόσουν την εργατική νομοθεσία που πρόβλεπε μισθούς, ωράριο και κανονισμούς.

Κατά την περίοδο αυτή ψηφίζονται νόμοι και εκδίδονται βασιλικά διατάγματα υπέρ των εργαζομένων π.χ. μείωση των ωρών εργασίας, απαγόρευση εργασίας ανηλίκων, απαγόρευση απασχόλησης γυναικών κατά το νυχτερινό ωράριο, αυξήσεις μισθών κλπ. Σε ορισμένες πόλεις της Μακεδονίας τα εργατικά σωματεία κατάφεραν με αγώνες να πετύχουν την «αφομοίωση» δηλαδή την εφαρμογή της εργατικής

νομοθεσίας και να κερδίσουν ακόμα περισσότερα π.χ. οι καπνεργάτες σε Καβάλα και Δράμα. Πιθανόν αυτή η άνοδος του συνδικαλιστικού κινήματος να συνέβαλε στην αφύπνιση των Ναουσαίων εργατών.

Ενώ παρατηρούνται αυτές οι ραγδαίες πολιτικές αλλαγές, οι κλωστοϋφαντουργοί της Νάουσας συνεχίζουν να παραμένουν στο ίδιο οικονομικό και εργασιακό καθεστώς που είχαν

Δημοσιεύματα του τύπου της εποχής για την απεργία στα εργοστάσια της Νάουσας

επιβάλει οι βιομήχανοι της πόλης. Έτσι συνέχιζαν να εργάζονται από την ανατολή μέχρι την δύση του ηλίου έναντι πενιχρού μισθού, επτά ημέρες την εβδομάδα. Επίσης οι βιομήχανοι της πόλης δεν αρκούταν μόνο σε αυτό, ασκούσαν πιέσεις στο υπουργείο Οικονομίας οι γιορτές να μετατεθούν στις Κυριακές. Αυτό προκύπτει από έγγραφο της εταιρείας ΕΡΙΑ προς το υπουργείο Οικονομίας.

«Η υφαντουργική εταιρεία Ναούσης «Ερια» υπέβαλε εις το υπουργείο της Εθν. Οικονομίας αναφοράν, εν ή εκθέτει την μεγάλην ζημίαν της εθνικής οικονομίας εκ του μικρού αριθμού εργασιμών ημερών του έτους, λόγω των πολλών θρησκευτικών εορτών. Ούτως υπολογίζει τας εργασίμους παρ' ημίν ημέρας εις 288 μόνον, ενώ εις τας χώρας του δυτικού δόγματος αύται ανέρχονται εις 304. Η εταιρεία επισυνάπτει και εγκύκλιον του Πάπα σχετικήν προς τας εργασίμους ημέρας, δι' ής η Καθολική Εκκλησία επιτρέπει την εργασίαν και κατά πλείστας των εορτών, μεταθέτει δε άλλα εορτάς εις τας επομένας Κυριακάς...»²

Η εργατική συνείδηση των Ναουσαίων ήταν ανύπαρκτη παρόλο που υπήρχαν όλες οι προϋποθέσεις να αφυπνιστεί και να οργανωθεί. Ενώ στη Νάουσα υπήρχαν επαγγελματικά σωματεία, εν τούτοις εργατικά σωματεία δεν υπήρχαν. Το πρώτο εργατικό σωματείο έγινε ύστερα από πολλά χρόνια. Αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην επικρατούσα αντίληψη και τις συνθήκες, στοιχεία που επηρέαζαν αρνητικά την οργάνωσή τους και τις διεκδικήσεις τους.³

Αλλά και η τρομοκρατία από τους βιομήχανους οι οποίοι δεν άφηναν περιθώρια ούτε για διαμαρτυρία. Επιπλέον οι εργαζόμενοι είχαν να αντιμετωπίσουν και τα προβλήματα που δημιουργούταν από τους κανονισμούς εργασίας και τις υποχρεώσεις που τους επέβαλλαν. Όλα αυτά τους οδήγησαν στην εξαθλίωση. Η ανέχεια, η φτώχεια και το εξαντλητικό ωράριο ήταν οι βασικότεροι λόγοι που τους οδήγησαν για πρώτη φορά

1. Στέργιος Αποστόλου «Η Κομματική οργάνωση Νάουσας του ΚΚΕ και το πανελλήνιο αριστερό κίνημα (1918 - 1937)» στη σελ.16

2. Εφημερίδα «Νέα Αλήθεια» Αρ φύλου (2428) 228 Τρίτη 18/2/1914

3. Ο Στέργιος Αποστόλου στο βιβλίο του «Η Κομματική οργάνωση Νάουσας του ΚΚΕ και το πανελλήνιο αριστερό κίνημα (1918-1937)» στη σελίδα 16-17 αναλύει διεξοδικά για ποιους λόγους το εργατικό κίνημα στη Νάουσα ήταν ανύπαρκτο.

σύσσωμους σε απεργία.

Η απεργία κηρύχθηκε στις 27 Μαΐου του 1914 σε όλα τα κλωστοϋφαντουργικά εργοστάσια της πόλης. Απήργησαν οι εργάτες του εριουργείου «Ερια», του νηματουργείου Λόγγου Τουρπάλη, του νηματουργείου Μπίλη -Τσίτση, του νηματουργείου Γκούτα Καρατζία και του υφαντουργείου Λαναρά - Πεχλιβάνου. Την απεργία ανήγγειλε η τεσσαρακονταμελής επιτροπή όλων των εργατών με έγγραφο της στον πρόεδρο του εργατικού τμήματος του Λαϊκού Συνδέσμου «Άγιος Δημήτριος» κ. Χατζημαλούση και τον εξουσιοδότησε να διαπραγματευτεί με τους εργοστασιάρχες, από κοινού με τον πρόεδρο του Λαϊκού Συνδέσμου. Τα αιτήματα των εργαζομένων στις κλωστοϋφαντουργίες της Νάουσας, όπως αυτά δημοσιεύτηκαν στην εφημερίδα «Νέα Αλήθεια», από όπου αντλούμε και τις περισσότερες πληροφορίες για την απεργία, είναι:

1ον Περιορισμός των εργασιών ωρών γενικώς εις 10 δέκα ώρας πραγματικής εργασίας ημερησίως με διακοπήν ημισείας μεν ώρας προ μεσημβρίας, μιας δε και ημισείας ώρας την μεσημβρίαν.

2ον Κανονισμός των ημερομισθίων ως εξής: Κοράσια και παιδιά 7-10 ετών ημερομισθιον λεπτών 40 - 60. Από ηλικίας 11 - 15 ετών ημερομ. λεπτά 70 - 1.20. Εργάτριαι ηλικίας 21 και άνω ημερομισθιον 2.20 - 3.00. Εργατών ηλικίας από 16 ετών και άνω 10% ανώτερον του της αυτής ηλικίας εργατριών.

3ον Η νυχτερινή εργασία δεν είναι υποχρεωτική, είναι προαιρετική και γενικώς και ως προς το ποσόν των ωρών. Αμειβεται δε κατά 50% καθ' ώραν επί πλέον της αναλογούσης εις εκάστην ώραν ημερησίας

εργασίας αμοιβής. Μεταξύ δε της λήξεως της ημερησίας εργασίας και ενάρξεως της νυχτερινής πρέπει να μεσολαβή δίωρος τουλάχιστον διακοπή. Πάσαι οι διακοπαί να είναι γενικαί κατά την αυτή ώραν δι' όλα τα εργαζόμενα πρόσωπα.

4ον Αι υφάντριαι θα πληρώνωνται δι' ημερομισθίου κατά την ανάλογον κλίμακα ουχί κατ'αποκοπήν.

5ον Φθοραί και ζημιαί εις εργαλεία και

ρίστασιν ταύτην καταβάλλεται επί 10 μεν ημέρας ολόκληρον το ημερομισθιον πέραν δε τούτου το ήμισυ μέχρις αποθεραπείας.

7ον Κατά τις Κυριακάς και επισήμους εορτάς το εργοστάσιον αργεί.

8ον Η εργασία τον χειμώνα άρχεται την 7ην πρωινήν ώραν, το υπόλοιπον δε τους την 6ην πρωινήν.

9ον Τα ημερομισθια θα κανονισθώσιν εις δραχμάς Ελληνικάς και πληρώνονται εις

Δημοσιεύματα του τύπου της εποχής που τάχθηκαν κατά της εργατικής απεργίας στη Νάουσα

είδη της καθημερινής εν τη εργασία χρήσεως δεν καταλογίζονται εις βάρος των εργαζομένων, εκτός των εκ προθέσεως ή ασυγχωρητήτου αμελείας εξ αναμίξεως εις μη διατεταγμένην εργασίαν.

6ον Εάν εργάτης ή εργάτρια πάθη εν τη εργασία τραυματισμόν τα έξοδα μεν της θεραπείας βαρύνουσι το εργοστάσιον. Η εκλογή όμως του ιατρού εναπόκειται εις την αρεσκείαν του παθόντος. Εις την πε-

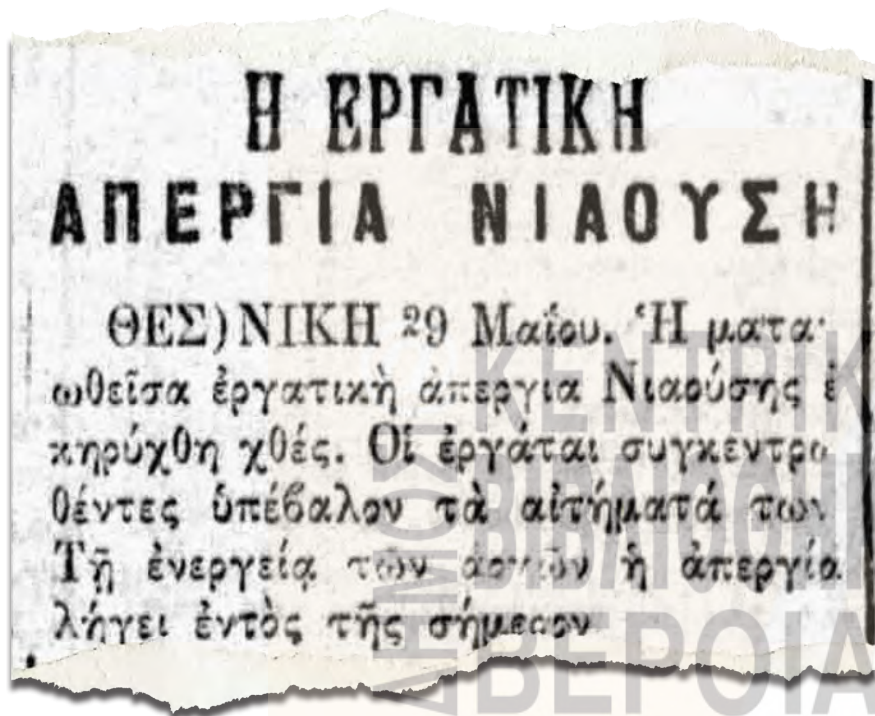
Ελληνικά νομίσματα, όταν γίνεται χρήσις γροσίων Τουρκικών έκαστον θα υπολογίζεται προς λεπτά 20.

10ον Περί της αποδοχής των ανωτέρω αιτημάτων συνταχθήσεται πρωτόκολλον υπογραφησόμενον υπό της διευθύνσεως του εργοστασίου και του αντιπροσώπου των εργατών και εργατριών, προέδρου του εργατικού τμήματος του Λαϊκού Συνδέσμου Ναούσης, θέλει προσυπογραφή δια

4. «Νέα Αλήθεια» αρ. φύλ. (2523) 323 29/5/1914

την ασφάλειαν της εκτελέσως υπό της αρμοδίας επισήμου αρχής.

11ον Δέον να κατατεθή υπό του εργοστασιάρχου εις το γραφείον του Λαϊκού Συνδέσμου Ναούσης κανονισμός του εργοστασίου, ούτινος αντίγραφον δέον να είναι τοιχοκολλημένον εις εμφανές του εργοστασίου μέρος προς συμμόρφωσιν των εργατών και εργοδοτών⁴.

Δημοσιεύματα του τύπου της εποχής που τάχθηκαν κατά της εργατικής απεργίας στη Νάουσα

Παρατηρούμε ότι από πλευράς τακτικής οι κλωστούφαντουργοί δεν επιδίωκαν την ρήξη με τους εργοδότες τους, αλλά ένα συμβιβασμό μεταξύ των δύο πλευρών. Θα λέγαμε ότι επιδίωκαν την υπογραφή μίας τοπικής συλλογικής σύμβασης. Καταλήγουμε σε αυτό το συμπέρασμα γιατί εύκολα, ανώδυνα και χωρίς απεργία οι κλωστούφαντουργοί θα μπορού-

σαν να ζητήσουν την εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας, δηλαδή την «αφομοίωση», που ήταν το αίτημα όλων των εργατικών σωματείων της Μακεδονίας εκείνης της περιόδου.

Την «αφομοίωση» κατόρθωσαν να την πετύχουν αρκετά σωματεία. Έτσι λοιπόν θα μπορούσαν να ζητήσουν την παρέμβαση ή την μεσολάβηση

των κυβερνητικών αρχών για την εφαρμογή της εργατικής νομοθεσίας. Με αυτό το πνεύμα αναφέρεται και η εφημερίδα «Νέα Αλήθεια» σε άρθρο της για την απεργία της Νάουσας. «Δεν είναι φρόνιμον οι εργοστασιάρχαι να δώσουν αιτίαν εις την κυβέρνησιν να αναμιχθή εις την υπόθεσιν των⁵».

Ο λόγος για τον οποίο δεν ζητούσαν

την μεσολάβηση των κρατικών οργάνων είναι ότι κάποια από τα αιτήματα τους ήταν αντίθετα με την εργατική νομοθεσία, π.χ. η παιδική εργασία και το ωράριο. Στην πρώτη περίπτωση η εργατική νομοθεσία απαγόρευε την παιδική εργασία. Αυτό σήμαινε ότι με την μεσολάβηση των κρατικών οργάνων δεν θα δούλευαν τα παιδιά, που για τους Ναουσαίους αποτελούσαν πηγή εισοδήματος. Η εφαρμογή του ωραρίου των δέκα ωρών στο οποίο περιλαμβάνονταν όλα τα διαλείματα, θα ήταν ακραίο για τους εργοδότες, θα έφερνε αρνητικά αποτελέσματα στις διαπραγματεύσεις τους και θα όξυνε ακόμη περισσότερο τις σχέσεις τους. Για αυτό ζητούσαν δέκα ώρες πραγματικής εργασίας χωρίς τα διαλείματα. Όπως και για την νυχτερινή εργασία δεν ζήτησαν την κατάργησή της - όπως προέβλεπε η νομοθεσία - αλλά ένα συμβιβασμό ως προς τον τρόπο εφαρμογής της.

Ο συμβιβασμός φαίνεται καθαρά τόσο από τα αιτήματα τους όσο και στον τρόπο διεκδίκησης. Η απεργία έγινε χωρίς συλλαλητήρια ή συγκεντρώσεις και μάλιστα εξουσιοδότησαν τον πρόεδρο του εργατικού τμήματος του Λαϊκού Συνδέσμου να τα διαπραγματευτεί με τους Ναουσαίους βιομηχάνους.

Ακόμα και το δημοσίευμα στην εφημερίδα «Νέα Αλήθεια» έχει συνεκτικό, συμβιβαστικό χαρακτήρα με πολύ χαμηλούς τόνους, χωρίς έπαρση που αντανακλά τις πεποιθήσεις των εργατών. Γράφει η Νέα Αλήθεια: «Δεν γνωρίζουμε ακόμη τι εσκέφθησαν οι βιομηχάνοι Εργοστασίων Ναούσης δια τα αιτήματα των εργατών. Εμελετήσαμεν

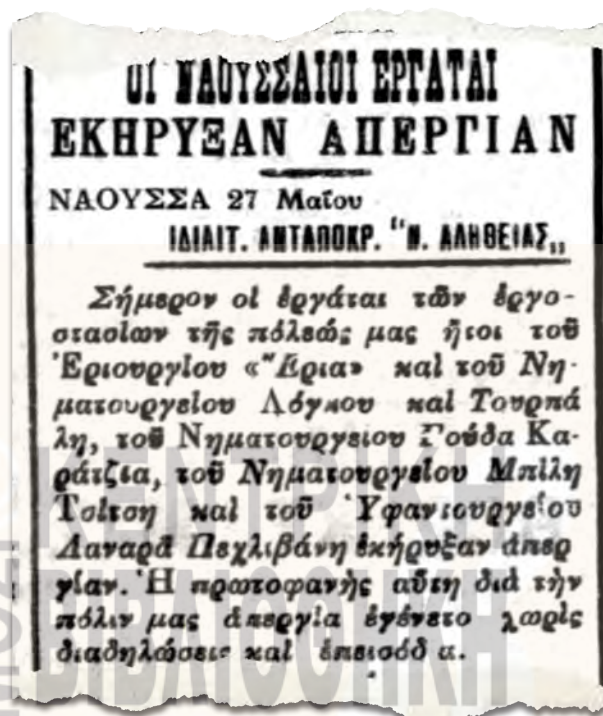
5. «Νέα Αλήθεια» αρ. φύλ. (2524) 324) 30/5/1914

καλώς αυτά και δεν ευρίσκομεν. Το ημερομίσθιον αρχίζει από 40 λεπτά και μόλις φθάνει τας δρ. 3. Δεν πιστεύομεν να ευρεθί τις με σκοπόν και επιχειρήματα να αποδείξη παρολογοισμόν εις αυτό το σημείον. Και εις τα επίλοιπα σημεία ευκόλως θα είναι δυνατόν να επέλθη συνεννόησις αν οι ενδιαφερόμενοι βιομήχανοι θέλουν πραγματικώς το καλόν του λαού και το δίκαιον. Όλα τα διαδιδόμενα υπ' αυτών ότι αυτοί δεν είναι καθόλου πλουτοκράται, αλλά λαϊκοί και μάλιστα λαϊκότατοι, ανάγκη τώρα ν' αποδειχθώσιν εμπράκτως. Δεν είναι φρόνιμον οι εργοστασιάρχαι να δώσουν αιτίαν εις την κυβέρνησιν να αναμιχθή εις την υπόθεσιν των. Ανάγκη λάβωσιν την πρωτοβουλίαν και να έλθωσιν εις απ' ευθείας συννενοήσεις με τους εργάτας. Τότε θα καταφανή το προς αυτούς ενδιαφέρον των εργοδοτών, λιαν πραγματικώς υπάρχη τοιούτον. Δεν θέλομεν να τονίσωμεν σήμερον ότι συμφέρον των βιομηχάνων Ναούσσης είναι να έλθουσιν τάχιστα εις συννενοήσεις με το λαϊκόν Σύνδεσμον Ναούσσης και εισέλθωσι τα πράγματα εις κανονικήν τροχιάν των. Θέλομεν να πιστεύωμεν ότι ως ευφυείς άνθρωποι θα εννοήσουν ότι αι υποσχέσεις δεν θα διασπάσουν τους ηνωμένους εργάτας των. Η απόφασις της απεργίας δεν είναι σημερινή, είναι παλαιά, αλλ' ανεβάλλετο από εβδομάδα εις εβδομάδα έως ότου και ο τελευταίος εργάτης έδωκε πίστιν και ανεγνώρισε την αλληλεγγύην των συναδέλφων. Γνωρίζομεν ότι η απόφασις των εργατών είναι αμετάκλητος και θα διαρκέση περισσότερον από την τυχόν αντίστασιν των βιομηχάνων, πιστεύομεν όμως ότι αντίστασις δεν θα υπάρξει και ότι οι βιομήχανοι ωρισμένως θα φανούν διαλλακτικοί»⁶.

Δεν γνωρίζουμε, αν η απεργία αυτή ήταν οργανωμένη και σε ποιο βαθμό από το εργατικό τμήμα του Λαϊκού

Συνδέσμου, όπως αναφέρει η εφημερίδα «Σημαία»⁷ ότι σύμφωνα με το τηλεγράφημα του διοικητή της χωροφυλακής Μακεδονίας Τουμαδάκη στο υπουργείο εξωτερικών οι εργάτες των κλωστοϋφαντουργείων της Νάουσας με παρότρυνση του Λαϊκού

υποκινήσεως της απεργίας, διότι κατά τους νόμους, τους οποίους εφαρμόζει η ελληνική Πολιτεία, άνθρωπος αυτός χωρίς εργασίαν, μη των δε εργάτης, παρέπεισε τους μάλλον αφελεστέρους των εργατών, επιδεικνύων, ως κατηγγέλθη εις τας αρχάς, τηλεγράφημα

Δημοσιεύματα του τύπου της εποχής που τάχθηκαν υπέρ των απεργιακών κινητοποιήσεων των εργατών της Νάουσας

Συνδέσμου απείλησαν με απεργία. Σε μία επιστολή που δημοσιεύεται στην εφημερίδα «Μακεδονία» την οποία υπογράφει κάποιος με το όνομα «βιομηχανικός» φωτογραφίζει τον Χατζημαλούση ως υποκινητή της απεργίας «...μα γνωστότατος τύπος της Ναούσσης, μη έχων άλλη εργασίαν, αλλά καταγινόμενος εις το να δημιουργή ζητήματα εργατικά δια να κάμνει θόρυβο εις τας εφημερίδας ως πρόεδρος (!) τούτου ή εκείνου του ανύπαρκτου εργατικού τμήματος δια να θαυμάζη ούτω και ο κόσμος τα μεγάλα κατορθώματά του. Και η μεν δικαιοσύνη επελήφθη ανακρίσεων δια το ζήτημα της

του Βασιλέως φέρον την λέξιν «ευχαριστώ» (εις απάντησιν φαίνεται συγχαρητηρίων, τα οποία απηύθηνε τη Α.Μ. επί τη ονομαστική Του εορτή) εμπιστευτικώς δε λέγων εις αυτούς ότι έχει την συγκατάθεσιν και την εντολήν της Α. Μ. δια την απεργίαν». Μάλλον ο «βιομηχανικός» υπερβάλλει, εξάλλου είναι δεδομένο σε όλες τις απεργίες υπάρχει όλο και κάποιος υποκινητής που δεν έχει σχέση με τους εργάτες, για ιδιοτελείς λόγους, καλύπτοντας με αυτόν τον τρόπο τους λόγους που τους ώθησαν στην απεργία. Επειδή δεν υπήρχε σωματείο του

6. «Νέα Αλήθεια» αρ. φύλ. (2524) 324) 30/5/1914

7. «Σημαία» αρ φύλ. Έτος Α. 115 29/5/1914

οποίου η διοίκηση θα κοινοποιούσε και θα διαπραγματευόταν τα αιτήματα τους με τους βιομηχάνους, γι' αυτό συστήθηκε μία 40μελής επιτροπή από όλους τους εργάτες των εργοστασίων, η οποία ανέλαβε να εξουσι-

αιτημάτων στο εργατικό τμήμα του Λαϊκού Συνδέσμου και η συμμετοχή στις διαπραγματεύσεις.

Ενώ όλα έδειχναν να είναι ήρεμα χωρίς ακρότητες ώστε η απεργία να μην πάρει διαστάσεις και να λυθούν

είχε επισκεφθεί τρεις-τέσσερις φορές τα εργοστάσια της Νάουσας.

Οι αντικρουόμενες επιστολές που δημοσιεύτηκαν στον τύπο, μας δίνουν πολλά στοιχεία για την απεργία, αλλά και για την κατάσταση των εργατών στα εργοστάσια. Ο «Λαϊκός» μιλάει για εκμετάλλευση, για «...τροφερά παιδάκια και κορασίδας 7-8 ετών υποχρεούντες ταύτα να εργάζονται από πρωίας μέχρι εσπέρας αντί 15-20 λεπτών την ημέραν...Εν ώ, όπως εις άλλα κράτη, ούτω ευτυχώς και εν Παλαιά Ελλάδα, υπάρχουν αυστηροί νόμοι προστασίας των ανηλίκων, παρήμιν ταύτα αφήνονται εις τους όνυχας του ακορέστου κεφαλαίου ...».⁸

Σε απάντηση ο «Βιομηχανικός» υποστηρίζει ότι δεν εργάζονται παιδιά στα εργοστάσια της Νάουσας και ότι είναι ένα ψέμα του «Λαϊκού». Τι υποστηρίζει ο «Βιομηχανικός»: «Λοιπόν πρέπει να γνωρίζη πας τις ότι οι εργοστασιάρχαι Ναούσης παρακαλούσι την κυβέρνησιν να εφαρμοσθούν ταχέως και αυστηρώς οι εργατικοί νόμοι τώσον περί εργασίμων ωρών, όσον περί ενηλικιότητος, ίνα αποφεύγωσιν τας ενοχλήσεις των συγγενών μεγλυτέρων εργατριών ή εργατών εκλιπαρούντων τους διευθύνοντας ίνα μικρότερα κάπως κοράσια συχνάζουσι εις τα εργοστάσια και διαμένουσι εις τους περιβόλους όπου καμμίαν μεν εργασίαν κυριολεκτικώς δεν προσφέρουσι, αλλά μικροαπασχολούνται, ίνα μη περιφέρωνται εδώ και εκεί, ως συμβαίνει εις όλα τα χωριά...».⁹

Ο «Βιομηχανικός» μάλλον προσπαθεί να δικαιολογήσει την ύπαρξη μικρών παιδιών στα εργοστάσια όπου η νομοθεσία απαγορεύει αυστηρά την εργασία τους. Το αίτημα των εργατών για αύξηση του ημερομισθίου σε

Δημοσιεύματα του τύπου της εποχής που τάχθηκαν υπέρ των απεργιακών κινητοποιήσεων των εργατών της Νάουσας

οδοτήσει εγγράφως τον πρόεδρο του εργατικού τμήματος Κωνσταντίνο Χατζημαλούση να διαπραγματευτεί τα αιτήματά τους. Προφανώς αυτή η επιτροπή θα συντόνιζε και την απεργία αν και προκαλεί εντύπωση το μέγεθος της επιτροπής. Προφανώς θεώρησαν ότι μία πολυμελής επιτροπή θα εκφράζει καλύτερα την γενική θέληση των εργατών και παράλληλα θα υπήρχε κάλυψη των πρωτεργατών, εξαιτίας του φόβου της απόλυσης. Ευθύνη αυτής της επιτροπής ήταν η παράδοση των

τα προβλήματα μέσα στην τοπική κοινωνία μία επιστολή στην εφημερίδα «Νέα Αλήθεια» την οποία υπέγραψε ο «Λαϊκός» ήρθε να ταράξει τα νερά. Το περιεχόμενο της επιστολής είχε έντονο ταξικό και πολιτικό στόχο, και έδειχνε ότι προερχόταν από τους σοσιαλιστικούς κύκλους. Στην επιστολή του «Λαϊκού» απάντησε μέσω της εφημερίδας «Μακεδονία» ο «Βιομηχανικός», όπου φαίνεται καθαρά ότι είναι μία απάντηση των Ναουσαίων βιομηχάνων. Ο «Βιομηχανικός» αναφέρει ότι ο «Λαϊκός» δεν ήταν Ναουσαίος, αλλά

8. «Νέα Αλήθεια» αρ. φύλ. (2526) 326 31/5/1914

9. «Μακεδονία» αρ φύλ. 893 Έτος Γ

10. Στο ίδιο

παιδιά από 7-10 ετών φανερώνει ότι πράγματι εργαζόνταν παιδιά, αλλιώς δεν θα έμπαινε ένα τέτοιο αίτημα. Αλλά ακόμα περισσότερο καταλαβαίνουμε ότι οι βιομήχανοι της Νάουσας εξακολουθούν να εφαρμόζουν τους δικούς τους νόμους και αρχές και όχι την εργατική νομοθεσία.

Από την κλίμακα των ημερομισθίων παρατηρούμε ότι στις παιδικές ηλικίες οι εργαζόμενοι ζητούν αύξηση 100% των ημερομισθίων κάτι ανάλογο μάλλον θα πρέπει να είναι και στις ηλικίες των 11- 15 χρόνων. Όσο για τις εργάτριες άνω των 21 χρόνων που ζητούν ημερομίσθιο 2.20-3.00 δρχ. δεν γνωρίζουμε ποιο ήταν ημερομίσθιο τους. Όπως δεν γνωρίζουμε το ημερομίσθιο των εργατών που ζητούσαν αύξηση 10%. Τα ημερομίσθια πρέπει να ήταν πολύ χαμηλά και αυτό το συμπέρασμα βγαίνει από τα γραφόμενα του «Βιομηχανικού», δηλαδή των βιομηχάνων της Νάουσας, ο οποίος αποφεύγει εσκεμμένα να τα ονομάσει όπως παρατηρεί ο «Λαϊκός», αλλά τα συνδέει με την παραγωγή και ότι πληρώνονται ως ανειδίκευτοι εργάτες.

Ο «Βιομηχανικός» αναφέρει σχετικά με τα ημερομίσθια: «Επίσης εν Μακεδονία τα ημερομίσθια, αναλόγως της παραγωγής είναι τα ανώτερα, διότι ακόμη δεν εγένοντο συστηματικοί και ειδικοί εργάτες, ούτε εξοικειώθησαν να εργαζονται κατ' αποκοπήν, ως εις τα πλείστα ευρωπαϊκά εργοστάσια ώστε να συμβαδίζει η αμοιβή με την παραγωγή... Ζητούν αύξηση ημερομισθίων ως και αντίστοιχον αύξησιν παραγωγής. Δεν ζητούν δε και την πνευματικήν ανά-

πτυξιν του εργάτου και την προς φιλεργιάν τάσιν αυτού...»¹⁰.

Την κατ' αποκοπή εργασία οι βιομήχανοι την εφάρμοζαν σε ορισμένα τμήματα και ιδιαίτερα στο υφαντήριο, όπου οι υφάντριες δούλευαν κατ' αποκοπή. Ήταν ένα επίπονο σύστημα εργασίας καθώς εργαζόταν πάρα πολλές ώρες προκριμένουνα καλύψουν το ημερομίσθιο. Γι' αυτό και στα αιτήματα τους οι εργάτες ζητούν οι υφάντριες να πληρώνονται με ημερομίσθιο και όχι κατ' αποκοπή.

Εντύπωση προκαλεί, το γεγονός ότι αν και είχαν περάσει δύο χρόνια από την απελευθέρωση της πόλης από τους τούρκους, συνεχιζόταν ακόμη η κυκλοφορία του τούρκικου νομίσματος στις διάφορες συναλλαγές τους. Οι βιομήχανοι εξακολουθούσαν να πληρώνουν τους εργάτες με γρόσια. Το αίτημά τους να υπολογίζεται το γρόσι σε 20 λεπτά δείχνει ότι μάλλον πρέπει να ήταν υποτιμημένο έναντι της δραχμής και την διαφορά να την καρπώνονταν οι βιομήχανοι. Εκτός αυτού με τα γρόσια μειώνονταν και η αγοραστική δύναμη των εργατών.

Δεν γνωρίζουμε την έκβαση αυτής της απεργίας, τον βαθμό επιτυχίας της ούτε και την διάρκεια της. Δεν γνωρίζουμε ακόμη και αν ικανοποιήθηκαν τα αιτήματα των απεργών. Εκείνο που γνωρίζουμε είναι ότι ανεβλήθη αρκετές φορές μέχρι να πεισθεί και ο τελευταίος εργάτης για την αναγκαιότητά της. Αυτό σημαίνει ότι οργανώθηκε πολύ καλά για να εξασφαλιστεί η επιτυχία της. Τα δε

δημοσιεύματα των εφημερίδων της εποχής είναι αντιφατικά. Η «Εφημερίς» αναφέρει ότι «Η αστυνομική υποδιεύθυνσις Ναούσης τηλεγραφεί προς το υπουργείον των Εξωτερικών ότι χθες απήγγησαν περί τους 100 εργάται, εκ των οποίων οι πλείστοι επανέλαβον τας εργασίας των εις τα εργοστάσια εις ά εξακολουθούν να προσέρχονται και άλλοι. Υπάρχει ελπίς ότι εντός της σήμερον θα επαναλάβουν τας εργασίας των και οι λοιποί»¹¹.

Η εφημερίδα «Αστραπή» στο φύλλο της στις 28/5/1914 γράφει ότι «Κατόπιν ενεργειών λαϊκού τινός κέντρου εν Ναούση εκηρύχθη πανεργατική απεργία εκεί, ματαιωθείσα αμέσως τη παρεμβάσει των αρχών, προληφθεισών ούτω μεγάλων ζημιών»¹². Στο δε επόμενο φύλλο της γράφει ότι «Η ματαιωθείσα εργατική απεργία Ναούσης εκηρύχθη χθες. Οι εργάται συγκεντρωθέντες υπέβαλον τα αιτήματά των. Τη ενεργεία των αρχών, η απεργία λήγει εντός σήμερον»¹³.

Η δε εφημερίδα «Σημεία» αναφέρει ότι «Κατόπιν των συντόνων μέτρων άτινα έλαβεν η αστυνομική αρχή, απεσοβήθη (η απεργία)». Ο «Βιομηχανικός» στην επιστολή του στην εφημερίδα «Μακεδονία»¹⁴ κάνει λόγο ότι απέργησαν μόνο 40 εργάτες από τους 800.

Η απεργία πρέπει να διήρκεσε περισσότερες από τρεις μέρες, γιατί σύμφωνα με δημοσίευμα της Μακεδονίας, στις 30 Μαΐου επισκέφτηκε την Νάουσα ο διευθυντής του Κτηματικού τμήματος κ. Βαμβέτσος «...προς διευθέτησιν των ανωμαλιών, αίτινες ανεφύθησαν όσον αφορά την κανονικήν και ελλιπή λειτουργία των εργοστασίων...»¹⁵. ■

11. «Εφημερίς» αρ. φύλ. 906 Περίοδος Γ. 29/5/1914

12. «Αστραπή» αρ. φύλ. 4838 Έτος 14ον 28/5/1914

13. «Αστραπή» αρ. φύλ. 4839 Έτος 14ον 28/5/1914

14. «Μακεδονία» αρ. φύλ. 893 Έτος Γ 3/6/1914

15. «Μακεδονία» αρ. φύλ. 890 Έτος Γ 31/5/1914

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΟΞΕΙΔΩΤΙΚΗΣ ΙΚΑΝΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΚΑΡΠΩΝ ΔΙΑΦΕΡΩΝ ΕΙΔΩΝ

Σύμφωνα με ιατρικές μελέτες, διαίτα πλούσια σε φρούτα και λαχανικά εμποδίζει την ανάπτυξη χρόνιων ασθενειών, όπως η στεφανιαία νόσος, ο καρκίνος, ο διαβήτης, η υπέρταση κ.ά. (Halvorsen et al., 2002).

*Γράφουν οι
Α. Πετρίδης,
Μ. Κουκουρικού-Πετρίδου
(Εργ. Βιολογίας Οπωρ/κών
Γεωπονικής Σχολής Α.Π.Θ.)
Δ. Στυλιανίδης
(Επίτιμος Δ/ντής Ι.Φ.Δ.)
Θ. Σωτηρόπουλος
(ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ,
Ινστιτούτο Φυλλοβόλων Δένδρων)*

Μελέτες έχουν δείξει ότι η παρουσία ελευθέρων ριζών στον ανθρώπινο οργανισμό προκαλεί οξειδωτική καταπόνηση σε μακρομόρια όπως τα λιπίδια, τις πρωτεΐνες και τα νουκλεϊκά οξέα. Επομένως, εκείνες οι αντιοξειδωτικές ενώσεις οι οποίες είναι ικανές να εξουδετερώσουν τις ελεύθερες ρίζες μπορούν να παίξουν σημαντικό ρόλο στην παρεμπόδιση διαφόρων παθήσεων

(Garcia-Alonso et al., 2004). Τα φρούτα περιέχουν διάφορες αντιοξειδωτικές ενώσεις όπως βιταμίνες C και E, καροτενοειδή, φαινολικές ενώσεις, οι οποίες προστατεύουν τα κύτταρα από οξειδωτική ζημία (Stangeland et al., 2009).

Σκοπός της εργασίας ήταν η μελέτη της αντιοξειδωτικής ικανότητας καρπών διαφόρων ποικιλιών οπωροφόρων ει-

δών που καλλιεργούνται στην Ελλάδα. Οι καρποί προήλθαν από οπωρώνες των νομών Ημαθίας, Πιερίας, Πέλλας και Χανίων.

Η αντιοξειδωτική ικανότητα υπολογίστηκε ως μέσος όρος των ποικιλιών των διαφόρων ειδών. Σημαντικές διαφορές παρατηρήθηκαν μεταξύ των ειδών που μελετήθηκαν με τα κράνα να έχουν την υψηλότερη αντιοξειδωτική ικανότητα 83,15 $\mu\text{mol/g}$ νωπού βάρους (ν.β.) ακολουθούμενα από τα τζιτζίφα (69,5 $\mu\text{mol/g}$ ν.β.). Την μικρότερη αντιοξειδωτική ικανότητα είχαν τα αβοκάντο (1,7 $\mu\text{mol/g}$ ν.β.). Διαφορές μεταξύ των ειδών βρέθηκαν και από άλλους ερευνητές (Wang et al., 1996). Η κατάταξη παρουσιάζει ομοιότητες αλλά και διαφορές με αντίστοιχες άλλων ερευνητών (Pellegrini et al., 2003). Οι διαφορές οφείλονται στη χρησιμοποιούμενη μέθοδο, στις διαφορετικές ποικιλίες, στις καλλιεργητικές φροντίδες, στην περιοχή καλλιέργειας και στο χρόνο συγκομιδής (Guo et al., 2003).

Διαφορές παρατηρήθηκαν και μεταξύ των ποικιλιών του ίδιου είδους, με τις μεγαλύτερες να σημειώνονται στα μήλα (3,6-29,5 $\mu\text{mol/g}$ ν.β.), στα σταφύλια (9,0-43,1 $\mu\text{mol/g}$ ν.β.), στα ροδάκινα (7,0-20,5 $\mu\text{mol/g}$ ν.β.), στα κράνα (54,8-100,8 $\mu\text{mol/g}$ ν.β.), στα κεράσια (17,5- 41,0 $\mu\text{mol/g}$ ν.β.) και στα αχλάδια (11,0-29,6 $\mu\text{mol/g}$ ν.β.). Όσον αφορά τα υπόλοιπα είδη, στους λωτούς κυμαίνονταν από 11,4-18,1, στα δαμάσκηνα από 10,5-20,5, στα ρόδια από 10,0-15,5,

στο βοτρυόκαρπο από 9,0-12,1, στα κυδώνια από 7,6-10,0 και στα αβοκάντο από ίχνη- 4,9 $\mu\text{mol/g}$ ν.β.

Από τις ποικιλίες ροδακινιάς που εξετάστηκαν, η ποικιλία Rubidoux παρουσίασε την υψηλότερη αντιοξειδωτική ικανότητα, ακολουθούμενη από τις ποικιλίες Hale, Maria Bianca, Cardinal, Spring Belle, Andross και Everts. Χαμηλότερες τιμές βρέθηκαν στις ποικιλίες Royal Glory και Spring Lady.

Η ποικιλία μηλιάς Galaxy Gala παρουσίασε την υψηλότερη αντιοξειδωτική ικανότητα, ακολουθούμενη από τις ποικιλίες Red Chief, Φιρίκι, Gala Shniga, Jonagold, Fuji kiku 8, Granny Smith, Golden Smoothee και Mutsu.

Οι ποικιλίες κερασιάς Τραγανά Εδέσης και Sweet Heart είχαν μεγαλύτερη αντιοξειδωτική ικανότητα σε σύγκριση με τις ποικιλίες Ferrovia και Van.

Η ποικιλία αχλαδιάς Verdi παρουσίασε την υψηλότερη αντιοξειδωτική ικανότητα, ακολουθούμενη από τις ποικιλίες Conference, Abate Fetel, Comice, Τσακωνικό και Καλλιόπη.

Η ποικιλία σταφυλιού Cabernet Sauvignon παρουσίασε την υψηλότερη αντιοξειδωτική ικανότητα, ακολουθούμενη από τις ποικιλίες Ξυνόμαυρο Νάουσας και Μοσχάτο Αμβούργου. Οι ποικιλίες Σουλτανίνα, Άσπρο Μοσχάτο και Cardinal είχαν μικρότερη αντιοξειδωτική ικανότητα σε σχέση με τις προαναφερθείσες ποικιλίες.

Οι ποικιλίες λωτού Rojo Brillante και Jiro είχαν μεγαλύτερη αντιοξειδωτική ικανότητα από την ποικιλία Hana

Φυγυ. Η ποικιλία ακτινιδιάς Τσεχελίδης είχε μεγαλύτερη αντιοξειδωτική ικανότητα σε σύγκριση με την ποικιλία Hayward, ενώ η ποικιλία βερικοκιάς Μπεμπέκου μεγαλύτερη σε σχέση με την Τίρυνθος. Η ποικιλία δαμασκηνιάς Black Amber είχε μεγαλύτερη αντιοξειδωτική ικανότητα σε σύγκριση με τις ποικιλίες Beauty και Santa Rosa.

Πολλοί ερευνητές θεωρούν ότι καρποί με κόκκινο χρώμα έχουν υψηλότερα επίπεδα αντιοξειδωτικής ικανότητας. Στην παρούσα εργασία, όπως και σε άλλες (Usenik et al., 2008), παρατηρήθηκαν εξαιρέσεις του παραπάνω κανόνα. Παραδείγματος χάρη τα λευκόσαρκα ροδάκινα «Maria Bianca» είχαν μεγαλύτερη αντιοξειδωτική ικανότητα από εκείνα της «Royal Glory» που είναι κιτρινόσαρκα.

Συμπερασματικά, η αντιοξειδωτική ικανότητα διαφέρει τόσο μεταξύ των διαφόρων ειδών, όσο και μεταξύ των ποικιλιών του ίδιου είδους. Τα κράνα παρουσίασαν την υψηλότερη αντιοξειδωτική ικανότητα από τους καρπούς που μελετήθηκαν. Γενικά, οι κόκκινοι καρποί έχουν υψηλότερες τιμές, υπάρχουν όμως και εξαιρέσεις. Η ανάδειξη της θεραπευτικής αξίας των οπωροφόρων που καλλιεργούνται στη χώρα μας είναι σημαντικής σημασίας για την επιλογή τους από τους καταναλωτές αλλά και για την ανάδειξη τους και για την προώθησή τους στις αγορές του εσωτερικού αλλά και του εξωτερικού όπου ο ανταγωνισμός είναι έντονος. ■

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Garcia-Alonso, M., de Pascual-Teresa, S., Santos-Buelga, C. and Rivas-Gonzalo, J.C., 2004. Evaluation of the antioxidant properties of fruits. *Food Chem.* 84:13-18.
- Guo, C., Yang, J., Wei, J., Li, Y., Xu, J., and Jiang, Y. 2003. Antioxidant activities of peel, pulp and seed fractions of common fruits as determined by FRAP assay. *Nutr. Research* 23: 1719-1726.
- Halvorsen, B.L., Hole, K., Myhrstad, M.C.W., Barikmo, I., Hvattum, E., Remberg, S.F., Wold, A.B., Haffner, K., Baugerod, H., Andersen, L.F., Moskaug, J.O., Jacobs, D.R. and Blomhoff Jr. and R. 2002. A systematic screening of total antioxidants in dietary plants. *J. Nutr.* 132: 461-471.
- Pellegrini, N., Serafini, M., Colombi, B., Dellio, D., Salvatore, S., Bianchi, M., and Brighenti, F. 2003. Total antioxidant capacity of plant foods, beverages and oils consumed in Italy assessed by three different in vitro assays. *J. Nutr.* 133: 2812-2819.
- Stangeland, T., Remberg, F.S. and Lye, A.K. 2009. Total antioxidant activity in 35 Ugandan fruits and vegetables. *Food Chem.* 113:85-91.
- Usenik, V., Fabčić, J., and Stampar, F. 2008. Sugars, organic acids, phenolic composition and antioxidant activity of sweet cherry (*Prunus avium* L.). *Food Chem.* 107: 185-192.
- Wang, H., Cao, G., and Prior, R.L. 1996. Total antioxidant capacity of fruits. *J. Agric. Food Chem.* 44: 701-705.